Ljiljana Maletin Vojvodić

Norveška

od Bjernsona do Knausgora

ORION spirit

Ljiljana Maletin Vojvodić

NORVEŠKA OD BJERNSONA DO KNAUSGORA

Edicija
STUDIJE

Direktor
Dragan Todorović

Glavna urednica
Radmila Gikić Petrović

Tehnički urednik
dr Predrag Šiđanin

Dizajn korica
Dragan Vojvodić

Lektura
Mirjana Grubišić

Autorka fotografija
Ljiljana Maletin Vojvodić (ciklus: *Bergen-Oslo 2016*)

Ljiljana Maletin Vojvodić

Norveška
od Bjernsona do Knausgora

Izbor fragmenata i uvodni tekstovi:
Ljiljana Maletin Vojvodić

ORION spirit

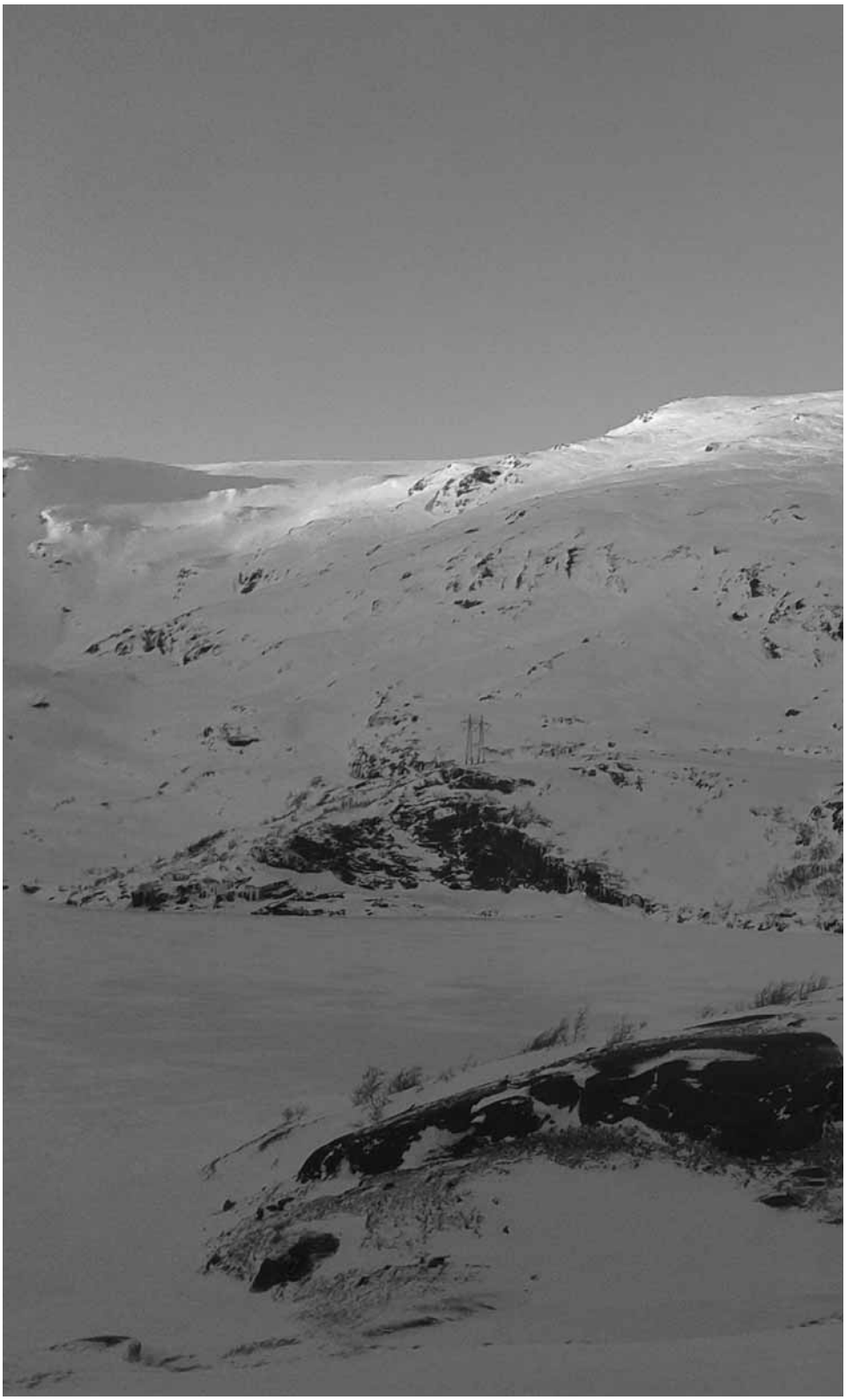

SADRŽAJ

Umesto predgovora.....13

Ljiljana Maletin Vojvodić, *Norveška od Bjernsona do Knausgora*.....22
Ljiljana Maletin Vojvodić, *Norveški pisci u prevodima na srpski jezik*.....28

Ćel Askilsen (Kjell Askildsen), *Nisam ja takva, Nisam ja takva*.....38
Ćel Askilsen (Kjell Askildsen), *Ništa za ništa*.....39
Arngejr Berg (Arngeir Berg), Rune Otosen, *Sa srcem na vratima*.....41
Bjernstjerne Bjernson (Bjørnstjerne Bjørnson), *Ribarka*.....43
Bjernstjerne Bjernson (Bjørnstjerne Bjørnson), *Sineve Sulbaken*.....45
Kirsti Blom, *Mrlje*.....48
Johan Bojer, *Krivac*.....49
Jan-Magnus Bruheim, *Duboko je more*.....50
Olaf Dun (Olav Duun), *Uspomena*.....51
Tjubjern Egner (Thorbjørn Egner), *Karijus i Baktus*.....52
Dag Ejstejn Endše (Dag Øistein Endsjø), *Seks i religija*.....53
Tomas Hilan Eriksen (Thomas Hylland Eriksen), *Tiranija trenutka*.....55
Tomas Hilan Eriksen (Thomas Hylland Eriksen), *Šta je socijalna antropologija?*.....57
Hane Eštavik (Hanne Ørstavik), *Ljubav*.....59
Ivo de Figueiredo, *Henrik Ibzen: maska*.....60
Jun Fose (Jon Fosse), *To je Ales*.....62
Karin Fosum (Karin Fossum), *Nevesta iz Mumbaja*.....64
Nikolaj Frobenijus (Nikolai Frobenius), *Kroz tamne krošnje*.....65

Gabi Glajhman (Gabi Gleihmann), *Eliksir besmrtnosti*.....67
Justejn Gorder (Jostein Gaarder), *Sofijin svet*.....69
Justejn Gorder (Jostein Gaarder), *Vita brevis*.....71
Frod Griten (Frode Grytten), *Sobe uz more, sobe u gradu*.....72
Trigve Gulbransen (Trygve Gulbranssen), *Vjetar s planine*.....74
Istočno od sunca, zapadno od meseca, narodna bajka.....77
Inger Hagerup, *Mrav*.....79
Inger Hagerup, *Osamnaest godina*.....80
Knut Hamsun, *Kraljica od Sabe*.....81
Knut Hamsun, *Glad*.....83
Knut Hamsun, *Pan*.....84
Knut Hamsun, *Po zaraslim stazama*.....85
Knut Hamsun, *Viktorija*.....87
Hans Aleksander Hansen, *Dnevnik jednog književnika*.....89
Erik Fosnes Hansen, *Psalm na kraju puta*.....90
Erik Fosnes Hansen, *Na putu za Skandinaviju*.....92
Ule Martin Hejstad (Ole Martin Høystad), *Kulturna istorija srca: od antike do danas*.....93
Gaute Hejvol (Gaute Heivoll), *Pre nego što izgorim*.....95
Mikal Hem, *Želite li da postanete diktator*.....97
Katrine Holst, *Šta je feminizam?*.....99
Henrik Ibzen (Henrik Ibsen), *Heda Gabler*.....101
Henrik Ibzen (Henrik Ibsen), *Nora ili Kuća lutaka*.....104
Henrik Ibzen (Henrik Ibsen), *Per Gint*.....107
Georg Johanesen (Georg Johannesen), *Kućni red u stambenom naselju*.....111
Tur Junson (Tor Jonsson), *Kada si daleko*.....112
Roj Jakobsen (Roy Jacobsen), *Drvoseče*.....113
Aleksandar L. Kiland/Ćelan (Alexander L. Kielland), *Garman & Worse*.....114
Knut Ćelstali (Knut Kjeldstadli), *Prošlost nije više što je nekad bila*.....115
Jan Ćerstad (Jan Kjaerstad), *Nemoguće da se bude*

posmatrač: O tome kako je biti Norvežanin na Severu,
u Evropi, u svetu.....116
Alnes Karsten (Alnæs Karsten)*, Nemoj da mi umreš, Sofija*.....118
Karl Uve Knausgor (Karl Ove Knausgård),
Moja borba (I tom).....119
Karl Uve Knausgor (Karl Ove Knausgård),
Moja borba (II tom).....121
Laš Sobi Kristensen (Lars Saabye Christensen), *Skok*
iz mesta.....123
Laš Sobi Kristensen (Lars Saabye Christensen), *Bitlsi*.....124
Sesilie Levejd (Cecilie Løveid), *Austrija*.....126
A. I. S. Ligre (Arne I. S. Lygre), *Iznenada večni*.....128
Merete Linstrem (Merethe Lindstrøm), *Dani u povesti tišine*.....129
Erlend Lu (Erlend Loe), *Dopler*.....131
Erlend Lu (Erlend Loe), *Fvonk*.....133
Erlend Lu (Erlend Loe), *Popis*.....135
Erlend Lu (Erlend Loe), *Prohujalo sa ženom*.....137
Sidsel Merk (Sidsel Mørck), *U - stihovi*.....138
Stein Meren (Stein Mehren), *Duž obale*.....140
Ju Nesbe (Jo Nesbø), *Lovci na glave*.....141
Ju Nesbe (Jo Nesbø), *Sneško* 143
Bjern Nilsen (Bjørn Nilsen), *Sadašnje vreme*.....146
Bjernar Olsen (Bjørnar Olsen), *Od predmeta do teksta:*
teorijske perspektive arheoloških istraživanja.....148
Per Petešun (Per Petterson), *Kleta reko vremena*.....150
Per Petešun (Per Petterson), *Odbijam*.....151
Geir Polen (Geir Pollen), *Naslednik Hačinsovih*.....152
Hans Sande, *Prvi stid*.....153
Hans Sande, *Prva devojka* 154
Ćersti Anesdater Skomsvol (Kjersti Annesdatter Skomsvold)*,*
Što brže idem, sve sam manja.....155
Torvald Stoltenberg (Thorvald Stoltenberg), *O ljudima*.....156
Laš. Fr. Svensen (Lars Fr. H. Svendsen), *Filozofija straha*.....158

Laš. Fr. Svensen (Lars Fr. H. Svendsen), *Filozofija mode*.....159
Laš. Fr. Svensen (Lars Fr. H. Svendsen), *Šta je filozofija*?.....161
Laš. Fr. Svensen (Lars Fr. H. Svendsen), *Filozofija slobode*.....163
Osne Sejerštad (Åsne Seierstad), *Portreti iz Srbije*.....164
Dag Sulstag (Dag Solstad), *Noć profesora Andersena*.....165
Svakom svoja deca najlepša, norveška bajka.....167
Karl Frode Tiler (Carl Frode Tiller), *Zaokruživanje*.....168
Lin Ulman (Linn Ullmann), *Pre nego što zaspiš*.....170
Tur Ulven (Tor Ulven), *Zagrobni darovi*.....171
Sigrid Unset (Sigrid Undset), *Proleće*.....172
Sigrid Unset (Sigrid Undset), *Simonsen*.....173
Hjerbjerg Vasmu (Herbjørg Wassmo), *Sin sreće*.....174
Jan Vise (Jan Wiese), *Naga pred voljenim*.....175
Nina Valse (Nina Valsø), *Nezvani gost*.....177
Henrik Vergeland (Henrik Wergeland), *Dečja propoved* 179
Bjerg Vik (Bjørg Vik), *Put u Veneciju* (*setna komedija*).....180
Jan Erik Vold, *Nemogući sonet*.....182

Korišćena literatura..... 187

Umesto predgovora

Moj prvi susret s Norveškom dogodio se zahvaljujući *Pismima iz Norveške* Isidore Sekulić, štampanim 1914. godine, da bi tokom vremena moji norveški „sagovornici" postali Knut Hamsun, Henrik Ibzen, Justejn Gorder, Laš Svensen, Per Petešun, Erlend Lu, Karl Uve Knausgor i mnogi drugi.

Bežeći potom iz balkanske svakodnevice na Island, u Švedsku, Finsku i sve češće u Norvešku, u zemlju drvenih kućeraka *koje izgledaju sasvim kao one lepe i lepo nameštene kućice za lutke u koje nijedna lutka ne može da uđe*, ali i zemlju suočenu sa zamkama visokog standarda, sa socijalnim raslojavanjem, kulturnom globalizacijom i sve većim brojem etničkih manjina, najčešće sam sretala zadovoljne, *briljantne* ljude o kojima brine njihova država.

O njima je mnogo bolje od mene pisao Erlend Lu pripovedajući kako je njegov protagonist bio *briljantan* u obdaništu, osnovnoj školi, gimnaziji; kako je našao *superbriljantnu* devojku, kako je venčanje sa njom bilo *briljantno*, kako je dobio *briljantan* posao i *briljantnu* decu koju je *briljantno* vaspitao živeći u *briljantnoj* kući. I, kako je godinama opstajao u sopstvenoj *briljantnosti* sve dok nije primetio da njegova kći sledi isti taj njegov *briljantni* put.

Erlendov (anti)junak odlučio je da se spase tako što je pobegao u – šumu!

Dopler je napustio skandinavski kliše koji se uz čitav niz opštih mesta razlikuje od moje svakodnevice, kao što je Hiperboreja različita u odnosu na Balkan.

Ali, uprkos *melanholiji severnih glečera, muzici ćutanja*, odsustvu nepotrebne logoreičnosti, uzdržanosti i obziru koje pokazuju potomci Tora i Odina, ni „iza Boreja" nije sve idealno.

Samo je pitanje koliko je ljudi spremno da se suoči *s vlastitim neprijatnostima u kulturi* i da, kao junak romana Karla Uvea Knausgora, koji se, sasvim namerno kao i pisac zove Karl Uve, prizna: „Nikada ne kažem ono o čemu zaista razmišljam, nikada ono što zaista mislim, već se uvek prilepim za onog s kim razgovaram, pravim se kao da me zanima to što govori, osim kad pijem, tada po običaju odem predaleko na drugu stranu…"

Protagonista *Moje borbe* zapravo prolazi kroz razna iskušenja, pa je često na muci kao i oni koji u Srbiji sebe pokušavaju da nazovu umetnicima, o čemu je decenijama ranije svedočio Miloš Crnjanski: „Između prve i druge knjige mojih *Embahada*, to jest mog prvog i drugog službovanja u Berlinu", pisao je, „ja sam u Beogradu živeo trostrukim životom profesora, novinara i književnika. Sva tri su kod nas, u to doba, bila čemerna".

Od tada se nije promenilo ništa.

Samo je sve postalo još uzaludnije.

Valjda zato i bežim u Norvešku, koja je, uprkos svemu i dalje ženskog roda, za razliku od Balkana koji na svakom koraku pokazuje svoj muški karakter.

Sigurno da život u Norveškoj nije idiličan kako se učini onom koji se u njoj zaustavi na kratko. Ali Norveška, bar na trenutak, uprkos *komunikativnom kapitalizmu*, *tiraniji* imidža i trenutka i tržnim centrima kao supstitutima kulture, može zaličiti na mesto za kojim tragamo.

Zato se, valjda, sa tog Severa na Balkan i vraćam s nostalgijom koju posle samo potraga za norveškim piscima može da zaleči.

A samo desetak godina ranije, nisam mogla pretpostaviti da ću u biblioteci u Oslu, na čijim će se policama kasnije zateći i

moja knjiga, pronaći Isidorina *Pisma* prevedena na norveški jezik i da ću prolaziti ulicama kojima je Crnjanski koračao, možda baš onim koje su ga nagnale da zapiše: „Mene je prvo iznenadila velika, geološka, lepota tih zemalja na Severu, a tek posle ta literatura o materi, ocu, braku".

Kada sam prvi put doputovala u Norvešku, najpre sam se zadržala u Oslu, pokušavajući da u gestovima i mimici slučajnih prolaznika dešifrujem svakodnevni život. Da razaznam šta je to u osnovi norveškog nacionalnog mita, a šta ono što su sa sobom doneli imigranti. Bežeći od efermenog i turističkog, sklanjala sam se u Gradsku biblioteku, odlazila u Munkov muzej (Munch Museet) ili u Muzej Astrup Frnli (Astrup Fearnley museum) u čijoj sam stalnoj postavci otkrila dela najpriznatijih savremenih vizuelnih umetnika.

U gradskoj biblioteci, u kojoj su me na *potragu za izgubljenim vremenom* umesto *madlenica* inspirisali kolači s cimetom i đumbirom, sem što sam pisala i otkrivala norveške pisce, prelistavala sam časopise i slušala muziku. Za razliku od Srbije u kojoj se zatvaraju knjižare i biblioteke, u Norveškoj je razvijena bibliotečka mreža, a knjižni se fondovi popunjavaju ne samo aktuelnim publikacijama nego i muzikom i filmovima. U norveškim kućama se i dalje mnogo čita; u čitavoj zemlji, zahvaljujući kulturnoj politici koja je bazirana na ideji „kultura za sve" i otkupu knjiga za biblioteke i naučne ustanove, kao i umetničkih dela za javne institucije, država omogućava pristupačnost kulture različitim slojevima društva. U biblioteke redovno pristiže dnevna domaća i internacionalna štampa, a sem literature na norveškom jeziku u njima se može pronaći i književnost na raznim svetskim jezicima, a u skladu s promenama u savremenom društvi i tzv. *useljenička književnost* na jezicima imigranata.

Opšte je poznato da se Norvežani ponose svojom zemljom, fjordovima, kao i činjenicom da je njihov sunarodnik Edvard Munk

(1863-1944), tvorac još čuvenijeg *Krika*. Najznačajnija Munkova dela izložena su u Munkovom muzeju (Munchmuseet) u Oslu (ili Ušlu kako bi to u Norveškoj izgovorili) zahvaljujući tome što ih je umetnik testamentom zaveštao gradu. Muzej poseduje dve verzije *Krika*: ulje na platnu, koje je najznamenitiji eksponat, i pastel. Ekspresija čovekovog nemira inspirisana crvenim nebom posle erupcije vulkana Krakatau danas je izložena pod specijalnim staklom, zajedno sa još dva dela iz ciklusa *Friz života*, posvećenih Munkovim velikim temama: životu, ljubavi i smrti.

Kažu da je *Skrik*, kako u originalu glasi naziv slike poznate po užasnutom čovekovom liku, posle *Mona Lize* najpoznatija umetnička slika. Citiran i travestiran u umetnosti, reklamama i u crtanim filmovima (Endi Vorhol, Arvid Andreasen, Erro, Simsonovi) *Krik* je odavno etabliran kao ikona popularne kulture. Ujedno, to je jedno od najskuplje javno prodatih umetničkih dela, budući da je na Sotbijevoj aukciji u Njujorku postignuta cena od oko 120 miliona dolara. U pitanju je jedna od četiri originalne verzije *Krika*, koja je 70 godina bila vlasništvo porodice Tomasa Olsena, koji je bio blizak sa Munkom. Iako je reč o pastelu, delo je sačuvano u ramu koji je odabrao sam Munk a na poleđini su zabeležene umetnikove misli u vezi sa nastankom slike. „Šetao sam s prijateljima, sunce je zalazilo, nebo se pretvaralo u krvavo crvenu boju. Odjednom sam se osetio iscrpljenim, zaustavio sam se i oslonio na ogradu: video sam krv i plamene jezičke iznad plavo-crnog fjorda i grada. Moji prijatelji su nastavili da hodaju, a ja sam ostao, drhteći od nemira. Osećao sam beskrajan krik kako prolazi prirodom", zapisao je Munk, ne sluteći da će njegovo delo postati simbol anksioznosti savremenog čoveka.

Za razliku od Munkovog muzeja koji već decenijama privlači pažnju posetilaca, moderna zgrada Astrup Frnli fondacije, načinjena od stakla i drveta, smeštena na rubu osloanskog fjorda, jedan je od novijih zaštitnih znakova norveške prestonice. Želeći da vrhunska dela savremene umetnosti učini što dostupnijim javnosti,

budući da, složićemo se sa rečima arhitekte Renca Pjana, koji je i projektovao zgradu ovog muzeja, *umetnost čini ljude boljim a umetnički prostori čine grad lepšim mestom za život,* Astrup Frnli fondacija u svojoj stalnoj postavci čuva dela Endija Vorhola, Lusijena Frojda, Frensisa Bejkona, Georga Bazelica, Anselma Kifera, Georga Rihtera, Brusa Nojmana, Mauricija Katelana, Kristofera Vula, Olafura Elijasona, Metjua Barnija, Demijana Hirsta, Džefa Kunsa i dr.

Mediji su zapravo posebnu pažnju obratili na muzejsku kolekciju tek kada je na aukciji u Sotbiju za 5,6 miliona dolara otkupljen čuveni Kunsov (Jeff Koons) rad – skulptura Majkla Dženksona sa šimpanzom Bablsom (*Michael Jackson and Bubbles*). A kako je cilj kustosa muzeja da stalnu postavku čine dela koja *pomeraju granice u vizuelnoj kulturi i ruše postavljene kanone*, u muzeju se nalaze i skulpture, instalacije i slike Britanca Demijana Hirsta (Demian Hirst) koje, nakon što je 1995. godine Hirst nagrađen prestižnom Tarnerovom nagradom, postaju ključna dela savremene vizuelne umetnosti. U Astrup Frnliju izloženi su radovi – mrtve životinje (ovca, krava i tele), sačuvane u rastvoru formaldehida − *God Alone Knows* i *Mother and Child Divided*, kao i crna lobanja po imenu *New religion − The fate of man*, potom *Skin cancer*, *Leukemia*, *The Last supper* i *I feel Love*.

Uprkos orjentaciji ka najznačajnijim, svetski priznatim imenima, Muzej vodi računa i o nacionalnom diskursu. Tako je u njemu organizovana retrospektiva jednog od najprovokativnijih norveških umetnika koji već niz godina živi u Njujorku. U pitanju je, kontroverzni, ali etablirani Bjarne Melgor (Bjarne Melgaard). U svojim delima Melgor istražuje tabue, problematizuje pitanje (homo)seksualnosti i najčešće kombinuje fikciju sa realnošću dok njegovu umetnost kritičari dovode u vezu s *dugom tradicijom ekspresionizma koja datira od Edvarda Munka, koji je neka vrsta Melgorovog duhovnog mentora.*

Iz Osla ću otputovati u Bergen. Istom onom prugom kojom je Isidora putovala od tadašnje Kristijanije do Tromsea. U nekadašnjoj hanzeatskoj luci rodili su se Grig i Vergeland. Iz Bergena, u kojem je 1851. godine Henrik Ibzen započeo karijeru kao upravnik pozorišta, su i Amalija Skram, *Röyksopp* i *Kings of Convenience.* Na Bergenškom univerzitetu filozofiju predaje Laš Svensen, autor *Filozofije slobode* i *Filozofije straha*. U tom gradu rođena je pesnikinja Inger Hagerup, pesnik i novelist Hans Sande, kao i Merete Linstrem, koja je za roman *Dani u povesti tišine* (2011) osvojila nagradu Norveške asocijacije književnih kritičara i prestižnu nagradu za književnost Nordijskog saveta (2012). U Bergenu je, sve do odlaska u Švedsku, živeo „Prust XXI veka", Karl Uve Knausgor. On je u tom gradu kao devetnaestogodišnjak pohađao Akademiju kreativnog pisanja.

U bergenškoj gradskoj biblioteci saznala sam i za Knausgora. Te 2012. godine *Moja borba* još uvek nije bila prevedena na srpski. Ali su u Norveškoj svi čitali pisca koji, kao glavni lik i narator, „priznaje": „Deca me srozavaju. U tome ima nečeg duboko nedostojnog. U takvim trenucima sam najdalje od osobe kakva želim da budem."

Karl Uve Knausgor je tipični savremeni skandinavski otac, gotovo *androgini* muškarac u vremenu koje bismo mogli, aludirajući na Ibzenovu dramu, definisati kao *post-Nora age.* On pere podove, sprema kuću, ide u kupovinu, igra se s decom, kupa ih, pazi, pokriva i voli, ali u isto vreme, on je umetnik nezadovoljan svakodnevicom, spreman na „opkladu s đavolom" kako bi „ stvorio nešto veliko poput *Hamleta* ili *Mobi Dika*".

3600 stranica *Moje borbe*, koje je Knausgor napisao tokom iscrpljujućeg trogodišnjeg rada, najpre se pojavilo na norveškom književnom tržištu (2009-2011) da bi zahvaljujući kasnijim prevodima na strane jezike, od 2012. godine „knausgormanija"

poprimila atribute globalnog fenomena. Čitaoci su počeli da se pronalaze u glavnom junaku, u epizodama iz romana prepoznavali su scene iz sopstvenog života. Osećajući empatiju prema „umetniku" koji je odbacio licemerje „građanina" i koji je žrtvovao privatnost u ime literature, jedni su u piscu videli norveškog Prusta, drugi Hamsuna, treći su se nekritički identifikovali s glavnim junakom, rešeni da umesto fikcionalizacije vide samo „golu istinu", za šta im je povod dao sam autor i njegova namera da imena likova odgovaraju prototipovima iz njegovog stvarnog sveta.

Poslednji tom *Moje borbe*, koji je za sada dostupan samo na norveškom jeziku, zbog nekoliko stotina dugog eseja o Hitlerovom odrastanju i mladosti, koji je Knausgor napisao nakon što je Andres Brejvik na ostrvu Utoja počinio masakr, ponovo je aktuelizovao mučna poređenja s Adolfom Hiterom koja su se pojavila još u vezi s naslovom dela (*Min kamp* na norveškom) iako u *Mojoj borbi* nema antisemitskih stavova, niti se Knausgor može vezivati za nacizam.

U *Mojoj borbi* pisac svedoči o „banalnostima svakodnevnog života", evocira i analizira svoju prošlost i „bori" se sa sopstvenim reakcijama i (ne)mogućom potragom za smislom. Pokušavajući da se uklopi u društvo, živeći u komplikovanom emotivnom odnosu s novom ženom, suočen s ulogom oca i ograničenjima i rutinom koja ta uloga iziskuje, Karl Uve Knausgor se trudi da pišući pobedi osećaj praznine i nedovoljnosti.

„Kako bih se iskupio, moj božićni poklon bio je put iznenađenja; nakon mog povratka, 27. decembra, otišli smo na stokholmski aerodrom; nije znala gde putujemo sve dok joj nisam pružio kartu za Pariz. Proveli smo u njemu nedelju dana. Ali, Linda je bila nervozna, grad ju je činio nesrećnom, sitnice su je izvodile iz takta i sve vreme se ponašala nerazumno… U kakvu sam klopku upao? U kakvom je to pravcu moj život ponovo krenuo?" pita se

narator i protagonist drugog toma *Moje borbe*, u kojem pripoveda o tome kako se u Stokholmu zaljubio u ženu s kojom će dani ushićenja nestajati pred iskušenjima ispunjenim njegovim intimnim dilemama i čestim promenama njenog raspoloženja.

Linda Bustrem, koja je uz naratora glavni lik druge knjige *Moje borbe* u kojoj je detaljno opisan njen psihološki karakter, prvi porođaj, manična depresija u mladosti i bolničko lečenje, švedska je spisateljica udata za, kako je to sama izjavila „najindiskretnijeg čoveka na planeti" koji je „priznanje sveta dobio nakon što je do detalja opisao okolnosti njihovog privatnog života".

No, fabula *Moje borbe* samo je okidač za refleksiju. U podtekstu priče o odrastanju, sazrevanju i svakodnevici teče priča o „sudbini čovekovoj".

Uz opasnost da delo tumačimo u pojednostavljenom autobigrafskom ključu jer glavni lik se kao i pisac zove Karl Uve Knausgor, odrastao je u istom gradu kao i on, čita iste knjige, razveo se od iste žene, *Moja borba* ne može biti svedena isključivo na autobiografiju. Ona je i autofikcija i memoarska proza, roman lika i roman o umetniku koji pokušava da ne bude „građanin".

Uprkos primedbama da je ovaj, uslovno govoreći „roman-reka", samo još jedan bestseler, možemo se složiti s protogonistom *Moje borbe* kad kaže da „pisci s jakim stilom, često pišu slabe knjige", što njegova sigurno nije. Iako Knausgor nije ni Prust ni Hamsun, uprkos različitim kontroverzama, ili upravo zbog njih, neosporno je da je *Moja borba* izazvala čitalačku epidemiju i među čitaocima naučenim na terminologiju i „intimu" bloga, fejsbuka i tvitera. I da ih je Karl Uve Knausgor (kao pisac i kao junak) koji se gubi i pronalazi u toj savremenosti, „naterao" da čitaju knjige koje svojim obimom podsećaju na romane Tolstoja ili Dostojevskog.

Norveška od Bjernsona do Knausgora

Norveška od Bjernsona do Knausgora predstavlja komunikacijski diskurs s norveškom kulturom kroz norvešku literaturu, koja po broju govornika, kao i srpska, pripada tzv. malim književnostima i koja je pisana na norveškom jeziku koji razlikuje dva standardna oblika pisanog jezika: književni jezik − *bokmål* i novonorveški − *nynorsk*, dok u govoru ne postoji standardni već samo *prestižni izgovor*.

Norveška od Bjernsona do Knausgora je jedna od mogućih predstava o *Drugom* i *Drugačijem*, norveškom literarnom identitetu, koji kako je to slučaj kada su nacionalni stereotipi u pitanju, i u srpskoj kulturi funkcioniše kao niz kulturoloških *shema* i *opštih mesta*.

U značajnom delu naše literarne tradicije recepcija Norveške, te veoma često i identifikacija norveške književnosti sa zemljom, ljudima i društvom i dalje se iščitava i reprodukuje u kontekstu *pozitivne stereotipije* i romantične ideje *o protestantskom narodu Severa koji uprkos nepovoljnim prirodnim okolnostima postaje napredna kulturna i ekonomska zemlja*; kao *idealizovani obrazac susreta sa Severom*, koji je najčešće zasnovan na opoziciji Sever-Jug, ili kao *apolonijska-dionizijska kultura*.

Pisma iz Norveške Isidore Sekulić i doživljaj Norveške kao zemlje fjordova i Hiperboreje, u znatnoj meri su uticali na recepciju norveške književnosti u Srbiji. Mada je *slika* (*image*) Norveške doživela promene, doživljaj *neuobičajenog* i *neobičnog* nije se izgubio još od vremena kada je, kako je to Ljubiša Rajić primetio, Knut Hamsun, čitan kao „neka vrsta nordijske egzotike".

Iako nije uputno identifikovati sadržinu književnih tekstova s arhetipom jedne nacije (mada u isto vreme te iste narative, kao paradigme mišljenja, doživljavanja i tumačenja koristimo *kao alat za konstruisanje identiteta*), u složenom odnosu teksta i konteksta, u kojem je, kao „o aktivnom odnosu teksta kao mreže znakovnih sustava sa sustavima označiteljskih praksi", još u drugoj polovini 60-ih godina prošlog veka govorila Julija Kristeva, u prostor teksta se konstantno upisuju različiti kodovi, diskursi i nediskurzivne prakse koji uz čitav niz predrasuda i kulturnih klišea doprinose oblikovanju *slike* i doživljaju *nacionalnog karaktera* Norveške i njene *nacionalne reputacije* kao zemlje visokog standarda, socijalne jednakosti, poštovanja ljudskih prava; zemlje strpljivih i čestitih ljudi zaljubljenih u prirodu i mitologiju kojom su naselili svoje bajke.

Za razliku od *Norveške priče* (Prometej, Novi Sad, 2013), u *Norveškoj od Bjernsona do Knausgora*, uz nove, originalne fotografije, nalaze se i odabrani fragmenti prevoda dela isključivo norveških pisaca (zastupljeno je više od 60 autora) koji su se pojavili na domaćem književnom tržištu − na srpskom i, do raspada SFRJ, srpskohrvatskom jeziku (prevodi nastali u kontekstu jugoslovenske književnosti) od 1930. do 2016. godine. U knjizi se nalazi i odlomak iz zbirke pripovedaka Froda Gritena *Sobe uz more, sobe u gradu* (2015), u izdanju V.B.Z.-a u prevodu Bekima Sejranovića budući da je u pitanju regionalni izdavač koji je objedinio i povezao tržišta nekadašnje zajedničke države i da je V.B.Z. Beograd plasirao celokupnu produkciju V.B.Z.-a iz Zagreba na knjižarskom i čitalačkom tržištu Srbije.

Ideja ove, uslovno govoreći, hrestomatije, nije da sistematizuje ili da definiše norveški kulturni (literarni) identitet. Iako je redosled odlomaka sačinjen po abecednom redu prezimena autora, ne postoji jedan ili zadat (linearan) načina *iščitavanja* te izbor tekstova (*citata*) može da funkcioniše i kao jedna vrsta *kolaža*,

patchworka ili *hiperteksta*, koji bismo, služeći se terminologijom Umberta Eka mogli nazvati i *otvorenim delom*, „raspoloživim za različite integracije i konkretne stvaralačke dopune“. Zapravo *idealan* način čitanja je onaj koji otvara prostor za naknadno *učitavanj*e različitih odnosa i *intertekstualnost* i zavisi od različitih nivoa čitalačke *recepcije* i *kompetencije*: književne kulture, čitalačkih navika, vrednosnog opredeljenja, sklonosti prema određenim žanrovima i temama ili ličnih očekivanja čitalaca, kao što je želja za edukacijom, eskapizam, zadovoljavanje estetskih navika, samoprepoznavanje, potreba za razlikovanjem i sl.

„Mnogi vole da čitaju. Međutim, postoje velike razlike između onoga što čitamo. Neki čitaju samo novine ili stripove, neki vole da čitaju romane, a neki više vole knjige o temama kao što su: astronomija, život životinja ili tehnički pronalasci. Ako mene zanimaju konji ili drago kamenje, ne mogu zahtevati da to podjednako zanima i druge. Ako ja napeto pratim sve sportske prenose na televiziji, moram prihvatiti da drugi smatraju da je sport dosadan”, kazuje narator *Sofijinog sveta*, napominjući da nam je, sudeći po filozofiji, u svemu tome ipak svima potrebno da pronađemo odgovor na to ko smo i zašto živimo.

Eklektički karakter knjige nastao je iz želje da se, raznolikošću tema i motiva, te različitim žanrovskim i stilskim određenjima sugeriše slojevitost i polivalentnost jednog književnog diskursa, koji nam je, sem u prevodima na srpski jezik, zahvaljujući internetu, knjigama u elektronskoj formi i distribuciji engleskih prevoda posredstvom onlajn knjižara danas mnogo dostupniji nego što je nekada bio.

U odabranim odlomcima, koji se kreću od larpurlartizma i čiste fikcije do naučno-popularnih vrsta, najveći broj pripada tzv. *lepoj književnosti* u kojoj su najzastupljeniji romani, budući da su oni i najpopularniji i najprevođeniji. Pasaži iz lirskih pesama,

pripovedaka, romana, i drama tematizuju motive, kao što su: odrastanje, suočavanje sa sopstvenim bićem, potraga za ličnim identitetom, potreba za prihvatanjem i za ljubavlju, romantičan odnos prema prirodi, ljubav prema naciji i jeziku, sukob generacija, nemogućnost suočavanja s destruktivnim obrascima ponašanja, seksualnost, homoseksualizam, ženska emancipacija, problem identifikacije sa društvenim ulogama, želja za priznanjem, suočavanje sa tradicionalnim rodnim očekivanjima, društvena integracija, nelagoda egistencije, problematizovanje odnosa kulture i individue, kulture i nacije i dr.

U knjizi se mogu pronaći primeri romantizma, realističkih tekstova, modernizma u literaturi, neorealističkog romana, tzv. eksperimentalne književnosti; zastupljeni su autori koji se odupiru svakoj mogućoj identifikaciji s književnim junacima, ali i oni koji svesno šalju poruku o znaku jednakosti s protagonistom.

Kako su u Norveškoj, kao i u Srbiji, očigledni efekti komercijalizacije izdavaštva i hiperprodukcija tzv. *lakih* romana, uz odlomke iz dela *norveških klasika* (Henrik Ibzen, Knut Hamsun) ili tekstove savremenih pisaca koji imaju visoku svest o jeziku, formi i činu pisanja, čija se literatura može nazvati hermetičnom i koji nikada nisu imali širok krug čitalaca (tzv. *pisci za pisce* i *inovatori norveškog jezika* kao što je, recimo, Tur Ulven), nalaze se i pasaži veoma čitanih, prevođenih i popularnih autora kao što je tvorac „globalnog fenomena", *Moje borbe* (*Min kamp*, 2009-2011), Karl Uve Knausgor, ali i tekstovi Jua Nesbea (Jo Nesbø), poznatog po krimi novelama i avanturama inspektora Harija Hulea.

U filmu *Reprise* Joakima Trira (Joachim Trier) iz 2006. godine, upravo će Tur Ulven, koji je izbegavao pažnju javnosti i nikada nije dolazio na promocije svojih knjiga, a nagrade je primao u odsustvu („Moj poziv je da pišem, a ne da govorim", pozivao se na Ibzena), i koji je nažalost svoj život tragično okončao samoubistvom,

poslužiti kao prototip za karakter pisca po imenu Sten Egil Dahl, kojim su fascinirani glavni junaci, Erik i Filip, mladići koji pokušavaju da se bave pisanjem. Veze između norveškog filma i literature mogu se pronaći i u mnogim drugim filmskim ostvarenjima. Koscenarista kultnog norveškog filma *Nesanica* (*Insomnija*) iz 1997. godine u režiji Erika Skjoldbjærga je pisac Nikolaj Frobenijus, a na osnovu romana norveških autora nastali su fimovi kao što su *Elling* (2001) u režiji Pitera Nesa (Peter Naess) po noveli Ingvara Ambjornsena ili *Tatt av Kvinnen* (2007), takođe u režiji Pitera Nesa, nastao na osnovu romana *Prohujalo sa ženom* Erlenda Lua, dok je triler *Lovci na glave* (*Hodejegerne*, 2011) reditelja Mortena Tajldama rađen po istoimenom krimiću Ju Nesbea.

Uz primere *lepe književnosti* u knjizi *Norveška od Bjernsona do Knausgora* zastupljeni su i pasaži iz dela koja predstavljaju *literaturu u širem smislu*: odlomci iz memoara, biografija, socijalnih studija, studija kulture, filozofski eseji. Tako su uz delove iz *Nore*, *Viktorije*, *Sofijinog sveta*, *Doplera*, *Moje borbe*, odabrane i, recimo, zabeleške Torvalda Stoltenberga (1931), nekadašnjeg prvog sekretara Ambasade Kraljevine Norveške u Beogradu i izaslanika UN tokom rata u BiH koji u svojim memoarima (*O ljudima,* 2009) evocira sećanja na Beograd Titovog vremena, analizira svoju ulogu u kasnijim mirovnim pregovorima na Balkanu, ali govori i o svojoj porodici, kćerkinim problemima s narkomanijom ili o odrastanju svog sina, Jensa (Jens Stoltenberg, 1959) koji će postati premijer Norveške, ali i jedan od likova fikcionalnog romana Erlenda Lua (1969) po imenu *Fvonk* (2011) u kojem se kazuje priča o neobičnom prijateljstvu između sredovečnog marginalca Fvonka, uplašenog najezdom *samouverenih* i *zadovoljnih* norveških trudnica (poigravanje s privilegijama i statusom koje trudne žene imaju u Norveškoj) i norveškog premijera Stoltenberga, koji nakon Brejvikovog zločina 2011. godine, *nesrećan i umoran, pokušava da povrati unutrašnji mir*.

U svim tekstovima pismo je ujednačeno kao latinično, ali je sačuvan autentičan jezik i pravopis prevoda, koji se razlikuje u zavisnosti od prevodilaca i izdavačke kuće, kao i vremena nastanka i prevoda teksta. Pravopisom srpskog jezika (Matica srpska, Novi Sad, 2010) nije najpreciznije uređen način pisanja imena i naziva iz norveškog jezika − naznačeno je da se „imena i nazivi iz skandinavskih jezika mogu prilagoditi srpskom grafijski, fonološki ili mešanjem ta dva postupka, često uz nužno morfološko, sintaksičko ili semantičko prilagođavanje" pa prevodioci uglavnom poštuju načelo da nazive i imena prilagođavaju prirodi srpskog jezika, pokušavajući da sačuvaju i izvornu ortografiju i ortoepiju, mada se u praksi ustalio način pisanja (i izgovora) koji odgovara pravilima nemačkog jezika. Poznato je da su pisci poput Iva Andrića upravo na nemačkom čitali Ibzena ili Bjernsona i da su nemački prevodi, budući da je nemački dugo godina bio prvi veliki jezik na koji su se prevodila dela sa norveškog, ranije bili osnov za prevod na srpski (zato je prihvaćena transkripcija *Ibzen*, mada bi trebalo da se izgovara *Ipsen a* piše *Ibsen*, da bi se razlikovalo od *Ipsen*).

Uz sve navedeno, neka pitanja i dalje ostaju nedorečena poput: u kojoj bi meri priča o norveškoj književnosti trebalo da uključi i tzv. imigrantsku književnost i pripadnike različitog etničkog i kulturološkog identiteta, paradokse i napetosti koji oni donose u tradicionalni norveški model, koliko su odrednice multikulturno i postkolonijalno uticale na savremenu norvešku kulturu i da li se ona i dalje može opisivati kao konzistentna sredina u kojoj većina i dalje deli iste stavove u vezi sa osnovnim načelima funkcionisanja u zajednici (tako se recimo Gabi Glajhman, autor zastupljen u ovoj antologiji, izjašnjava kao norveški pisac uprkos činjenici da je mađarski Jevrejin koji je odrastao u Stokholmu, Sigrid Undset je rođena u Danskoj, Karl Uve Knusgor živi u Švedskog i sl.).

Norveški pisci u prevodima na srpski jezik

Prevođenje s norveškog na srpski jezik datira još od XIX veka. Jedan od najstarijih poznatih prevoda je odlomak iz *Norveškog Ustava*, dok najraniji prevod norveške književnosti, „objavljen u vidu knjige", potiče iz 1876. godine, kada je u izdanju Knjižare Braće Jovanović u Pančevu objavljena pripovetka Bjernsterne Bjernsona (Bjørnstjerne Bjørnson) pod nazivom *Ribarče.* Iste godine je u Zagrebu izdat i Bjernsonov *Veseo momak. Ribarka* i *Veselo momče* pripadaju seriji pastorala kojima je norveški pesnik, dramaričar, romanopisac, ali i novinar i političar koji se zalagao za slobodu i otcepljenje norveškog naroda od Švedske, želeo da stvori svojevrsnu *seosku sagu*. Bjernson je bio jedan od članova Nobelovog komiteta a njegovi stihovi *Da, mi volimo ovu zemlju* (*Ja, vi elsker dette landet*) poslužili su za tekst norveške himne usvojene 1864. godine.

Ribarka: pripovetka iz Norveške od Bjernsterna Bjernzona iz 1876. godine i dalje se može pronaći u Biblioteci Matice srpske u Novom Sadu, dok je najnovije izdanje prevoda Bjernsonovih knjiga u Srbiji *Ribarka*: [*Veselo momče*] iz 2004. godine u izdanju VEGA medie iz Novog Sada, dostupno široj čitalačkoj publici.

Bjernson je 1903. godine nagrađen Nobelovom nagradom za književnost, 1920. godine ovo priznanje dobio je Knut Hamsun, a osam godina kasnije norveška književnica Sigrid Undset.

Knut Hamsun je u Srbiji i dalje najprevođeniji norveški pisac (zato je i najviše zastupljen u ovom izboru). No, mada je Hamsun internacionalno najpriznatiji norveški autor (njegovo delo su cenili Gerhard Hauptman, Tomas Man, Isak Baševis Singer,

Ernest Hemingvej i mnogi drugi) Norvežani ne zaboravljaju, kako je to Mirko Kovač primetio, Hamsunovo „pogrešno skretanje u magli povijesti kojim je učinio da se javnost godinama mnogo više bavila bezvrijednim (njegovim) pamfletićima u slavu jednog nitkova nego njegovim veličanstvenim delom".

Jasno je da su *Glad* i *Pan* antologijska dela, zna se i da pisac nije učestvovao u nacističkim zločinima i da je priča o prožimanju ideologije i umetnosti arhetipska, ali je i činjenica da većina Skandinavaca ima razvijeno kulturnoistorijsko sećanje i svest o opasnosti od (neo)fašističke ideologije.

Hamsun, kojeg su zvali *Homerom savremenog doba*, i čiju će kuću kasnije čitaoci s prezirom zatrpavati knjigama koje su nekada s pijetetom kupovali, anglofob i germanofil, oduševljen Ničeovim *natčovekom*, zaveden idejom da bi *Norveška trebalo da dobije istaknuto mesto u velikogermanskom poretku*, Nobelovu nagradu, koju dobija za *Blagoslov zemlje*, poklanja Gebelsu uz reči: „Primite moje izvinjenje. Moja Nobelova nagrada za Vas nema koristi, ali ona je jedino što Vam mogu poslati". Nakon Hitlerovog samoubistva, Hamsun piše nekrolog u kojem ga naziva „propovednikom jevanđelja pravednosti". Godine 1945, protiv Hamsuna je podignuta optužnica, on je hospitalizovan, smešten u starački dom, potom u duševnu bolnicu da bi 1947. godine tužilac odustao od krivičnog gonjenja, a pisca osuđuju na veliku novčanu kaznu.

U ispovednoj prozi, *Po zaraslim stazama,* nekoj vrsti dnevničkih zabeležaka koje je tada vodio, Hamsun piše: „Ono što me tereti – jedino su i samo moji članci po novinama", za koje ipak priznaje da su *ponekad bili u duhu nacionalsocijalizma* jer se u njega *uvuklo ponešto od onoga što je pročitao u novinama*. „Nema ničega drugog što bi moglo da mi se prebaci. Utoliko je moj račun vrlo jednostavan i jasan. Nikoga nisam prijavio, nisam

učestvovao ni u kakvim sastancima, a nisam bio ni umešan u bilo kakve crnoberzijanske poslove. Nisam davao nikakve priloge norveškim vojnicima u nemačkoj službi, niti nekom drugom obliku nacionalsocijalističke stranke, a sad mi se pripisuje čak da sam bio njenim članom", kaže dodajući da mu niko u čitavoj zemlji nikada nije skrenuo pažnju da je pogrešno to što piše. „Sedeo sam sam u svojoj sobi, upućen isključivo na samog sebe. Nisam čuo, bio sam toliko gluv da niko nije mogao sa mnom ništa da uradi", navodi uz opasku da time ne želi da se opravda.

Za razliku od Hamsuna, i Bjernsona s kojim je bio u komplikovanom, dugogodišnjem prijateljskom odnosu, Henrik Ibzen nikada nije dobio Nobelovu nagradu iako je nekoliko puta nominovan. Njegova drama *Lutkin dom*, koja je pod naslovom *Nora* objavljena 1891. godine, najpre u časopisu *Otadžbina*, potom u Beogradu *kao samostalno izdanje*, smatra se najstarijom prevedenom norveškom dramom kod nas.

U pogovoru drugog toma *Izabranih drama* Henrika Ibzena (Geopoetika, 2014), Mirna Stevanović i Sofija Kristensen navode podatak da su „u periodu između 1927. i 1933. godine u srpskim pozorištima Ibzenove drame izvedene čak pedeset i devet puta, što je učinilo Ibzena jednim od najpopularnijih inostranih dramatičara, uz Šekspira, Molijera i Šoa".

Od kada su 1878. godine u Narodnom pozorištu u Beogradu izvedeni *Stubovi društva* Ibzen je, uz povremene prekide, prisutan u repertoaru naših pozorišta, u različitim adaptacijama, dramatizacijama i režiji, pa čak i na nivou reference – tako je, krajem 2015. godine, u Jugoslovenskom dramskom pozorištu u Beogradu, premijerno izveden dramski prvenac austrijske nobelovke Elfride Jelinek, pod naslovom *Šta se dogodilo nakon što je Nora napustila muža ili Stubovi društva*.

Iste godine projekat Zlatka Pakovića, *Ibzenov neprijatelj naroda kao Brehtov poučan komad*, nastao u produkciji Centra za kulturnu dekontaminaciju (SZKD), zahvaljujući stipendiji Ibzenove fondacije iz Norveške, izveden je na 49. BITEF-u, kao i u selekciji 60. Sterijinog pozorja u Novom Sadu.

Ističući *želju za korenitom promenom sveta kao ibzenovsko-brehtovski zadatak zapadnoevropskog pozorišta,* Paković analizira dramu *Neprijatelj naroda*, kroz prizmu Brehtovih poučnih komada, pronalazeći sličnosti između Ibzenovog *kritičkog pozorišta* i Brehtovog *dijalektičkog teatra* koje dovodi u kontekst savremenog srpskog društva.

„Od premijere *Stubova društva*, 1877. godine, preko *Lutkine kuće* i *Aveti*, do *Narodnog neprijatelja*, Henrik Ibzen je, za samo pet godina, stvorio KRITIČNO POZORIŠTE – kao savest svoga doba". U kojoj meri je Ibzen bio uveren da moć teatra može da menja društvo, govori njegova izjava da će, *dvadeset godina po njegovoj smrti, njegovi dramski komadi postati izlišni jer će, dakle, iskoreniti strahove i zablude iz temelja građanskog društva*, objašnjava u predstavi REDITELJ, jedan od lica Pakovićeve drame ukazujući da nas „Ibzen uči šta je to istinska hrabrost i šta istinska veličina ljudskog života te da kroz psihološki motivisano postupanje likova, Ibzen provocira gledaoce da se gnušaju nad licemerjem onih koji imaju moć, a da se ushićeno poistovećuje s onima koji imaju hrabrosti da se usprotive moćnicima i da govore istinu – bez obzira na posledice koje trpe."

Prvi Ibzenovi komadi, pisani za bergenško pozorište, bili su inspirisani norveškim folklorom i istorijom, dok njegova poslednja drama *Kad se mi mrtvi probudimo* (1899) predstavlja dijalog sa *Frizom života* Edvarda Munka. Kao što to često biva, osporavani i kritikovani Ibzen je zaslužen ugled u rodnoj zemlji stekao tek kada se izmestio iz nje. Priznanje najpre dobija na nemačkom govornom

području, a zahvaljujući tom priznanju Ibzenova dela stižu i do nas. Nešto slično će se decenijama kasnije dogoditi i Karlu Uveu Knausgoru, no to nije jedino što ova dva inače potpuno različita pisca povezuje − obojica će se u osnovi obraćati zapadnoevropskom srednjem sloju i, poslužićemo se Ibzenovom opservacijom u vezi sa sopstvenim delom, čitaocima „koji bi trebalo da poveruju da slušaju i gledaju nešto što se u tom trenutku zaista odigrava u stvarnom životu". Ibzen će kritikovati građansko drušvo XIX veka, dok će Knausgor s ironijskom distancom posmatrati tzv. građanske vrednosti XX i XXI veka − savremeni hedonizam i opsednutost društvenim ulogama i statusom.

Epitet kontroverznog i glorifikovanog pisca Ibzenu donose njegove kasnije drame, „dijagnoze društvenih bolesti", kako ih je definisao, u kojima u ime slobodne volje i autentične slobode iz perspektive svojih likova kritikuje građanski moral i problematizuje pojam građanskog braka. Tako je drama *Lutkin dom*, čija je praizvedba bila u Norveškoj 1880. godine, izazvala osudu zbog toga što glavna junakinja, Nora, nakon osam godina provedenih u braku, *živeći kao lutka*, odlučuje da napusti svoj dom.

U periodu pre Prvog svetskog rata, fragmenti ranih Ibzenovih drama u prevodima sa nemačkog biće objavljivani u časopisima *Srpska riječ* i *Zora*, a publicista Milutin Čolić svedoči da su početkom XX veka jugoslovenski pisci pratili norvešku književnost, da je Andrić na nemačkom čitao Ibzena, Bjernsona i Kilanda, da je Miroslav Krleža, koji je kasnije svoje drame pisao pod uticajem Ibzena i Strindberga, još kao đak u Pečuju, preveo Ibzenov roman *Gospođa s mora*, kao i da su posle Drugog svetskog rata u nekadašnjoj Jugoslaviji bila popularna dela Tora Hejerdela.

Popularnosti norveške književnosti na ovim prostorima, svakako je doprinela i činjenica da je 1988. godine na Beogradskom univerzitetu osnovana Grupa za skandinavske jezike i književnost.

Tada je upisana prva generacija studenata na četvorogodišnje dodiplomske studije norveškog i švedskog jezika i književnosti.

Sistematičnije istraživanje norveške književnosti, njeni prevodi i objavljivanje dela norveških pisaca na srpskom jeziku realizovani su, u velikoj meri, zahvaljujući naučnom i prevodilačkom radu profesora Ljubiše Rajića (1947-2012), osnivaču Katedre za skandinavistiku na Beogradskom univerzitetu. Profesor Rajić je objavio niz radova i članaka iz oblasti skandinavistike, opšte lingvistike i prevođenja, nauke o književnosti, interkulturne komunikacije, politikologije i didaktike, a osmislio je i važeći sistem transkripcije sa skandinavskih jezika koji je ušao u Pravopis srpskog jezika iz 2010. godine u izdanju Matice srpske iz Novog Sada.

Od kada je 1996. godine na srpski preveden *Sofijin svet* Justejna Gordera, zahvaljujući prevodilačkom projektu navedene Katedre za skandinavske jezike i književnosti i izdavačkim kućama kao što su Geopoetika, Stubovi kulture i dr, počeo je noviji talas interesovanja za savremene norveške pisce, koji i dalje traje, tako da već u prvoj polovini 2016. godine Booka objavljuje drugi tom *Moje borbe*, Geopoetika sedmo izdanje Gorderove *Devojke s pomorandžama* i peto izdanje *Sofijinog sveta* istog autora, LOM *Lutalice* Knuta Hamsuna, a Dereta *Ptice* Tarjeja Vesosa (Tarjei Vesaas).

I prethodne, 2015. godine, izlazi niz prevoda: zbirka od deset novela Froda Gritena, *Sobe uz more, sobe u gradu* (V.B.Z.) inspirisanih slikama Edvarda Hupera (Edward Hopper), roman *Dani u povesti tišine* Merete Linstrem (Geopoetika, 2015), drugo izdanje *Popisa* i *Volvo, kamiona*, četvrto izdanje *Doplera* i peto izdanje romana *Naivan, Super* autora Erlenda Lua (sve u izdanju beogradske Geopoetike). *Zagrobne darove* Tura Ulvena izdao je Albatros plus, a Laguna je objavila nove

romane Jua Nesbea (*Utvara*, *Slepi miš*, *Oklopno srce*). Zahvaljujući izdavačkoj kući Booka, te godine se na srpskom književnom tržištu pojavljuje i prvi tom Knausgorove *Moje borbe*.

Zbog potrebe za novim, savremenijim i adekvatnijim prevodima sa originala, kao i za knjigama kojih više nije bilo u domaćim knjižarama, uz savremene norveške pisce ponovo se objavljuju dela Knuta Hamsuna (*Viktorija*, LOM, 2014; *Plodovi zemlje*, LOM, 2013; *Misterije*, Knjižarnica Zlatno runo, 2013; *Zavodnik i druge priče*, Službeni glasnik, 2012; *Po zaraslim stazama*, LOM, 2011) i Ibzenove drame (*Izabrane drame*, Geopoetika, 2014; *Nora*, Srpska književna zadruga, 2011. i dr.).

Uz beletristiku, objavljuju se i političke satire (Mikal Hem, *Želite li da postanete diktator*, 2014), antropološki eseji (Tomas Hiland Eriksen, *Šta je socijalna antropologija*? Karpos, 2014), prilozi teoriji i praksi pokreta za prava žena (Katrine Holst, *Šta je feminizam?* Karpos, 2013), a 2011. godine Izdavačka knjižarnica Stojanović objavljuje i dvotomno izdanje biografije Henrika Ibzena autora Iva de Figuereda.

Prevodi norveške književnosti na srpski jezik u najvećem broju slučajeva omogućeni su zahvaljujući finansijskoj pomoći neprofitne fondacije po imenu NORLA (Norwegian Literature Abroad, Fiction and Non-Fiction), čiji je osnivač Vlada Norveške i koja, zahvaljujući fondovima Ministarstva inostranih poslova Norveške, od 1978. godine promoviše norvešku literaturu u inostranstvu i njene prevode na strane jezike.

Ćel Askilsen (Kjell Askildsen, 1929)

Nisam ja takva, Nisam ja takva

Bio sam prilično ljut, priznajem, naročito zbog toga sa sijalicom i taman kada sam hteo da je povredim duboko i jako, zabacila je glavu unazad i briznula u plač. Plakala je otvorenih očiju i usta, žestokim plačem, za koji sam shvatio da dolazi duboko iz nje. Možda je trebalo da joj priđem i utešim je, stavim ruku na njeno rame, ili je pomilujem po kosi, ali izjava o milosrdnom Samarićaninu me je zaustavila. Ostao sam da sedim prilično bespomoćan, nisam razumeo njen silovit plač, nisam znao da li sam je ranije video da plače, u svakom slučaju, ne otkada je bila dete, nije plakala, ni na majčinoj, ni na očevoj sahrani, nikada je nisam povezivao s plačem, te nisam razumeo ovaj koji je trajao i trajao, možda ne toliko dugo, ali se činio dugim, a ja sam bio sve više smeten, i na kraju sam morao da pitam zašto plače, ne da bih pre svega dobio odgovor, ne, ne da bih dobio odgovor, već u nadi da će je to naterati da prestane i da će time biti okončana moja smušenost. I napokon, nakon što sam ponovio pitanje, ne jednom već dva puta, grcajući u onom visokom tonalitetu u kome se često završava posle plača: Nisam ja takva, nisam ja takva. Onda joj je glava pala napred i sve se potpuno umirilo. Pomislio sam: Kakav neobičan način da se zaspi. Ali, nije spavala, bila je mrtva.

Ćel Askilsen (Kjell Askildsen), *Izabrane pripovetke*/ prev. sa norveškog Ivana Bojović, Branka Jovanović, Milena Marjanović i drugi. Redakcija prevoda Ljubiša Rajić, Beograd, SAGA T.S.T., 2000, str. 57.

Ćel Askilsen (Kjell Askildsen, 1929)

Ništa za ništa

Opet sam prišao prozoru. Otvorio sam ga, a iz susedne kuće je dopirala muzika. Razmišljao sam šta bi trebalo da uradim. Razmišljao sam o mnogo čemu, ali nisam pronašao rešenje. Onda sam razmišljao o onome što bi ostalo ako bi me ona napustila. Prebirao sam po tome šta bih sve bio spreman da uradim ne bih li je zadržao. Krevet je zaškripao. Čuo sam da je upalila šibicu. Zatim je ustala i prišla mi. Stala je tik iza mene i izgovorila mi u vrat i u kosu nije da mi nisi potreban. Potreban si mi, ali mi je potrebno još nešto. Nisam ništa rekao i ona se telom pribila uz moja leđa, a rukama mi obgrlila vrat. Kaži mi o čemu razmišljaš, naredila je. Razmišljam o tome kako sama sebi otežavaš stvari. Nije razumela. Kazao sam ako želiš da se oslobodiš onoga što osećaš prema meni, ne smeš to da radiš na ovaj način. I dalje nije razumela. Nastavila je da stoji telom pripijena uz moja leđa i ja sam se okrenuo i poljubio je. Nije se protivila. Ničemu se nije protivila, ali iznenada je neko počeo da se smeje ispod otvorenog prozora, i kada sam pogledao ko je, ugledao sam dva dečaka koja su stajala na pločniku preko puta ulice, gurkala se i smejuljila. Zatvorio sam prozor, a ona je prišla stolu: sela je na njega i pustila je noge da joj se klate napred-nazad u vazduhu. Nisam joj prišao. Stajao sam, gledao i razmišljao kako bi bilo glupo ako ne bih uspeo da učinim sve ne bih li je zadržao. Odmah zatim znao sam da to mogu. Trenutak ranije razmišljao sam o stvarima koje ne bih mogao da uradim za nju, a rekao sam joj kako ću već uspeti. Šta ćeš uspeti, pitala je. Da ti pružim više milovanja i odanosti. Prestala je da klati nogama i pustila je da joj ruka u kojoj je bila cigareta klizne ka površini stola. Novac i lepu odeću, odgovorio sam. Znam da imaš dobre namere, ali nemoj da obećavaš više nego što možeš da ispuniš. Ne, rekao sam. Prišao sam i ljubio

je po čitavom licu, i ona je skliznula sa stola i pritisnula svoje telo uz moje, oboje smo želeli isto, i niko se nije smejao pod prozorom.

Ćel Askilsen, *Ništa za ništa*/ preveli s norveškog Ivana Bojović... et.al; redakcija prevoda Ljubiša Rajić, Geopoetika, Beograd, 2005, str. 9.

Arngejr Berg (Arngeir Berg),
Rune Otosen (Rune Ottosen)

Sa srcem na vratima

Od tabua i magije do kanalizacije

Kada je Ejlert Sunt (Eilert Sundt, 1817 – 1875)[5] posetio oblast Gudbrandsdalen 1852. godine, užasnuo se zbog prljavštine po starim selima. To opisuje u knjizi *O čistoći u Norveškoj*. Sunt, između ostalog, piše i ovo: „Malo je stvari u ukupnom narodnom životu koje su me ovoliko iznenadile, da, u toj meri izazvale moju nevoljnost i odvratnost koliko ono o čemu ću sada pisati".

U jednom selu kakvo je Lom, koje je imalo tako mnogo zanimljivih skupina kuća i brojne zgrade na pojedinim imanjima, Sunt je zapazio da nema *vesle-huset* – kućice, kako su zvali nužnik. U to vreme je u selu živelo oko 5.000 ljudi, ali se nije moglo naći više od deset nužnika, a i oni su se nalazili u kućama državnih činovnika i po hanovima. Stanje je bilo tako loše da se Sunt kolebao da o tome uopšte i piše. „Smem li to da ispričam?", pita se. I nisu ga uzrujale samo sanitarne strane toga. Njemu se gadio sam izgled, to da bi neko zašao za kakav zid, a da za njim idu koze da ližu i jedu ono što padne na zemlju.

Sunt pokušava da objasni zašto ljudi ne čiste oko svojih kuća i zašto bar ne pokušavaju da iskoriste taj otpad za đubrenje. Tu se dotiče onoga što ćemo u daljem tekstu nazvati „teorijom tabua". Tu glavnu ulogu igra čišćenje nužnika. Sunt iznosi kao jedino moguće objašnjenje da je „svakodnevna telesna izlučevina do te mere nečista da je jedini način da se izbegne zagađenje – *da se o njoj čak ni ne razmišlja, a još manje da se ona dotiče*."

U *Časopisu Norveškog lekarskog društva* (*Tidsskrift for Den norske lægeforening*, 1881-1955) Peter M. Holst piše o zdravstvenim prilikama u Norveškoj oko 1880. godine. Nužnici su na selu u Norveškoj smatrani luksuzom. U okviru Nordre Bergenhus 1876. godine je na svakom petom imanju postojala *vannhus* – vodena kuća. „Čak i pokraj samog seoskog puta mogu se izjutra i s večeri videti ljudi kako čuče jedno kraj drugog ne stideći se prolaznika". A jedna statistika za mesto Volden u oblasti Sunmere iz 1881. godine pokazuje da od 521. seoskog radnika i seljaka na iznajmljenoj zemlji njih 309 nema nužnik, a njih 350 baca otpatke i drugu nečistoću odmah kraj stambene zgrade."

[5] Norveški sociolog koji je sa svojim istraživanjima bio daleko ispred svog vremena. (pri.prev.)

Arngejr Berg (Arngeir Berg), Rune Otosen (Rune Ottosen), *Sa srcem na vratima: prilog istoriji nužnika*/ prevod Ljubiša Rajić, Beograd, Evoluta, 2014, str.14.

Bjernstjerne Bjernson
(Bjørnstjerne Bjørnson, 1832-1910)

Ribarka

U Bergenskom okrugu, u njegovim stenovitim dolinama, često bude i vrlo lepih dana, samo ako jesen nije suviše ledena. Tada se obično stoka šalje napolje tokom dana, iako je već bila spremljena za zimski tor, a kad bi se posle podne vratio kući, tada celo dvorište oživi.

Baš tada, kada je Petra nameravala da prođe pored nekog imanja, opazi kako se čitav čopor krava, ovaca i koza, mukući, blejući i skačući, uputio s puta koji je s nekog brega vodio pravo u dvorište. Vreme je bilo vrlo lepo a duga, belo okrečena kuća sijala se sa svojim prozorima u sunčanoj svetlosti; nad ostalim kućercima uzdizao se breg bremenit jelama, borovima i drugim severnim šumskim biljem, kao da je on tu da bude njihov zaštitnik. Pred dugim zdanjem sa strane puta, bila je velika bašta prepuna jabukovog i trešnjevog drveća, a pored ograde širili su se žbunovi jagoda i trnjina, a nad svima je nekoliko debelih brestova širilo svoje široke krune. Posmatrana kroz granje, kuća je izgledala kao neko skriveno gnezdo, do koga samo sunce može dopreti. Baš taj zaklon namamio je Petru. Kad je još spazila kako se prozori svetle od sunčane svetlosti, kako zvonca veselo i primamljivo zvuče, pa kad je još saznala da je to sveštenička kuća, uze samo uzde u ruke i reče kočijašu:

Ovde ćemo pokušati da uđemo! − i zaustavi se uz baštensku ogradu.

Bjernstjerne Bjernson (Bjørnstjerne Bjørnson), *Ribarka*/ prev. Josif Subotić i Vera Stojić, Novi Sad, VEGA media, 2004, str. 96-97.

Bjernstjerne Bjernson
(Bjørnstjerne Bjørnson, 1832-1910)

Sineve Sulbaken i druge pripovetke

Turbjern podiže oči i poče da posmatra. Ma koliko da je gledao nije mogao da nađe nikakvu sličnost između tog čoveka i vilenjaka. Ovo je bio tih, plav čovek, krupnih plavih očiju i visokog čela. Dok mu se govorilo osmehivao se i sve je odobravao što mu je Semund pričao, ali je inače bio ćutljiv. „Eno, pogledaj tamo, ono je Sineve", reče otac i saže se ka Turbjernu, uze ga u krilo i pokaza mu klupu za žene preko puta. Tamo na klupi klečala je jedna majušna devojčica i posmatrala ga. Ona je bila još plavlja od čoveka kraj Turbjerna, toliko plava da nikada nije video njoj sličnu. U kapi je imala svetlocrvene trake, pod kapom kosu kao zlato i, kad se nasmešila na njega, nije neko vreme video ništa drugo sem njegovih belih zuba. U jednoj ruci je držala lep molitvenik, a u drugoj savijenu crveno-žutu svilenu maramu i zabavljala se time što je maramicom udarala po molitveniku. Ukoliko je on više u nju buljio, utoliko se ona više osmehivala. Sad je i on hteo da kleči na klupi kao ona. Ona mu tad klimnu glavom. On ju je neko vreme ozbiljno posmatrao, pa zatim i on njoj klimnu glavom. Ona se nasmeši i ponovo klimnu, on odgovori jednom, pa ponovi, pa klimnu ponovo. Ona se smešila, ali više nije klimala – pa onda ponovo klimnu.

„I ja hoću da ga vidim", ču nekoga iza sebe i oseti kako ga neko vuče za noge. Umalo što nije pao. Bio je to neki punačak mališan koji se hrabro peo na njegovo mesto. I on je imao plavu kosu, ali oštru i prćav nos. Aslak je naučio Turbjerna kako treba da se ponaša sa rđavom decom u crkvi i školi. I zato Turbjern uhvati

dečaka s leđa, onaj htede da drekne, ali se na vreme uzdrža i brzo se ponovo skide sa klupe i uhvati Turbjerna za uši. Ovaj ga dohvati za kosu i obori na pod. Dečko još uvek nije vikao, ali je ujeo Turbjerna za butinu. Turnbjern izmače nogu i pritisnu mu lice o pod. Uto ga neko uhvati za okovratnik i izdiže uvis kao džak slame. To ga je otac uzeo u krilo. „Da nismo u crkvi, sad bi dobio batine", prošaputa mu na uvo i steže mu ruku tako da mu je čak u nogama zabridelo. Pade mu Sineve na pamet i pogleda preko. Još uvek je bila na istom mestu, ali je izgledala zaprepašćena i on poče da sluti da ovo što je uradio mora biti da nije u redu. Čim je opazila da je on gleda, skliznula je s klupe i nije se više pojavljivala.

Dođe prvo crkvenjak pa zatim pastor, dobro ih je čuo i video; posle opet dođe crkvenjak i ponovo pastor, a on je još uvek sedeo u očevom krilu i premišljao: „Hoće li uskoro opet pogledati?" Onaj mali, što ga je povukao s klupe, sedeo je malo dalje i svaki put kada bi hteo da ustane dobijao je po jedan udarac od nekog starog čoveka koji je sedeo i klimao glavom, ali se na vreme budio uvek kada je dečko hteo da ustane. „Hoće li uskoro da pogleda?" mislio je Turbjern i svaka crvena traka koju je video da se oko njega okreće opominjala ga je na nju, i svaka slika u staroj crkvi podsećala ga je na nju. Evo i sad, ispružila je glavu, ali čim ga je videla, ponovo se sakrila. Crkvenjak izađe ponovo, a sad izađe i pastor i u tom trenutku zazvoni. Svi ustadoše. Otac je opet tiho govorio sa plavim čovekom, zajedno su otišli do klupe za žene u kojoj su isto tako svi bili ustali. Prva koja je otud izašla bila je jedna plava žena, koja se smešila kao i njen muž, bila je veoma mala i bleda i držala je Sineve za ruku. Turbjern joj odmah pođe u susret. Ona se izmiče i zakloni se za majčinu suknju. „Ostavi me", reče. „Ovaj mora da nikada ranije nije bio u crkvi", reče plava žena i stavi mu ruku na glavu. „I nije, zato se tukao", reče Semund. Turbjern pogleda zastiđeno prvo nju, pa potom Sineve, koja mu se pričini još ozbiljnija.

Bjernstjerne Bjernson (Bjørnstjerne Bjørnson), *Sineve Sulbaken i druge pripovetke*/ prevela Mara V. Nešković, Beograd, Rad, 1964, str. 14-16.

Kirsti Blom (1953)

Mrlje

Izrasina pod pazuhom je rasla. Širila se niz ruku, sa spoljašnje i sa unutrašnje strane. Rasla je prema vratu i naviše prema potiljku. Unutra u grudima. Izraslina je bila majčin cvet smrti. Sad kada je mati bila prah i pepeo u urni, cvet se pojavio. Širio se duž nervnih vlakana i mišića: Ja sam svršetak. Došao sam po tebe. Eliza je plakala. Suze su tekle iza narandžastih stakla. Izraslina je bila kamen i bila je u vezi sa glasovima u uvu, ono potisnuto brujanje. Kakofonija. Vodopad. Izraslina se širila prema bradi i pravila nove čvoriće. Do očne duplje i podočnjaka.

Gde su bila njena deca? Ovo nije bio pesak u bubrezima ni kamen u žuči, ovo je bila jedna drugačija forma gomilanja. Jedan fosil, amonit iz jurskog perioda i perioda krečnjaka. Nekakva neobuzdana životinja, nekakav majmun koji se tu odvažno uselio. Kako se majčina smrt mogla tako razvijati pod pazuhom?

Kirsti Blom, *Mrlje*/ prevod sa norveškog Biljana Jovanović Lauvstad, Beograd, Prosveta, 2004, str. 110.

Johan Bojer (1872-1959)

Krivac

Novi talasi odlaze i stižu iz stare domovine; i idu dalje prema zapadu. Prema plantažama voća i vinove loze kraj Tihog okeana. I onda dalje prema severu, sve do Aljaske, u ribarska područja, puna ivera i losova, gde vrve motorne ribarske barke i troleri. Lov na ribe oko Lofotskih ostrva na nekoliko hiljada kiometara prema zapadu. Svuda Norvežani. A da li su oni tamo našli sreću? Želja za odlaskom goni nas odavde, čežnja za povratkom muči nas tamo. Nikada domovina nije tako draga i tako živa kao kad je gledaš sa razdaljine od hiljadu i hiljadu milja. Neki se vrate natrag, ali kad dođu ovde oni se osećaju strancima. Onda ponovo otputuju. A tamo kad dođu oni opet nalaze da im je bilo puno bolje u domovini. I opet se vrate. I tako čas otud ovamo, čas odavde tamo, bez korena tamo, bez korena ovde, i uvek je za njih sreća na razdaljini od hiljadu milja.

Johan Bojer, *Krivac/* preveo sa norveškog Mihailo Stojanović, Beograd, Omladina, 1955, str.179.

Jan-Magnus Bruheim (1914-1988)

Duboko je more

Tražiš li sliku

za svoju veliku radost –

Tražiš li reči

stvorene za tihu bol –

Nalaziš duboku tišinu,

onu što može da uhvati

i prenese drugima

tvoju sreću.

Struje teku – – –

Ničim ne možeš izmeriti dubinu

patnje.

Duboko je more.

Jan-Magnus Bruheim, *Duboko je more*, *Savremena norveška lirika*/ izbor i prevod sa norveškog Ljubiša Rajić i Desanka Maksimović, Novi Sad, Stražilovo, 1987, str.15.

Olaf Dun (Olav Duun, 1876-1939)

Uspomena

KILIJE

Kilije je prevezao Brinjara preko tesnaca i dobio je dobar gutljaj za prevoz, pa se opet posle jednog časa vratio po njega i dobio još nekoliko gutljaja. Ali je momak izgledao sve lukaviji, što je više dobivao; oči su mu svetlile svime tim što je shvaćao. Brinjar je morao pripovedati, sedeo je u njegovoj sobi do kasne večeri i pričao o svetu i o moru i govorio je o svojim roditeljima tako često, što god je češće mogao. Kao studeni mraz u njemu je počivala misao:

Hoću li morati da se spustim još dublje?

Kilije je bio sigurno najsiromašniji čovek u opštini, koliko su to ljudi znali i videli. Niko sebi ne bi mogao predstaviti tako praznu, zapuštenu sobu ili tako stare dronjke na ljudskom telu. Izleda kao da se poslednji put najeo lani − govorilo se o njemu. Ali je ipak živeo, i dok je tamo sedeo, izgledao je sasvim zadovoljno. Skuhao je još Brinjaru kavu, pa bila ona kakva mu drago. Pili su je, a pili su usto još rakiju, pili su i svaki put bi se malo manje stresli.

Olaf Dun (Olav Duun), *Uspomena/* prevod Ivan Esih*,* Svjetlost, Sarajevo, 1960, str.105.

Tjubjern Egner (Thorbjørn Egner, 1912-1990)

Karijus i Bahtus

Bio jednom jedan dečak koji se zvao Jova. U ustima je imao zube, a njih, kao što znate, svi imamo. Ali, Jova je, u jednom od svojih zuba, imao rupu, i u toj rupi su stanovala dva čovečuljka koji su se zvali Karijus i Baktus. Sad si sigurno pomislio kako su to čudna imena, ali da znaš, da su i ta dvojica momaka bili prilično čudni. Oni su bili toliko sićušni, da ih nisi mogao videti bez jake lupe.

Jedan je bio crnokos a drugi crvenokos, i obojica su živeli od svega što je bilo slatko i ukusno, a toga su dobijali koliko god su hteli. Pevali su i pevušili, a kad nisu spavali i nisu jeli, treskali su i kopali po zubu, da bi proširili svoju kuću i napravili je finom i prostranom.

Ali, jednoga dana se jednom od njih učinilo da je već dosta. „Slušaj, Karijuse", reče on, „toliko već kopamo i bušimo po ovom zubu. Ja mislim da nam je kuća sad dovoljno velika". Ali, Karijus se nije složio s njim. „Mi prosto moramo da je još više proširimo", reče on. „Dragi moj brate, pomisli samo na to, da od svih ovih slatkiša i karamela, koje jedemo ovih dana, rastemo postajemo veći iz sata u sat. Ne, na posao i zapni."

„Dobro kad ti kažeš da zapnemo."

Tjubjern Egner (Thorbjørn Enger), *Karijus i Bahtus*/ prevod sa norveškog Ljubiša Rajić, SAGA, T.S.T. Beograd, 1995, str. 5-7.

Dag Ejstejn Endše (Dag Øistein Endsjø, 1968)

Seks i religija

(Od devičanskih balova do bogougodne homoseksualnosti)

Niz naučnika ističe da je homoseksualnost kao kategorija veoma problematična. Upravo kao i heteroseksualnost, homoseksualnost kao jedna jedinstvena kategorija je nešto što nije poznato u počecima mnogih religija i kultura. Na primer, u mnogim verskim i kulturnim kontekstima pol seksualnog partnera nije presudan, već šta se sa njim ili s njom radi. Nasuprot tome, kao što smo već videli, u nekim drugim verskim kontekstima je pol mnogo značajniji nego danas, u svetlu toga što se muška i ženska seksualnost ne posmatraju kao paralelni fenomeni, što takođe važi i kada je u pitanju homoseksualnost.

Još jedan važan faktor kojeg moramo biti svesni kada posmatramo odnos između istopolnog seksa i religije jeste da je homoseksualna osoba u određenom smislu moderan konstrukt. Sam pojam homoseksualnost skovan je u 19. veku. Ljudi su oduvek imali seksualne odnose s ljudima istog pola, ali ipak nije oduvek bio slučaj, kao u današnjoj zapadnoj civilizaciji, da istopolni seks definiše nečiji identitet. Iako je teško naći drevni pandan savremenom homoseksualcu ili lezbejki, ipak su oduvek postojale raširene predstave o ljudima koji bi najradije izbegli seks sa osobama suprotnog pola.

U savremenoj srednjoj klasi širom sveta se ljudi na osnovu seksualnog identiteta dele na 3 glavne kategorije: heteroseksualci, oni koji sebe definišu time što ih privlače i imaju odnose sa

osobama suprotnog pola; homoseksualci, oni koji se identifikuju time što imaju romantične i seksualne veze sa osobama istog pola; i biseksualci, koje romantično i seksualno privlače oba pola.

Međutim, ni danas to nisu strogo razdvojene kategorije. Većina savremenih ljudi koji imaju odnose sa osobama istog pola se i dalje ipak ne izjašnjavaju ni kao homoseksualci, ni kao biseksualci. To su osobe koje uglavnom vode heteroseksualan žvot, i iako imaju ili su imale odnose sa osobama istog pola, ne izjašnjavaju se ni kao homoseksualci, niti kao pripadnici bilo koje od navedenih seksualnih kategorija.

Dag Ejstejn Endše (Dag Øistein Endsjø), *Seks i religija*/ prevod s norveškog Sofija Vuković, Beograd, Karpos, 2014, str. 150-151.

Tomas Hilan Eriksen (Thomas Hylland Eriksen, 1962)

Tiranija trenutka

Elektronska revolucija i multietnička kultura se odnose jedna prema drugoj kao lik i njegov odraz u ogledalu. Obe čine da se lični identitet odvaja od tradicije i korena, dakle, od velikih, povezanih kazivanja. Kulturni mozaik koji oličava multietničko društvo sa svim njegovim mešanim oblicima, paradoksima, sukobima i napetostima, ima svog parnjaka u raskidanoj, šarenoj, zbunjujućoj i nepovezanoj bujici informacija koja je, između ostalog, tipična za višeklasnu televiziju i veb. Obe tendencije stvaraju tok, kretanje i nejasne granice. One odvajaju kulturu od mesta, ljude od okončanih priča o tome ko su i šta mogu postati, radnike od radnih mesta, potrošnju od starih, dobrih roba sa markom, obrazovanje od gotovih šablona, znanje od standardnih modela toga šta je znanje... Prošlost, celina, povezanost: sve su to ugožene veličine.

Nove suprotnosti koje proističu iz informacionog društva, mogu se shematski ovako postaviti. Desna strana je naravno ona koja preovlađuje, dok su na levoj strani protivreakcije:

Poznato-Novo

Sigurnost-Sloboda

Komunitarizam-Liberalizam

Zajedništvo-Pojedinac

Koreni-Sadašnjost

Tradicija-Impuls

Fundamentalizam-Ambivalentnost

Prošlost-Budućnost

Stabilnost-Promena

Te suprotnosti se loše uklapaju u osovinu desno/ levo a kako je još ranije ukazano, izgleda kao da „radikalizam" dvehiljaditih znači biti protiv promena – ostatak stare levice je zabrinut zbog svega, od promena klime preko kompjuterske tehnologije do multietničkih izazova i urbanizacije.

Tomas Hilan Eriksen (Thomas Hylland Eriksen), *Tiranija trenutka*/ sa norveškog preveo Ljubiša Rajić, Biblioteka XX vek, Beograd, 2003, str. 46-47.

Tomas Hilan Eriksen (Thomas Hylland Eriksen, 1962)

Šta je socijalna antropologija?

Reč *kastom* se iz tih razloga koristi da ukaže na pojave koje imaju drugačije korene i drugačiju moralnu osnovu od modernih. Kao što je jedan Melanežanin rekao antropologu: „Da nemamo *kastom*, bili bismo baš kao beli čovek." Pojam ukazuje na široku lepezu ideja i vidova ponašanja koji imaju napet odnos prema modernizaciji: reč je o otporu, samopotvrđivanju i identitetu, ali i o istrajnom opstajanju tradicionalnih oblika u situacijama obeleženim promenama. Opis koji pokazuje kako *kastom* učestvuje u različitim sferama života i različitim aspektima društva, jeste holistički. To ne znači da se pretpostavlja da su društvene zajednice posebno dobro povezane, ili da su naročito stabilne – baš naprotiv, prilično su fragmentirane i brzo se menjaju – već da postoje unutrašnje veze između različitih delova društva, kao i između različitih elemenata u životu pojedinca.

Drugi primer bi mogao biti sledeći. U jednom opisu života u Norveškoj, Eduardo Arketi piše da kada je on, kao relativno novi doseljenik u Norvešku 1970-tih godina, želeo da časti kolegu šoljom kafe u univerzitetskoj kantini, kolega je već bio spremio pet kruna kada mu je Eduardo doneo kafu. Norvežanin je, dakle, bio čvrsto rešen da odmah plati za sebe. Kao izolovan događaj ova scena iz kantine ima čisto anegdotski prizvuk, i sama po sebi ne govori ništa o norveškoj kulturi i društvu. Ako je, nasuprot tome, sagledamo u kontekstu sa drugim osobinama života u Norveškoj i njene istorije, pokazaće se da se ona uklapa u određeni obrazac (videti Archetti 1984). Momentalno vraćanje duga naziva se balansiranim reciprocitetom, i ta norveška sklonost je povezana sa željom da se

izbegne dug zahvalnosti prema osobama koje ne poznajemo dovoljno dobro. Istu logiku nalazimo u mnogim situacijama, i može se povezati sa istorijskim činjenicama, kao na primer sa samostalnošću i individualnošću norveških seljaka, i srodnim protestantskim vrednostima, kao što su štedljivost i egalitarizam. Arketi povezuje momentalno vraćanje duga sa vrednostima kao što su samostalnost i nezavisnost. Opis balansiranog reciprociteta, koji je tako tipičan za društveni život u Norveškoj, postaje holistički kada ukazuje na veliko u malom, dakle kako pojedinačna situacija izražava neku bitnu vrednost i kako je povezana sa drugim vrednostima.

Tomas Hiland Eriksen, *Šta je socijalna antropologija?/* prevela Sofija Vuković, Beograd, Karpos, 2014, str. 56-57.

Hane Eštavik (Hanne Ørstavik, 1969)

Ljubav

Ona čita po tri knjige nedeljno, a često i četiri, pet. Najradije bi čitala sve vreme, sedela na krevetu, pod perinom, sa šoljom kafe, brdom cigareta i obučena u toplu spavaćicu. Mogla je i da se reši televizora, ionako nikad ne gledam ništa, misli, ali to verovatno ne bi išlo zbog Juna.

Skreće u stranu zbog jedne stare gospođe, koja, gegajući se, vuče kolica s pijačnom torbom po zaleđenom putu. Mrak je, nanosi očišćenog snega se nadvijaju nad put i zaklanjaju svetlo, misli Vibeke. A onda otkriva da je zaboravila da upali farove i da je skoro ceo put do kuće vozila bez svetla. Pali ih.

Jun pokušava da prestane da žmirka. Ne uspeva mu. To se mišići oko oka grče. Kleči na krevetu i gleda kroz prozor. Potpuna tišina. Čeka da se Vibeke vrati kući. Pokušava da drži oči otvorene i da ih ne pokreće, pilji u istu tačku onde napolju. Ima najmanje metar snega. Dole u zemlji, ispod snega, žive miševi. Imaju hodnike i kanale. Idu jedni drugima u goste, misli Jun, možda daju jedni drugima hranu.

Hane Eštavik (Hanne Ørstavik), *Ljubav*/ prevela Nevena Ašković. Redakcija prevoda Ljubiša Rajić. Beograd, Stubovi kulture, 2002, str 5-6.

Ivo de Figueiredo (1966)

Henrik Ibzen: maska

I Bjornson je tu bio i Ibzen mu je na rastanku stisnuo ruku i rekao tako da su svi mogli čuti:

„Pozdravi sve što je mlado u Norveškoj, zamoli ih da budu verni, i reci im da ću biti s njima kao čovek na krilu levice. Ono što kod mladih može izgledati kao ludost, na kraju će ipak biti ono što pobeđuje. Budi uveren u to."

Tako je moglo izgledati da se Ibzen otvoreno postavio na levu stranu norveške politike. U realnosti je on bio suptilno dvosmislen. Jer, da li je on svoju lojalnost poklonio partiji levice, ili ludosti mladih?

Dok je voz klizio iz stanice, Henrik i Suzana su mogli čuti klicanje gomile koje se gubilo u kloparanju parne mašine i trenju točkova koji su ih vodili ka Sigurdu. Osam meseci je prošlo od kada ih je on napustio, nikada ranije nisu bili toliko dugo razdvojeni. Plan je bio da provedu neko vreme zajedno u Trondhejmu, pre nego što otputuju dalje za Molde, gde su se nadali da će naći mir tog leta.

Ali, pronaći mir u Norveškoj, pokazalo se teškim, za to je povratak kući Henrika Ibzena bio suviše veliki događaj. Kada je voz zastao u Hamaru, na peronu je stajao veliki skup i klicao. I u Trondhejmu je narod stajao i čekao. Jedan od njih je bio mlad čovek koji je teško poverovao da će ovaj veliki pisac zaista doći u grad: „Bio je tako veliki, dalek i nepristupačan". Šesnaestogodišnji Peter Ege je pretrčao čitav put do stanice, dok mu je srce snažno lupalo. Rano je stigao i bio je začuđen time što nije bilo više prisutnih.

Zar nije ljudima bilo jasno ko dolazi? Kada je Bjornson ovde bio poslednji put, grad se okrenuo naglavačke.

Ali, ovo je bio Ibzen, najveći pisac Norveške!

Ipak, peron je bio daleko od praznog, ali možda je više imao obeležja zvaničnog prijema nego narodne zabave koju je Bjornson izazivao tamo gde bi se pojavio? Posle zakašnjenja od nekoliko minuta, što je samo pojačalo iščekivanje Egea, voz je konačno stigao u stanicu. Nakon narednih nekoliko minuta Ibzen se pojavio u vratima. Ovde su mu dobrodošlicu poželeli njegov stari prijatelj iz Drezdena, Karl Bomhof, i sudija Asbjorn Lindbu. „Pogledao je brzo ova dva gospodina, nije se nasmešio", primetio je Ege. „Nijedan pokret lica nije pokazao da ih poznaje, ili da je iznenađen ili zahvalan zbog njihove pažnje..." Ibzen je igrao svoju ulogu. Bomhof je zaista bio stari prijatelj, ali Ibzen, a ne Henrik, je bio taj koji je uzdržano podigao elegantni cilindar i pružio mu ruku.

Ivo de Figueiredo, *Henrik Ibzen: maska*/ prevod sa norveškog Marija P. Ćorić, Novi Sad, Izdavačka knjižarnica Stojanovića, 2011, str. 303.

Jun Fose (Jon Fosse, 1959)

To je Ales

... da li je moguće? Razmišlja ona, onda ima dvadeset i pet godina ili tako nekako otkako ga je prvi put srela, otkako ga je videla kako dolazi, sa svojom dugom crnom kosom, i već tada, da, tako je bilo, već tad je bilo odlučeno da će biti on i ona, da će biti njih dvoje, tako je bilo, razmišlja ona i gleda niz Veliki put, koji se usko pruža niz Fjord, a njega ne vidi nigde pomisli a onda pogleda prema Stazi koja vodi od Velikog puta do Uvale i Spremišta za čamce, i do Mola, i onda pogleda prema Fjordu koji se prostire pred njom, uvek istom, uvek promenljivom, a onda pogleda prema Planini s druge strane Fjorda, planini koja se strmo i kolebajući se između crne i sive boje spušta s lakih belosivih pokreta Neba, sve dok drveće ne počne da urasta u Planinu, i sad je i drveće crno, a kako će samo biti lepo kad ponovo ozeleni, biće sjajnozeleno, pomisli i ponovo pogleda Planinu, i, razmišlja ona, kao da planina diše tamo gde se spušta nadole, ne, sad stvarno mora da prestane, kakva ideja, planina diše, planina ne može da diše, razmišlja, ali ipak je tako, kao da planina diše tamo gde se spušta sve niže, sve dok se mestimično ne pojavi drveće a onda i padine i imanja, i poneka kuća, pojedinačne kuće su raštrkane po pejzažu, a ponegde je nekoliko kuća zbijeno jedna uz drugu, a dole kod Fjorda vidi usku traku, to je Veliki put, koji se uvija u okukama, skoro sve do Plićaka, a zatim se uzdiže iznad Fjorda, da bi se opet spustio, a onda blago i lenjo skrene za Planinu i nestane, tako je to, i sad je sve skoro crno, tako je to, i sad je sve skoro crno, tako je sad, u kasnu jesen. I tako je tokom čitave duge zime, razmišlja, ali u proleće, u leto, tada je drugačije, tada sve može da bude plavo i sjajnozeleno i tada Nebo i Fjord mogu da stoje jedno naspram drugog i da bude najčistije plavetnilo, i mogu da se nadbijaju u sjaju, da, tako je bivalo, i tako će biti, razmišlja, ...

Jun Fose (Jon Fosse), *To je Ales*/ sa norveškog prevela Mirna Stevanović, Beograd, Arhipelag, 2009, str. 15-16.

Karin Fosum (Karin Fossum, 1954)

Nevesta iz Mumbaja

– Halo?

Nikakvog odgovora. Čulo se samo zujanje. Drhtavom rukom spustila je slušalicu. Sad su i nju počeli da plaše. Sela je na kauč i počela da grize nokte. Napolju je drveće tiho šuštalo. Strah je pretio da je savlada. Uključila je televizor, ali ga je ponovo isključila. Ako bi neko došao na vrata, ne bi to čula od sve te buke. Odlučila je da ode u krevet. Brzo je oprala zube i otrčala uz stepenice. Navukla je zavese. Svukla je odeću, zavukla se pod jorgan. Ležala je i osluškivala. Imala je jak osećaj da se neko nalazi napolju. To je bilo glupo. Nikad nikog nije bilo ispred kuće, osim srndaća koji su jeli opale jabuke koje im se nije dalo da pokupe. Isključila je lampu i zavukla se duboko pod jorgan. Taj muškarac koji je počinio onaj užas nikad neće doći do njene kuće. On se sigurno skriva. Trista ljudi je zvalo telefon za dojave. Zamisli, ona je bila samo jedan od trista. Onda je čula neki zvuk. Nije umišljala, bio je potpuno jasan. Škljocanje pored zida kuće. Naglo se uspravila na krevetu. Sedela je i osluškivala bez daha. Zatim se začuo zvuk kao da neko nešto vuče. Lindi se smučilo. Sedela je presamićena u krevetu držeći se za prsa. Neko je napolju! Neko je u bašti. Spustila je noge na pod, spremna za trk. Neko će ubrzo početi da petlja oko brave na prvom spratu. Hučalo joj je u ušima, nije mogla da misli.

Karin Fosum (Karin Fossum), *Nevesta iz Mumbaja*/ sa norveškog prevela Tamara Popović, Beograd, Laguna, 2010, str.160-161.

Nikolaj Frobenijus (Nikolai Frobenius, 1965)

Kroz tamne krošnje

Direktorka je htela da „raščivija ovu stvar". Htela je da joj ispričam šta se te večeri dogodilo, da joj ispričam o Georgu i o tome šta smo s njim uradili, o baterijskoj lampi i podrumu i njegovim jaucima. Nije skidala pogled s mene.

Otvorio sam usta da nešto kažem, bilo šta, pomislio sam, ali jedino što sam izustio bilo je: „Šta?"

Šta joj je Katinka ispričala?

O onome što smo radili u krevetu?

O Georgu, o onome što sam mu uradio?

O lampi. Krvi u očima. Kako je puzao po podu obnevideo.

Kako sam pojurio za njim.

Kako nije mogao da diše. Kako je ležao u podrumu i preklinjao. Kako je pao i udario se i kako je molio da ga pustim. Kako je pokušao da ustane. Kako mu je krv bila u očima. Kako nije mogao da pomeri noge. Kako je bio pod vodom. Kako mu je tama ispunila pluća. Kako je gutao tamu, kako nije imao vazduha.

Mislio je na nas, u krevetu. Na Katinku koja me je ljubila.

Na moje šake na njenom stomaku.

Osetih njen šiljati jezik u ustima.

Uzela me je za ruku. Vodila je dole između nogu.

Na fine, glatke dlačice između njenih nogu.

Vlažnost.

U mraku, između cepanica, uspeo je da pronađe sekiru. Uspeo je da ustane i podigne sekiru iznad glave.

Nikolaj Frobenijus (Nikolai Frobenius), *Kroz tamne krošnje/* s norveškog prevela Ratka Krsmanović Isailović, Beograd, Dereta, 2015, strana 149-150.

Gabi Glajhman (Gabi Gleihmann, 1954)

Eliksir besmrtnosti

Dve godine posle Sašine smrti, jedne kasne večeri, otac je rekao da ćemo putovati u Oslo. To je za mene bila skoro neshvatljiva novost. Živeli smo u jednoj policijskoj državi i bilo je praktično nemoguće preći granice zemlje koje su bile hermetički nadgledane. U svakom slučaju, nikad nisam čuo za nekog ko je dobio odobrenje da putuje na Zapad kao turista.

Šta ćemo mi u Norveškoj?

Otac je ispričao da nas je jedan norveški poznanik pozvao u posetu, i da će on pokriti troškove puta i boravka. Sve je bilo jasno. Majka je to znala i smešila se zadovoljno. Ali baba i ja smo sumnjičavo gledali u oca. Nikada nismo čuli ni za jednog poznanika u Norveškoj. Zatim je otac na sto stavio pasoše, vize i karte. To je bio dokaz. Baba se uzbudila, ne zbog toga što je ona morala da ostane kod kuće, već zbog toga što nije za to unapred znala.

Očeve motive bilo je lako razumeti. Želeo je da izbegne da baba celoj ulici rastrubi o našim planovima. Rizik je bio veliki da nam neki zavidljiv sused zabije klipove u točkove. U to vreme je bio dovoljan najmanji nagoveštaj da čovek želi zauvek da napusti Mađarsku da policija odmah oduzme dozvolu i spreči putovanje.

Spakovali smo se te noći. Otac je majku i mene zamolio da ponesemo što je manje moguće da policija ne bude sumnjičava. Ja nisam baš razumeo na šta je on mislio. Istovremeno sam primetio da je planirao da ponese onaj mali kofer koji sam nasledio od dede.

Sledećeg jutra smo se oprostili od babe. Ona nije žalila zbog toga što odlazimo, bar ne koliko sam mogao da vidim.

Okrenuta ocu i majci, rekla je da razume da oni više ne žele da žive u toj zemlji. Komunisti su sve uništili. Zatim je mene – za promenu – poljubila u čelo. „Moraš da naučiš da govoriš norveški", izričito je naglasila.

Gabi Glajhman (Gabi Gleihmann), *Eliksir besmrtnosti*/ prevod sa norveškog Marija P. Ćorić, Beograd*,* Sezam Book, 2014. str. 521.

Justejn Gorder (Jostein Gaarder, 1952)

Sofijin svet

Šta je filozofija?

Draga Sofija! Mnogi ljudi imaju različite hobije. Neki skupljaju stare novčiće ili marke, neki vole ručni rad, drugi koriste najveći deo slobodnog vremena da se bave nekim sportom.

Mnogi vole da čitaju. Međutim, postoje velike razlike između onoga što čitamo. Neki čitaju samo novine ili stripove, neki vole da čitaju romane, a neki više vole knjige o temama kao što su: astronomija, život životinja ili tehnički pronalasci.

Ako mene zanimaju konji ili drago kamenje, ne mogu zahtevati da to podjednako zanima i druge. Ako ja napeto pratim sve sportske prenose na televiziji, moram prihvatiti da drugi smatraju da je sport dosadan.

Ima li ipak nešto što bi trebalo da zanima sve ljude? Postoji li nešto što se tiče svih ljudi – bez obzira ko su ili gde žive u svetu? Da, draga Sofija, postoje neka pitanja koja bi trebalo da zanimaju sve ljude. Ovaj tečaj govori o takvim pitanjima.

Šta je najvažnije u životu? Ako upitamo nekog ko živi na ivici gladi, odgovor je hrana. Ako isto pitanje uputimo nekome ko se mrzne, odgovor je toplota. Ako to upitamo nekoga ko se oseća usamljen i živi sam, odgovor će sigurno biti zajedništvo s drugim ljudima.

Ali, kada takve potrebe budu zadovoljene – ima li onda još nešto što je potrebno svim ljudima? Filozofi smatraju da ima. Oni smatraju da čovek ne može živeti samo od hleba. Svim ljudima je,

naravno, potrebna hrana. Svima su potrebni i ljubav i pažnja. Ali i tada ima nešto što je potrebno svim ljudima. Nama je potrebno da pronađemo odgovor na to ko smo i zašto živimo.

Justejn Gorder (Jostein Gaarder), *Sofijin svet*, prev. sa norveškog Ljubiša Rajić, Beograd, Geopoetika, 2008, str. 20-21.

Justejn Gorder (Jostein Gaarder, 1952)

Vita brevis

(*Pismo Florije Emilije Aureliju Augustinu*)

Ti to, Aurelije, ponavljaš kao da želiš da posebno jasno podvučeš šta ti je na srcu: „Gde si ti, tu je i on."[57] Ti i Monika, dakle, majka i sin na istom stablu. Možda se tada mislilo pre svega na veru, mada može izgledati kao da ti u to unosiš nešto više. Zar jedan muškarac ne treba da napusti svoga oca i svoju majku, da živi zajedno sa jednom ženom i da njih dvoje budu jedno telo? Ona se postavila između nas, i na kraju je ona pobedila u tom dvoboju, ona je zaista bila moćna žena, s velikim ličnim ambicijama u ime svoga sina. Ali da preskočimo do Devete knjige. Ti pišeš o sopstvenoj tuzi kada je Monika umrla u Ostiji. „Bilo je kao da je moj život rastrgnut na komade. Jer njen život i moj postali si jedno."[58]

Ali Aurelije! Zar nemaš ni stida ni srama? Zar si sasvim zaboravio Edipa i Jokastu?[59] No, on je dao da ga oslepe, a ti želiš da su te kastrirali, možda to izlazi na isto. Pesničko oduševljenje[60], Aurelije! Ponekad je pomalo izazovno reći istinu uz šalu.[61]

[58] Conf. IX, 12.

[59] Vidi belešku 40. Ne znajući šta čini Edip se ženi svojom sopstvenom majkom, s kojom dobija četvoro dece.

[60] *Furor poetica*, tj. „pesnički bes".

[61] *Ridendo dicere verum*, iz Horacijevih satira (Potpun izraz je *Ridentem dicere verum quid vetat* prim. prev.).

Justejn Gorder (Jostein Gaarder), *Vita brevis*/ prev. sa norveškog Ljubiša Rajić, Beograd, Geopoetika, 2003, str. 62-63.

Frod Griten (Frode Grytten, 1960)

Sobe uz more, sobe u gradu

Motel na zapadu

TOM ME JE HTIO fotografirati prije nego što krenemo dalje. Obično bi fotografirao samo interijere. To mu je bila ideja koju je smislio prije polaska na putovanje. Htio je fotografirati sve ono čega se neće sjećati, sve ono što će iščeznuti iz sjećanja nakon nekoliko dana. Pun poleta ovjekovječio je sobe u kojima smo boravili i predmete tako obične da smo ih jedva primećivali.

Nekoliko puta prilikom putovanja upitala sam ga misli li on da ćemo stvarno ikada pogledati te slike nakon što se vratimo doma. S podsmijehom sam mu predožila kako bismo mogli pozvati prijatelje i poznanike da gledaju naše fotografije s godišnjeg odmora. Možemo ih poslužiti čašom vina, dati nešto za jelo pa se zatim svi skupa spustiti u podrum i gledati fotografije zidova, kreveta, noćnih ormarića, i odjeće prebačene preko ručki naslonjača. Sigurna sam da bi to bila fenomenalna večer.

Sada me je namještao dok sam sjedila na krevetu i to tako da bi se kroz prozor mogao vidjeti prednji dio auta parkiranog vani i koferi na podu pokraj naslonjča. Iako sam mu jasno pokazivala svoju nezainteresovanost, on je i dalje objašnjavao svoje zamisli. Rekao je kako se moja crvena haljina lijepo slaže sa zelenim lakom automobila. Pokušala sam se nasmiješiti samo da bih ga razdražila. Tom mrzi kad se smiješim na fotografijama. Smatrao je da im to daje osjećaj namještenosti i kiča.

Nešto nije u redu? – pitao je ne podižući pogled s fotoaparata.

Ne odgovaram.

Frod Griten (Frode Grytten), *Sobe uz more, sobe u gradu*/ prevod sa norveškog Bekim Sejranović, V.B.Z, Zagreb, 2015, str. 53.

Trigve Gulbransen (Trygve Gulbranssen, 1894-1962)

Vjetar s planine

Roman iz života u Norveškoj 1810-1816

Pokraj sve radosti te zime stari je Dag bio ponešto zabrinut. Nakon bogate žetve, a još više zbog toga što je novac izgubio vrijednost, ljudi su u okolini počeli da otkupljuju svoja založna imanja i plaćali su šakom bezvrijednih papirnih novčanica – stotinu talira nije sada vrijedilo više od nekoliko pišljivih šilinga.

Mislio je na valjane talire, na srebrni novac što ga je davao kupujući založnice pomoću kojih je preuzimao imanja po okolici.

Bio je krut u ono vrijeme, i njegovo je geslo glasilo da pravo mora ići svojim putem, ma kako dužnik lijepo molio. A sada se već dvaput dogodilo da su mu ljudi došli i od njega uzeli nazad svoje imanje, a njemu su ostavili svežanj tričavih papira. Ali i to bijaše pravo koje je išlo svojim putem. Na papirnim krpama stajale su ispravne brojke. A što novčanice nemaju vrijednosti, nije krivnja na dužnicima.

Mogao je i više toga doživjeti: zakonsko pravo otkupa naslednih imanja traje petnaest godina, a mnoga imanja nisu toliko vremena bila u njegovom posjedu. Ponajviše je mislio na Borgland, najveći posjed dolje na jugu, u ravnici; istom su dvije godine što je u njegovim rukama. Tamo je još živio stari vlasnik, pukovnik von Gall, i njegova zla kći Elizabeta, koja je nekoć Dagova starijeg sina, Torea, takoreći gurnula u smrt, u ponor u Djevičanskoj dolini. Stari se Dag zaveo te je uložio teške novce da bi kupio glavnu založnicu na Borgland, i poslije je imanje preneo na se – „za svaku sigurnost", kako je kazao njegov odvjetnik u gradu.

Dvije su godine ondije radili mnogi njegovi konji, snažne mišice njegovih ljudi i teško oruđe, ne samo u doba sjetve i žetve nego i u drugo vrijeme, da bi se dovelo u red ono što je zanemareno ili propalo, i jesenas se upravo začudio kada je vidio koliko se ljetina sakupila na tamnošnjim golemim poljima i livadama.

I sada, kada je sve doveo u red i podigao, sve će otići i izgubit će sve što je uložio.

Trigve Gulbransen (Trygve Gulbranssen), *Vjetar s planine*/ s norveškog preveo Josip Tabak, Zagreb, Matica hrvatska, 1959, str. 85-96.

(narodna bajka)

Istočno od sunca, zapadno od meseca

Sutradan zorom probudi severnjak devojku, pa onda stane hučati i toliko se osili i nadiže, da beše strahota. Zatim s njome pojuri zrakom takvom brzinom, kao da će onoga časa stići na kraj sveta. Posvuda se pod njima razmahivala takva oluja, da je rušila kuće i čupala stabla iz korena. Kad su prohujali povrh mora, razbilo se na stotine brodova. Brzali su sve dalje i dalje, jurili u takve daljine, kakve niko ne može ni zamisliti, a još uvek su leteli vrh površine morske. Severni vetar se jureći i režući sve više umarao, pomalo jenjavao, tako da gotovo i nije hukao; stišavao se i padao, tako da su mu naposletku valovi morski zapljuskivali pete.

– Bojiš li se? – upita vetar devojku.

– Ne, ne bojim se – odgovori ona.

Ne behu više daleko od kopna, a u vetra beše još snage, da je devojku mogao izneti na obalu, baš pod prozore dvorima, što stoje istočno od sunca, a zapadno od meseca. A tada je vetar već bio oznemogao i slab, da je nekoliko dana morao počivati, pre nego što je mogao nazad.

Kada je opet svanulo, devojka sede da se igra zlatnom jabukom pod prozorima onih dvora. Prvo biće što ga je ugledala, beše nosata nakaza, kojom se kraljević imao oženiti.

– Hej ti, šta želiš da ti dam za tu zlatnu jabuku? – upita nosata kraljevna, kad je prozor otvorila.

– Nije za prodaju, ni za zlato, ni za novac – odgovori devojka.

– Šta bi onda za nju, kad je ne daš ni za zlato ni za novac? – opet će kraljevna. – Daću ti sve što želiš.

– Htela bih kraljevića, što je na tim dvorima – kaza devojka, koja je došla sa zapadnim vetrom. – Mognem li jednu noć prenoćiti kraj kraljevića, daću ti jabuku.

Istočno od Sunca zapadno od Meseca: *antologija norveške narodne bajke*/ izabrao i s norveškog preveo Munib Delaić, Beograd, Narodna knjiga, Prosveta, 1962, str. 20-21.

Inger Hagerup (1905-1985)

Mrav

Mali?

Ja?

Daleko od toga.

Ja sam upravo dovoljno veliki.

Sasvim ispunjavam samog sebe

Uzduž i popreko

Odozgo do dole.

Je si li ti možda veći od samoga sebe?

Inger Hagerup, *Mrav*, *Savremena norveška lirika*/ izbor i prevod sa norveškog Ljubiša Rajić i Desanka Maksimović, Novi Sad, Stražilovo, 1987, str. 77. i 79.

Inger Hagerup (1905-1985)

Osamnaest godina

Još uvek nije bila sasvim budna.

Još uvek se nije svega sećala.

Ali je nešto divno važno nazirala.

U čekanju kao sunce za maglom.

U snu je navirao izdan radosti

blistajući ka jutru mirnom.

I krv i srce i duh su samo novom

svanuću i prolećnom susretu težili.

I kad je sunce poljubilo njen obli

devojački obraz, sama sreća se na nju

bacila. Jer tad se setila:

Bilo joj je osamnaest godina i nekog je volela.

Inger Hagerup, *Osamnaest godina*, *Savremena norveška lirika*/ izbor i prevod sa norveškog Ljubiša Rajić i Desanka Maksimović, Novi Sad, Stražilovo, 1987, str. 77. i 79.

Knut Hamsun (1859-1952)

Kraljica od Sabe

Bilo je to baš kada je Julijus Knonberg izložio u Geteborgu svoju čuvenu sliku *Kraljica od Sabe*. Kao i mnogi drugi, pošao sam na tu izložbu, a slika koju sam video ostavila je na mene dubok utisak. Čudno, ali kraljica od Sabe tako je ličila na moju vlastelinku, i to ne na onu koja se vragolasto smejala i šalila nego na onu ozbiljnu gospođicu dok je sedela u kočiji i strogo me pogledala svojim krupnim tamnim očima onda kad sam želeo da se upregnem kao konj.

Bog mi je svedok kako mi je srce ustreptalo kad sam video tu sliku koja mi je podstakla misli o izgubljenoj sreći. Bio sam ponovo uznemiren. I tako jedne lepe noći, inspirisan tom udvojenom slikom, napisah svoju poznatu kritiku na *Kraljicu od Sabe*. Evo šta sam tada rekao:

„Ona je Etiopljanka, vitka i zamamno lepa, već sa svojih devetnaest godina spaja u sebi kraljevstvo i ženu. Levom rukom podiže veo s lica i usmerava pogled na kralja. Nije tamnoputa, čak i njene crne oči potpuno su zasenjene sjajem srebrne dijademe; izgleda kao Evropljanka koja je putovala po Istoku, pa je tek malčice preplanula od sunca. Samo su joj oči tamne, one i odaju njen zavičaj, a pogled je u isto vreme smeđ i vatren, tako da gledaoca podiđe jeza. Te oči se ne zaboravljaju, dugo ostaju u sećanju i priviđaju se u snu...”

To o očima lepo je rečeno, a kad neko tako govori, onda tako oseća i u svom srcu. Pitaj koga hoćeš, svako će ti reći isto što i ja. I otada je čudnovata devojka sa stanice Berbi zauvek ostala u mom srcu kao Kraljica od Sabe.

Knut Hamsun, *Zavodnik i druge priče*/ priredio i predgovor napisao Mirko Kovač, Beograd, Srpski književni glasnik, 2012, str. 80-81.

Knut Hamsun (1859-1952)

Glad

Ali preda mnom, na ulici, i dalje je ćopao stari bogalj. Na kraju je počeo da me nervira izgled tog nesrećnog čoveka koji je sve vreme išao ispred mene. Njegovom putu kao da nije bilo kraja; možda je išao baš kuda i ja – u tom slučaju, sve vreme ću ga imati pred očima. U mojoj razdraženosti činilo mi se da on na svakoj raskrsnici usporava korake, kao da iščekuje da vidi u kom ću pravcu ja da pođem, posle čega je visoko dizao zavežljaj i išao dalje, naprežući svu snagu da ide ispred mene. Ja idem i gledam u to ćopavo stvorenje, i sve više i više me obuzima gnev prema njemu; osećam da on pomalo kvari moju ozarenost, i u isti mah udara žig nakaznosti na to vedro, prekrasno jutro. Ličio je na velikog razgeganog insekta koji se uprkos svemu obreo na zemlji i hteo da zavlada trotoarom samo za sebe. Kada smo stigli do vrha jednog uspona, osetio sam da ne mogu više to da trpim, zastao sam pred nekim dućanom i zagledao se u izlog, da bih mu omogućio da ode što dalje. Ali kad sam posle nekoliko minuta nastavio put, bogalj se ponovo stvorio ispred mene – on je u stvari hodao u mestu. Van sebe od besa, ubrzao sam korake i stavio mu ruku na rame.

Knut Hamsun, *Glad*/ preveli Momčilo Mihajlović, Flavio Rigonat, Beograd, LOM, 2010, str. 13.

Knut Hamsun (1859-1952)

Pan

Njoj treba čvrsta ruka, rekao je Doktor, izbegavši odgovor. Nešto tu ne valja, mnogo su joj popuštene uzde; ona može da radi šta god hoće i pobedi kad god poželi. Ljudi je suviše uzdižu, nikada nisu hladni prema njoj; uvek joj je pri ruci neko na koga može da ostavi utisak. Jeste li primetili kako ja postupam s njom? Kao sa učenicom, kao sa devojčicom; muštram je, pronalazim greške u njenom govoru, stalno je dovodim u nepriliku. Mislite li da ona to ne shvata? Ah, ona je gorda i prkosna, to je svaki put pogađa; ali suviše je ponosna da bi to pokazala. Sve u svemu, tako se treba postaviti prema njoj. Pre nego što ste se vi pojavili, ja sam je već godinu dana dovodio u red, i to je počelo da deluje; plakala je od bola i gneva, ali postala je razumnije biće. Tada ste vi došli, i sve ste upropastili. Eto kako stoji stvar – jedan je pusti, drugi je preuzme. A rekao bih da posle vas sledi neko treći, ko zna.

Knut Hamsun, *Pan*/ preveo Flavio Rigonat, Beograd, LOM, 2011, str. 64-65.

Knut Hamsun (1859-1952)

Po zaraslim stazama

Ono što me tereti – jedino su i samo moji članci po novinama. Nema ničega drugog što bi moglo da mi se prebaci. Utoliko je moj račun vrlo jednostavan i jasan. Nikoga nisam prijavio, nisam učestvovao ni u kakvim sastancima, a nisam bio umešan u bilo kakve crnoberzijanske poslove. Nisam davao nikave priloge norveškim vojnicima u nemačkoj službi, niti nekom drugom obliku nacionalsocijalističke stranke, a sad mi se pripisuje da sam čak bio njenim članom. Ništa, dakle. Ja nisam bio član nacionalsocijalističke stranke. Pokušao sam da shvatim kakva je to stranka, pokušao sam da se saživim sa njom, ali ništa nije ispalo od toga. Moglo se desiti da sam ponekad umeo da pišem u duhu nacionalsocijalizma. Ne znam, jer i ne znam šta bi taj nacionalsocijalistički duh u stvari trebalo da bude. Ali, moglo se desiti da sam ponekad umeo da pišem u duhu nacionalsocijalizma, što znači da se u mene uvuklo ponešto od onoga što sam pročitao po novinama. Kako god bilo, moji članci stoje na raspolaganju svačijim očima. Ja ne pomišljam da ih umanjujem, da ih učinim manje značajnim nego što jesu, to bi čak bilo glupo. Naprotiv, ja stojim iza njih i sada kao i pre, kao što sam uvek činio.

Zamolio bih da se naglasi kako sam pisao u okupiranoj zemlji, vojskom zauzetoj zemlji, pa bih u vezi s tim hteo da iznesem nekoliko vrlo kratkih obaveštenja.

Zavaravali su nas da bi Norveška trebalo da dobije visoko, istaknuto mesto u velikogermanskom svetskom društvu koje je bilo u formiranju, i u koje smo i mi verovali, više ili manje, ali smo verovali. Ja sam verovao u to i zato sam pisao kako sam pisao. Pisao sam o Norveškoj koja bi trebalo da dobije takvo visoko mesto među evropskim germanskim zemljama.

Knut Hamsun, *Po zaraslim stazama*/ prev. sa norveškog Mirko Rumac, Beograd, LOM, 2011, str. 138-139.

Knut Hamsun (1859-1952)

Viktorija (povest jedne ljubavi)

Znači ponovo mu se dogodilo! Kad se u toj žutoj haljini i kao krv crvenom šeširu popela do njega u kamenolom, bila je kao zalutali leptir koji leprša s kamena na kamen i izbija na svetlost pred njim. „Nisam htela da vam smetam", rekla je, smešeći se; osmeh joj je bio crven, celo lice joj je bilo obasjano, rasipala je zvezde oko sebe. Na vratu su joj se videle nežne plavičaste vene, a nekoliko pegica pod očima davale su neku toplu boju njenom licu. Imala je dvadeset leta.

Iznenađenje? Na šta je mislila? Možda je htela da mu pokaže njegove knjige, da mu pokaže dva-tri izdanja i time ga obraduje, jer ih je kupila i rasekla listove? Molim Vas, prihvatite ovo malo pažnje, ovu nagradnu utehu! Nemojte prezreti moju skromnu ponudu!

Naglo je ustao. Viktorija se vraćala, korpa joj je bila prazna.

„Našli ste cveće?" odsutno je upitao.

„Ne, odustala sam. Nisam ga u stvari ni tražila, samo sam sedela tamo."

On je rekao: „Baš sad razmišljam kako nema nikakve potrebe da i dalje mislite kako ste mi naneli bol. Vi nemate šta da nadoknađujete bilo kakvom utehom."

„Ne?" rekla je iznenađena. Razmišljala je o tome, gledajući ga. „Ne?" mislila sam tada... „Ne želim da budete kivni na mene zbog onoga što se desilo."

„Sve je u redu, nisam ni najmanje kivna na vas.”

Razmišljala je još malo. Odjednom se pribrala.

„U redu onda”, rekla je. „Trebalo je da znam. To i nije moglo da ostavi toliki utisak. Dobro, onda nećemo više o tome.”

„Ne, to nam zaista ne treba. Moji utisci vam ionako ništa ne znače, ni sad, kao ni pre.”

„Zbogom”, rekla je. „Videćemo se.”

„Zbogom”, odgovorio je.

Pošli su svako svojim putem. On je stao i okrenuo se. Otišla je! Ispružio je ruke, šaputao nežne reči: Nisam kivan na tebe, o ne; i dalje te volim, volim te...

„Viktorija!”, uzviknuo je.

Čula je, trgla se i okrenula, ali je nastavila svojim putem.

Knut Hamsun, *Viktorija*/ preveo Flavio Rigonat, Beograd, LOM, 2014, str. 66-67.

Hans Aleksander Hansen (1889–1960)

Dnevnik jednog književnika

U nedelju su me osudili.

Gadan dan.

U ponedeljak obrijali i ogulili.

Gadan dan.

U utorak moram da čistim.

Gadan dan.

U sredu ribam ćeliju i ne mislim.

Gadan dan.

U četvrtak se samo vrtim.

Gadan dan.

U petak se opet s četkom prtim.

Gadan dan.

Sutra me puštaju.

Gadan dan.

Hans Aleksander Hansen, *Dnevnik jednog književnika*, *Savremena norveška lirika*/ izbor i prevod sa norveškog Ljubiša Rajić i Desanka Maksimović, Novi Sad, Stražilovo, 1987, str. 22.

Erik Fosnes Hansen (1965)

Psalm na kraju puta

Preduzimao je ekspedicije i putovanja kroz muziku. Odlazio je na koncerte i slušao muziku za koju nije ni znao da postoji, muziku koju je u Henkerdingenu ili Štutgartu niko nije spominjao. Posetio je zemlje koje nijedan nemački geograf još nije otkrio, upoznao je Eskime i Mongole muzike – impresioniste, moderniste, ljude koji su pisali muziku različitu od svega što je on ikad ranije čuo. Osećao se kao da je naglavačke upao u sadašnjicu pravo iz osamnaestog veka; čak je i njegova odeća podsećala na stoleća koja su minula – samo mu je falila još perika – i dokotrljao se kao kamen kroz stoleća, i obreo se na zabavi u pogrešnoj odeći, sa prtljagom punim suludog blebetanja, a zatim je kao poludeo tražio među svim svojim bezbrojnim stvarčicama nešto što bi mogao da upotrebi, tražio i tražio, izbacivao je perike i čarape, repire i štapove, ružičaste kitnjaste menuete, gipsane biste, drangulije i medaljone, i *Grosse und Kleine Stücke für Violine*, taj bućkuriš, ura! Na tom putovanju je probao skupa jela, bajkovita pića, i osetio mirise *Arapskih noći* – sve, baš sve ga je podsećalo na šampanjac.

Maestro ga je uzeo u svoju klasu, i nastava se sastojala iz čitave lavine vežbanja novih i još novijih komada, iz neumornog rada na detaljima i apođaturama, muzički Crni Sabat. Maestro je stajao među svojim učenicima i slušao, nalik na čarobnjaka. Slušao je njih. Bilo ih je dvanaestoro u klasi, devet momaka i tri devojke, svi potpuno različiti, dvanaest početnika u vračanju, dvanaest saputnika. Sa novim prijateljima, Leo je odlazio na koncerte i izložbe; plakao je i smejao se, naučio je da, sem likera i porta, postoje i druga pića, sa njima je pravio buku po mirnim ulicama nedeljom rano ujutru, odlazio na izlete i putovao na selo. Sa njima je

raspravljao o literaturi i umetnosti, ali pre svega o muzici, muzici i samo muzici. Zaljubio se u tri devojke iz klase, i one su se zauzvrat, zaljubile u njega. I to je bilo putovanje.

Ali, on je preduzeo i drugačija putovanja, putovanja kroz groznice i bunilo, krčeći put u bolest.

Erik Fosnes Hansen, *Psalm na kraju puta*/ prevod sa engleskog Svetlana Seferović, Narodna knjiga, Alfa, 2002, str. 290-291.

Erik Fosnes Hansen (1965)

Na putu za Skandinaviju

Celokupno stanovništvo Skandinavije broji oko dvadeset tri miliona duša. Ta društva su izgrađena oko jednog čvrsto zasnovanog modela socijal-demokratskog blagostanja. Načelo jednakosti je u njima značajno, a politički život funkcioniše relativno zdravo, u tom smislu što velika većina stanovništva izgleda da deli isto mišljenje prema osnovnim načelima zajedničkog života u društvu. Kao što je poznato, demokratija funkcioniše bolje kada smo unapred saglasni u najznačajnijim stvarima. Zato što su društva mala, razlika između običnog muškarca i obične žene i onih koji upravljaju relativno je mala. Dovoljno je videti nezadovoljstvo koje u svima plane kad neki funkcioner, političar, velika zverka u industriji ili umetnik počinje da živi na suviše sjajan način. Iz principa, mi reagujemo protiv raskoši i nekorisnog sjaja; naš prvi ministar mora pre da bude pomalo anoniman i da odlazi pešice na svoj posao, a činjenica što možemo sresti svog monarha u šetnji na skijama po šumi sasvim je u skladu sa našim društvenim idealom. Kao seljaci i ribari, što smo mi i dalje, rado vraćamo na zemlju seljaka koji je odlutao malo suviše visoko. Svakako, ne sečemo mu glavu, ali odista volimo da ga nateramo da obori nos.

Erik Fosnes Hansen, *Na putu za Skandinaviju*/ prevod sa francuskog Mirjana Vukmirović, Beograd, Književnost, god, XLVIII, Knj. XCIX, sv. 9-10 septembar-oktobar 1993, str. 10091-10092.

Ule Martin Hejstad (Ole Martin Høystad, 1947)

Kulturna istorija srca: od antike do danas

U staronordijskoj kulturi je pogled na čoveka bio istančan i izdiferenciran, sa jasnim isticanjem intelektualne racionalnosti i duševne snage. Odin se, prema tome, čudi svetu koji je stvorio, jer nije sve onako kako treba da bude. Staronordijski bogovi ne raspolažu istinom, za razliku od hrišćanskog i jevrejskog Boga, koji ne samo što je ima već je i njen jedini posednik. „(...) Znate li dosta, ili ne?" (Rajić, 1978: 136), pita, međutim, proročica u pesmi iz *Ede Voluspa* (*Proroštvo proročice*). U Bibliji nema takvog pitanja. Za hrišćansko stanovište bilo je nezamislivo da žena može da poseduje tako duboke istine. U staronordijskom društvu žene su imale veliku moć, i dići ruku na ženu smatralo se za kukavički čin.

Intelektualne strane staronordijske antropologije dolaze do izražaja i u imenima dva Odinova gavrana, *Hjugin* („hugen" – um, *the mind*) i *Munin* („minnet" – pamćenje). Duh ili um shvataju se kao nešto suštinsko i središte su čoveka, više nego srce. A um je racionalan. Različite dimenzije od koje je čovek složen u jednom izdiferenciranom sistemu nisu bile drugačije od homerovske podele, što se vidi, na primer, u XVIII strofi *Proroštva proročice*: „(...) dah dade Odin/ um dade Henir,/ krv dade Lodur/ i boju dobru" (ibid: 135).

Staronordijska kultura nije bila kultura osećanja. Vikinzi nisu bili humani na način na koji mi shvatamo taj pojam. O tome svedoči ne samo njihovo haranje već i jedan svirepi ritual povezan s religijskim kultom ratnika, naime *urezivanje krvavog orla*. To je bila više magijska radnja nego metoda mučenja (uporedi izraz

„rezati rune”). O tome *Snori* govori na jednom mestu u *Sagi o Haraldu Prekrasne kose* (zvanom još i *Harold Lepokosi*). Erl Einar urezuje krvavog orla na leđima Halvdana Holea, pošto ga je zarobio na Orkniju.

Ule Martin Hejstad (Ole Martin Høystad), *Kulturna istorija srca: od antike do danas*/ prevod sa norv. Angela Drenovac, Sremski Karlovci-Novi Sad, Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, 2011, str. 129-130.

Gaute Hejvol (Gaute Heivoll, 1978)

Pre nego što izgorim

Dana 7. juna 1978. list *Fedrelandsven* objavio je poduži intervju sa Olavom i Johanom Vatneli. Bilo je to nepuna dva dana posle požara. To je isti onaj intervju kojeg sam se setio kraj njihovog groba, onaj u kojem je Olav rekao za sebe da je osetljiv, a za Johanu da je sasvim mirna.

Sedeli su u podrumu kod Knuta Karlsena. Olav je na ivici kreveta u kariranoj košulji sa smaknutim hozentregerima apatično gledao preda se. Johana pored njega na stolici, ruku mirno spuštenih u krilo, s blagim osmehom na licu, kao da je se ništa od toga nije ticalo. Iza njih zidna lampa s vrpcom koja se klatila levo-desno.

Dan pre toga, bili su u gradu da bi kupili nešto odeće. Dve letnje haljine, pantalone, košulje, veš. Dva para cipela. Osim toga, uzeli su im otiske za nove proteze. Bez igde ičega, Olav i Johana Vatneli sede u podrumu kod suseda pitajući se šta će dalje biti sa njima.

Johana ponovo priča o požaru, o provali u kuhinju, o vatrenom okeanu, senci ispred prozora i o svemu što je usledilo. Ranije tog dana, posetili su ih Alma i Ingeman. To se navodi u samo jednoj rečenici i više se ne spominje, ali i ta rečenica bode oči.

U drugom delu intervjua pričaju o Koreu. Nekako im je prirodno došlo da pričaju o njemu, jer su izgubili sve drugo. Tamo, u podrumu Knuta Karlsena, devetnaest godina posle njegove smrti. Bio im je jedino dete. Posle Korea, više ničega nije bilo, a pošto više nije bilo ni kuće niti ičeg drugog, Kore kao da se vratio.

Eto tako je to bilo.

Sve je to potpuno nestvarno. Neshvatljivo. Olav se pridigao na noge, ali još nema snage da ode do zgarišta. Pričekao bi još koji dan, pa će otići, ali sam. Naime, ostala im je šupa, i tamo još ima dobre hrastovine, veli on. Misli da će im drva sad dobro doći. Nevolja je samo u tome što nemaju peć koju bi naložili ni kuću koju bi zagrejali. Pored drva, u kući je jedan bicikl. Nisam siguran, ali možda je to bio Koreov bicikl. On je s vremenom naučio i da vozi bicikl.

Njih dvoje imaju sedamdeset tri i osamdeset tri godine, i treba da započnu novi život iz početka.

Imaju nešto drva, nekoliko hiljadarki i jedan stari bicikl.

I to je sve.

Gaute Hejvol (Gaute Heivoll), *Pre nego što izgorim/* prevod sa norveškog Jelena Loma, Beograd, Čarobna knjiga, 2012, str. 85-86.

Mikal Hem (1973)

Želite li da postanete diktator

Pišite

Diktatori često imaju mnogo strana, pa i umetničku. Mnogo njih piše knjige. Kada diktatori pišu memoare ili iznose političke teorije, to možda i nije toliko čudno, mnogi političari to čine, ali despoti su i veliki proizvođači beletristike. Možda nekoga iznenađuje to što autoritarna ideologija tako često ide rame uz rame sa književnim darom, ali valjda to ističe činjenicu koliko svestrani i kreativni morate biti kako biste se snašli kao apsolutni vladar. Diktatori imaju i neke prednosti u odnosu na druge koji priželjkuju karijeru pisca. Oni ne moraju da šalju rukopise od izdavača do izdavača kako bi dobili samo ponižavajuća odbijanja. Mala je opasnost da će se neko usuditi da odbije vašu knjigu, a ako vam izdavači budu pravili ikakav problem, samo treba da osnujete državnu štampariju. Kao što ćemo videti, imate i jasne marketinške prednosti.

Niz diktatora je učinilo svoje knjige važnim delom kulta svoje ličnosti. Kao diktator treba da sakupljate svoje ideološke misli u obliku knjige, i da se postarate da je što je moguće više vaših podanika pročita. To nije toliko teško. Možete postupiti kao Saparmurat Nijazov i Moamer Gadafi i svoje knjige učiniti obaveznim u školama.

Gadafi je, takođe, jedan od diktatora koji se uspešno oprobao kao pisac beletristike. Njegova zbirka pripovedaka i eseja pod nazivom *Beg u pakao* je mali klasik među poznavaocima diktatora. Gadafijeva književnost je bila puna dubokih filozofskih uvida i političkih misli. Između ostalog, tradicionalno libijsko društvo se idealizuje u odnosu na moderno.

Mikal Hem, *Želite li da postanete diktator*/ prevod s norveškog Sofija Vuković, Beograd, Zavet, 2014, str. 118-119.

Katrine Holst (1974)

Šta je feminizam?

Drugi nazivaju današnji feminizam *postmodernim* ili *postfeminističkim.* Cilja se na to da se feminizam danas razvija nakon („post") obračuna sa onim što se naziva velikom modernom bajkom. To je bila bajka o tome kako razum i prosvećenost može doneti slobodu i napredak. U tu bajku su i liberali i socijalisti dugo verovali. Ali više ne. Feminizam je postao *post* moderan – i *post* feminizam, kao što je feminizam formulisan u nizu modernih političkih „izama".

Dalje se kaže da je današnji feminizam fokus na jednakost zamenio fokusom na *razlike*. Dok su feministkinje ranije bile obuzete pronalaženjem sličnosti među ženama i pored toga težile da postignu jednakost sa muškarcima, sada se, neki tvrde, traga za razlikama. Žene ne bi trebalo da traže jednakost sa muškarcima − cilj feminizma sada mora biti različitost. I mora se paziti na sve razlike, i one između žena i muškaraca – kojima se bavio feminizam razlika prvog talasa – ali i one među različitim grupama žena, među pojedinim ženama – i unutar pojedine žene. Jer jedna žena nije jedno – svaka od nas ima mnoge, složene, ukrštajuće i „kvir" identitete. Još jedan pridev koji se koristi za današnji feminizam je dakle „kvir" (eng. *queer*, u značenju *uvrnut*, *nastran*). Može se ukazati na to da feministkinje više ne žele da ih stavljaju u isti koš, čak ni od strane feminizma i njegove kategorizacije rodnih odnosa i ženskog života. Ili se može, preciznije, misliti na feminizam inspirisan različitim teoretičarima, kao što je Batlerova ili drugi takozvani „kvir" teoretičari feminizma.

Pored toga javljaju se reči kao što su multikulturno, višekulturno i postkolonijalno. Svet se sastoji od više kultura, i na

Zapadu i van njega. Reči poput ovih pokazuju na to da i feminizam mora odslikavati ovo mnoštvo. Feminizam mora uključivati učesnike različitog kulturološkog porekla. I moraju se isticati svari koje ne služe samo interesima zapadnih žena: feminizam se mora protiviti kolonijalizmu, a ne da se zasniva na njemu.

Katrine Holst (Cathrine Holst), *Šta je feminizam*?/ prevod s norveškog Sofija Vuković, Beograd, Karpos, 2013, str. 68-69.

Henrik Ibzen (Henrik Ibsen, 1828-1906)

Heda Gabler

HEDA: Da, on! On misli da je najzanimljivija stvar na svetu preturati po bibliotekama, i imati mogućnost da prepisujete stare pergamente... ili šta sve ne.

BRAK*: (pomalo zlobno*): Pa, to je njegov poziv u životu. Jednim delom, bar.

HEDA: Da, jeste. I da se može polako... Ali *meni*! O ne, dragi sudijo, meni je bilo tako strašno dosadno.

BRAK: *(saosećajno*): Kažete ozbiljno?

HEDA: Da, možete valjda i sami da zamislite...! Za pola godine da ne sretnete nikog ko i malo poznaje *naš* krug. I s kim možete da razgovarate o stvarima koje nas interesuju.

BRAK: Da, da... To bi i meni nedostajalo.

HEDA: A onda i ono najneizdrživljije...

BRAK: Da?

HEDA: ... večno biti sa... jednom istom osobom...

BRAK: (*klima glavom s odobravanjem*): Od jutra do mraka... da. Pomislite... u svako doba.

HEDA: Rekla sam: večno.

BRAK: Pustito to. Ali mislim da je sa našim dobrim Tesmanom moglo...

HEDA: Tesman je... naučnik, dragi moj.

BRAK: Neosporno.

HEDA: A s naučnicima uopšte nije zabavno putovati. Ne stalno, u svakom slučaju.

BRAK: Čak ni... sa naučnikom koga *volite*?

HEDA: Uf, ne koristite tu sentimentalnu reč!

BRAK: (*iznenađeno*): Šta je sad to, gospođo Heda?

HEDA: (*malo se smeje, malo je iznervirana*): Da, pokušajte sami! Od jutra do mraka da slušate priču o istoriji civilizacije...

BRAK: Večno...

HEDA: Da, da, da! A onda i ta srednjovekovna kućna radinost...! To je najužasnije od svega!

BRAK: (*Posmatra je ispitivački*)*:* No, recite mi... kako onda da shvatim to da...? Hm...

HEDA: Mislite to da sam se udala za Jergena Tesmana?

BRAK: Pa, da, recimo tako.

HEDA: Dragi bože, smatrate li da je to tako čudno?

BRAK: I da i ne... gospođo Heda.

HEDA: Ja sam se umorila od zabava, dragi sudijo. Moje vreme je prošlo... (*Strese se.*) Uf, ne... ipak ne bih baš tako rekla. Ni pomislila!

BRAK: Za to zaista nemate razloga.

HEDA: O, razloga... (*Pažljivo ga posmatra.*) A Jergen Tesman... za njega se mora reći da je u svakom pogledu korektan čovek.

BRAK: I korektan i solidan. U to nema sumnje.

HEDA: I ne vidim da na njemu ima ičeg smešnog. A *vi*?

BRAK: Smešnog? Ne-e, ne bih baš tako rekao...

Henrik Ibzen, (Henrik Ibsen), *Izabrane drame.* Drugi tom/ prev. sa norveškog Sofija Bilandžija, Beograd, Geopoetika izdavaštvo 2014, str. 81.

Henrik Ibzen (Henrik Ibsen, 1828-1906)

Nora ili Kuća lutaka

NORA: Mi smo osam godina u braku. Zar ti ne pada na pamet da nas dvoje, ti i ja, muž i žena, danas prvi put ozbiljno razgovaramo?

HELMER: Kako ozbiljno!... Šta treba to da znači?

NORA: Punih osam godina – još i više – od prvoga dana našega poznanstva, nikada nas dvoje nije izmenjalo neku ozbiljnu reč o ozbiljnim stvarima.

HELMER: Zar je trebalo stalno da te posvećujem u svoje brige kad ionako ne bi mogla da mi pomogneš?

NORA: O brigama ne govorim. Kažem samo još nikada nismo ozbiljno razgovarali o bilo čemu.

HELMER: Ali, draga Noro, zar je to za tebe?

NORA: E, došli smo na stvar. To me nikad nisi razumeo. Mnogo mi je nepravde naneto, Torvalde. Prvo otac, a onda ti.

HELMER: Šta! Nas dvojica, koji smo te više voleli nego iko živi?

NORA: (*vrti glavom*): Vi me nikada niste voleli. Vama je činilo zadovoljstvo da budete u mene zaljubljeni.

HELMER: Ali, Noro, kakve su to reči?

NORA: Zar nije to istina, Torvalde? Kad sam bila još u očevoj kući, kazivao mi je svoje mišljenje o svemu i tako sam ja imala isto mišljenje kao i moj otac. Ako bih ja drukčije mislila, morala sam da krijem. Samo su mu njegova mišljenja prijala. Zvao me je svojom lutkicom i igrao se sa mnom, kao što se ja igram sa svojim lutkama. Onda sam došla tebi u kuću...

HELMER: Kako se ti izražavaš o našem braku!

NORA (*mirno*): Mislim, iz očevih ruku prešla sam u tvoje. Sve si uredio po svom ukusu i tako sam dobila isti ukus kao i ti. Ili pravila se samo da imam. Ne znam ni sama... čini mi se i jedno i drugo: malo jedno, malo drugo. Kada se tada toga setim, izgleda mi da sam ovde živela kao puki siromah: iz dana u dan, od onoga što mi bude udeljeno. Živela sam od toga što sam za tvoju ljubav činila razne ludorije, Torvalde. Ti si tako hteo. Ti i otac učinili ste velik greh prema meni. Vi ste krivi što od mene ništa nije bilo...

HELMER: Kako si nerazumna i nezahvalna?... Zar nisi ovde bila srećna?

NORA: Ne, nikada. Mislila sam da sam srećna, ali nikada nisam bila.

HELMER: Nisi bila srećna! Nisi...

NORA: Ne, samo vesela. A ti si uvek bio tako ljubazan prema meni. Naša kuća bila je samo soba u kojoj se deca igraju. Kod kuće je otac sa mnom postupao kao sa malom lutkom, ovde ti kao sa velikom. A deca su opet bila moje lutke. Uživala sam kada se igraš sa mnom kao što deca uživaju kada se ja sa njima igram. To je bio naš brak, Torvalde!

HELMER: Ima nešto istine u tome iako je sve preterano. Uskoro će sve biti drugačije. Prošlo je vreme igranja, sad dolazi vaspitanje na red.

NORA: Čije vaspitanje? Moje ili dečje?

HELMER: I tvoje i dečje, draga Noro.

NORA: Ah, Torvalde, nisi ti čovek koji mene može vaspitati da budem prava žena.

HELMER: Šta ti govoriš?

NORA: O, ja opet. Zar mogu decu da vaspitavam?

HELMER: Noro!

Henrik Ibzen, (Henrik Ibsen), *Nora ili Kuća lutaka)/* preveo Živojin Vukadinović, Beograd, Epoha, Zagreb, Komerc-Union, 1968, str.100-101.

Henrik Ibzen (Henrik Ibsen, 1828-1906)

Per Gint

MONSIEUR BALON:

Norvežanin ste?

PER:

Po rođenju, da!

Al' kosmopolit po osećanju.

Jer za svu sreću koju uživam

Ja Americi zahvaliti mogu.

A biblioteka mi, prepuna knjiga,

Sadrži nemačko moderno znanje.

Odelo dobih ja iz Francuske,

Pa i manire i duhovitost.

U Engleskoj se vrednoći naučih

I jakom smislu u svoju korist.

Od Jevreja se naučih strpljenju.

U Italiji pomalo sklonost

Zadobih za dolce far niente,

A jednom, kada u škripcu bejah,

Čelik mi švedski spasao život.

TRUMPETERSTROLE (*diže svoju čašu*):

Da, švedski čelik.

F. EBERKOPF:

Za zdravlje onog ko čelikom vitla

Pre svih ostalih pijmo svoje čaše!

(*Kucaju se s njim i piju. Njemu počinje da se vrti u glavi*)

MISTER KOTON:

Sve je to lepo i krasno,

Ali sad, Ser, mogu li znat

Šta ćete činit sa svojim zlatom?

PER (*smešeči se*):

Hm; šta ću činit?

SVA ČETVORICA (*prilaze bliže*):

Ded, da čujemo!

PER:

Dakle, pre svega da putujemo.

I zato sam vas na brod uzeo,

Ko saputnike na Gibraltaru.

Potreban mi beše hor prijatelja,

Što će igrati ko sveštenici

Oko oltara zlatnog teleta.

F. EBERKOPF:

Duhovito jako!

MISTER KOTON:

Ali niko ne podiže jedra

Samo zato da bi putovao.

Vi bez sumnje imate neki cilj,

A cilj je taj?

PER:

Da postanem car.

SVA ČETVORICA:

Šta?

PER (*potvrđujući glavom*):

Car!

GOSPODA:

Čiji?

PER:

Celoga sveta!

MONSIEUR BALON:

Al' kako, prijatelju?

PER:

Pomoću zlata!

Ideja nije nimalo nova;

U duši imah je celoga puta.

Ko dečak sanjah da letim

Na oblaku preko okeana.

Penjah se na krilima zlatnim

I ljosnuh na sve četiri.

Al' cilj nikad ne izgubih.

Pisano je il' rečeno negde –

Gde, upravo toga se ne sećam –

Da kad dobiješ i ceo svet,

Ali izgubiš sopstveno *ja*,

Ćar je isto što i kruna

Na lobanji rascopanoj.

To stoji tamo − il' nešto slično;

I to je istina cela.

Henrik Ibzen (Henrik Ibsen), *Per Gint*/ preveli Miloš S. Moskovljević i Olga M. Moskovljević, Valjevo, Gutenbergova Galaksija, 1999, str. 111-113.

Georg Johanesen (Georg Johannesen, 1931-2005)

Kućni red u stambenom naselju

Lomim vrat na svakom stepeniku

Bivam otrovan u svakoj kuhinji

Visim na tavanu

Visim na čiviluku u predsoblju

Davim se u kupatilu ali kada povučem vodu

Čujem gluh kašalj: Ne možeš da izađeš

Ali pitam: Zašto

Cure dva tanka mlaza krvi

Iz utikača

Georg Johanesen (Georg Johannesen)*, Kućni red u stambenom naselju, Savremena norveška lirika*/ izbor i prevod sa norveškog Ljubiša Rajić i Desanka Maksimović, Novi Sad, Stražilovo, 1987, str. 36.

Tur Junson (Tor Jonsson, 1916-1951)

Kada si daleko

Najbliža si kada si daleko.

Kada si blizu, nešto te udalji.

To ja nazivam ljubavlju −

Ali ne znam šta je to.

Nekada su večeri bile pune

Šuma vetra i vodopada.

Sad neki skriveni ton

Između nas pada.

Tur Junson (Tor Jonsson), *Kada si daleko*, *Savremena norveška lirika*/ izbor i prevod sa norveškog Ljubiša Rajić i Desanka Maksimović, Novi Sad, Stražilovo, 1987, str. 37.

Roj Jakobsen (Roy Jacobsen, 1954)

Drvoseče

Suomusalmi je spaljen već sedmog decembra, pošto su evakuisane njegove četiri hiljade stanovnika, izuzev mene, ja sam rođen ovde, živeo sam ovde čitavog života i nisam mogao da zamislim da budem na nekom drugom mestu – tako da se preda mnom iznenada pojavilo neko biće u beloj uniformi i sa papira mi pročitalo da treba da idem, ja sam zabio pete u sneg i nisam se dao mrdnuti s mesta, tako je valjda svuda u svetu, uvek ima jedan, najmanje jedan, koji ne radi što i drugi, ne mora čak ni da zna zašto, a ovde u Suomusalmiju to sam bio ja.

Čudno, ali bilo je i strašno i uzbudljivo stajati kao usamljeni stub soli i gledati ogromno plameno more u ledenim šumama, jer bio je to lep grad, moj grad, jedino što sam poznavao kao nešto više od skupine krovova i zidova, a sad je ostalo samo nekoliko kuća, kad se sve završilo, izbrojao sam tek nešto više od dvadesetak kuća.

Roj Jakobsen (Roy Jacobsen), *Drvoseče* / prevod Mirna Stevanović, Beograd, Čarobna knjiga, 2010, strana 7.

Aleksandar L. Kiland/ Ćelan (Alexander Lange Kielland, 1849-1906)

Garman & Worse

Morten se opet plašio godišnjeg obračuna s ocem. Onaj dio poduzeća koji se nalazio u gradu i koji se vodio kao podružnica tvrtke Garman i Worse, morao se pomno odvajati od nekih privatnih pothvata i dugovanja što ih je grosist tijekom godina na svoju ruku vodio i stekao. Račun o njegovu kućanstvu, što ga je otac uvijek tražio na uvid, morao se također izvesti na neki osobit način.

No najgore od svega bijaše to što se Morten, sjedeći posljednjeg dana stare godine u konzulovoj poslovnici, nije mogao osloboditi misli da jasne modre oči konzulove proziru sve njegove domišljatosti: ništa mu nije koristilo ma kako se dovijao. Na krajnju muku bilo mu je to uzajamno glumljenje.

Aleksandar L. Kiland (Alexander L. Kielland), *Garman & Worse*/ s norveškog preveo Josip Tabak, Zagreb, Znanje Zagreb, 1985, str. 147.

Knut Ćelstali (Knut Kjeldstadli, 1948)

Prošlost nije više što je nekad bila

Paralelno sa time je postojao stav da istoriju ne treba dopuniti, već je nanovo napisati iz ženske perspektive, čak uz pomoć posebnih ženskih istraživačkih metoda. Mnogo toga bi izgledalo drugačije, od postavljanja perioda do objašnjenja društvenih fenomena. Najradikalnija formulacija je bila da reč „history" treba zameniti sa „her story". No gledište je imalo kritičku, polno političku žaoku – „her story" je trebalo da pokaže patrijarhalno tlačenje žena, da doprinese izgradnji ženskog identiteta, i da unapredi feminističku praksu.

Nova istorija žena je bila dočekana sa mešavinom neobavezne dobre volje i odbacivanja. Proučavati „žene" nije osnova za posebnu granu istorije, tvrdili su mnogi, iako nauka o ženama ima svoje mesto u vidu ograničenih „projekata" unutar drugih grana nauke. Posmatrane kao tema, „žene" nisu nikakva grupa, a kamoli posebno društvo ili društveno područje; glavni argument je bio da žene među sobom nemaju nikakvo posebno delanje koje ih izdvaja i povezuje. Stoga njihovo delanje nema uticaja na društvo; one nisu *delale* kao žene, iako se, istini za volju, prema njima postupalo kao prema ženama. Osim toga, osobina „biti žena", nije imala više značaja od starosti, rase ili klase; pristupiti različitim temama iz ženske perspektive ne može odbraniti stav da treba formirati posebnu disciplinu. „Ženskost" ili „ženske polne uloge" varirale su dramatično od kulture do kulture.

Knut Ćelstali (Knut Kjeldstadli), *Prošlost nije više što je nekad bila*/ prev. sa norveškog Ivan Rajić, Beograd, Geopoetika, 2004, str. 112-113.

Jan Ćerstad (Jan Kjaerstad, 1953)

Nemoguće da se bude posmatrač: O tome kako je biti Norvežanin na Severu, u Evropi, u svetu

Ili uzmimo tu našu naftu, glavni razlog što nam je pun budžet. Kako smo došli do nje? Norveški stručnjaci su tek 50-tih godina rekli da se nafta ne može tražiti na kontinentalnim bušotinama. Ali kada su se strane naftne kompanije obratile vlastima 1962, mogli ste da osetite da se nešto kuva. Toliko je dugo Norveška, ako ni zbog čega drugog ono zbog svoje velike trgovačke flote zavisila od teze Huga Grocijusa da je „more zajedničko za sve zato što je tako bezgranično da nikom ne može pripadati". Ali tada je vreme bilo sazrelo za kraljevsku rezoluciju koja je utvrdila nacionalnu svojinu ne samo nad kontinentalnim naftnim bušotinama. Pobeda je bila kolosalna. Što se tiče geografske veličine, Norveška je na 60. mestu u svetu. Ako se naprotiv uključi i morska oblast koja je tako došla pod norvešku vlast, onda odjednom ima samo 11 većih zemalja. ...

Ibzen. Hamsun. Grig. Munk. Norvežani čije stvaranje i dela priznaje ceo svet. Takvi pojedinci, umetnici, uvek su imali jasnu svest da prekoračuju granice, da su građani sveta. Pored Ajdsburgardena u Jutunhajmenu, usred najnorveškijeg, u zemlji Pera Ginta, stoji spomenik piscu Osmundu Ulavsonu Vinjeu koji je u prvom delu pesme „Nacionalnost" izrazio misao, aktuelniju više nego ikad:

Vi meina og tru, det gjævaste er/ at vera ein Noregs Mann./ Ja, denne Heimen os fyrst er kjær;/ men vita vi maa, at den store Verd/ er berre vaart store Fedreland.

Mislimo i verujemo da je najbolje/ biti Norvežanin. / Da, dom ovaj nam je najdraži; / ali znati moramo, da je velik svet / naša jedina otadžbina.

Jan Ćerstad (Jan Kjaerstad), *Nemoguće da se bude posmatrač: O tome kako je biti Norvežanin na Severu, u Evropi, u svetu/* prevod Predrag Crnković, Novi Sad, Zlatna greda, godina 2006, časopis za književnost, umetnost, kulturu i mišljenje broj 55, strana 30-31.

Alnes Karsten (Alnæs Karsten, 1938)

Nemoj da mi umreš, Sofija

Milioni su već bili pod oružjem, spremnost za rat je izbijala i iz francuskih i italijanskih novina. Jedna žena, koja je zagovarala rat, rekla mu je da po gimnazijama i srednjim školama po Evropi – u Engleskoj, Francuskoj, Nemačkoj i Austriji – uče đake tome kako je najveća čast za mladog čoveka da položi život u borbi za otadžbinu; rat je nešto prirodno, od Boga dato, plemenito i uzvišeno, i izgleda da je zemlja bila spremna za taj sukob. U udžbenicima su mladi mogli pročitati pesme, priče i pripovesti koji tumače to učenje. A s katedri su profesori i asistenti docirali isto jevanđelje: Prijavite se na front kada čujete poziv i bacite se svim žarom u bitku. Bitka će da vas vaspita, podići će vam moral, ojačati volju, očistiti dušu od mlitavosti i ravnodušnosti, pa ćete tako biti od najveće koristi svome narodu. U kiši od čelika i vatre, svi ćete se pročistiti, i vratićete se svom svakodnevnom životu s novom snagom i novim saznanjima. Žrtve koje ćete morati prineti, učiniće besmrtnim one pale na frontu, patnja će da spasi dušu naroda i da pronese istinu, kulturu u velikom zajedništvu koje se zove Otadžbina.

Alnes Karsten (Alnæs Karsten, Nemoj da mi umreš Sofija/ prevod Predrag Crnković, Beograd: NNK internacional, 2010 (Beograd: Kum), str. 165-166.

Karl Uve Knausgor (Karl Ove Knausgård, 1968)

Moja borba (prvi tom)

Dok sada sedim i pišem ovo, od toga je prošlo preko trideset godina. U prozoru pred sobom nazirem odraz svog lica. Izuzev oka koje svetluca, i dela odmah ispod koji mutno odbija malo svetlosti, cela leva strana je u senci. Dve duboke bore spuštaju se čelom, po jedna duboka bora spušta se obrazima, sve su kao ispunjene mrakom, i kada oči gledaju ozbiljno a krajevi usana se pomalo spuštaju naniže, nemoguće je ne nazvati to lice turobnim.

Šta se to oslikava na njemu?

Danas je dvadeset sedmi februar dve hiljade osme. Sedamnaest minuta do ponoći. Ja koji pišem, Karl Uve Knausgor, rođen sam u decembru hiljadu devetsto šezdeset osme, u ovom trenutku, dakle, imam trideset devet godina. Imam troje dece, Vanju, Hajdi i Jona, oženjen sam po drugi put, Lindom Bustrem Knausgor. Sve četvoro spavaju po sobama oko mene u stanu u Malmeu, gde živimo već godinu i po dana. Izuzev nekoliko roditelja u Vanjinom i Hajdinom obdaništu, ne poznajem nikoga ovde. Ne osećamo to kao nedostatak, ja svakako ne, druženje mi ne prija mnogo. Nikada ne kažem ono o čemu zaista razmišljam, nikada ono što zaista mislim, već se uvek prilepim za onog s kim razgovaram, pravim se kao da me zanima to što govori, osim kad pijem, tada po običaju odem predaleko na drugu stranu, samo da bih se probudio u nelagodnosti zbog prekoračenja, koja je s godinama samo rasla i koja sad može da potraje i nedeljama. Kad pijem, imam rupe u pamćenju i potpuno gubim kontrolu nad svojim postupcima, koji su po običaju očajni i idiotski, a s vremena na vreme očajni i opasni. Zato više ne pijem. Ne želim da iko ima dodira sa mnom i ne želim da me iko vidi, a

tako i jeste: ni sa kim nemam dodira i niko me ne vidi. Sigurno je to ono što se oslikava na mom licu, sigurno ga to čini tako krutim poput maske, i skoro je nemoguće da ga povežem sa samim sobom kada ga slučajno susretnem u nekom prozoru na ulici.

Karl Uve Knausgor (Karl Ove Knausgård), *Moja borba.* Tom 1/ prevod sa norveškog Radoš Kosović, Beograd, Booka, 2015, str. 33-34.

Karl Uve Knausgor (Karl Ove Knausgård, 1968)

Moja borba (drugi tom)

Spustio sam čašu na sto i ugasio cigaretu. Ništa nije preostalo od osećanja koja su u meni budili ljudi s kojima sam proveo proteklih nekoliko sati. Mogli su da izgore a da ostanem ravnodušan. Kada sam s drugima, vezivao sam se za njih, osećao nečuvenu bliskost, snažno se uživljavao. Toliko snažno, zapravo, da mi je njihova dobrobit uvek bila važnija od sopstvene. Potčinjavao sam se skoro do granice samoponištenja; po diktatu nekakvog nekontrolisanog unutarnjeg mehanizma, uvek sam tuđe misli i stavove postavljao ispred svojih. Ali kada bih ostao sam, drugi mi nisu ništa značili. Nije reč o tome da ih nisam voleo ili da sam ih prezirao, naprotiv, većinu jesam voleo, a čak i kada mi se nisu posebno dopadali, uvek bih pronašao u njima nešto vredno, neku simpatičnu crtu, nešto što bi me makar zainteresovalo i u trenutku mi obuzelo misli. Ali to što su mi se svideli ne znači da sam mario za njih. Vezivala me je sama društvena situacija a ne ljudi u njoj. Između te dve perspektive nije bilo ničega. Samo to poricanje sebe u malom i ta distanca u velikom. A u međuprostoru se odigravala svakodnevica. Možda mi je zato bilo tako teško da živim u njoj. Samo sam je trpeo, njene obaveze i rutine, nisam joj se radovao, nije mi pružala smisao niti me činila srećnim. Ne radi se o nedostatku volje da perem podove ili menjam pelene, već o nečem dubljem – nisam video vrednost bliskog života, već uvek čeznuo da se što više udaljim od njega, otkako znam za sebe. Stoga moj život nije bio moj. Pokušavao sam da ga prisvojim, bila je to moja borba, trudio sam se, ali nisam uspevao, čežnja za nečim drugim uvek je obesmišljavala svaki moj postupak.

U čemu je bio moj problem?

Karl Uve Knausgor (Karl Ove Knausgård), *Moja borba.* Tom 2/ prevod sa norveškog Radoš Kosović, Beograd, Booka, 2016, str. 70-71.

Laš Sobi Kristensen (Lars Saabye Christensen, 1953)

Skok iz mesta

I tako je prošla jesen. Jan je ispravljao sastave. Uneo je trezvenost u gradivo. Ali kada je pročitao ove sastave, video je da je trezvenost učenika uvrnuta, i naličje trezvenosti je glupost. Ovde nije bilo ni početka, ni sredine, ni kraja. Ali čak i posle svih ovih godina Jan je verovao da će je pronaći, svaki put kada bi otvarao neku svesku: trezvenu lepotu. Nikada je nije našao. Zato je popustio i dopustio učenicima da pišu pesme. Bilo je to još gore. Jan se osećao kao voajer. Čak više nije bilo ničega ni između redova. Najbliži sused poezije je lupetanje. Onda je bolje neposredna glupost, ona je u svakom slučaju poštena. Svima je dao četvorke.

A Sigrid je prevodila nove filmove. Sedeli su svako u svojoj sobi, svako u svom jeziku. Da li je šupak tačan prevod za asshole? Koliko često je moguće u toku jednog filma reći fuch you? Da li se kaže meriti sve istim aršinom ili staviti sve pod isti aršin? Da li se kaže konju u zube gledati? Da li može da se kaže na jedno uvo uđe i izađe? Jedva bi imali snage da razgovaraju kada bi legli. Ugasili bi svetlo i pravili se da spavaju. Pravili su se kao da su u mraku. Ali ponekad bi se ona popela na njega, bez reči, povukla bi spavaćicu i on bi ušao u nju, i dalje bez reči. Posle bi otišla u kupatilo, Jan bi ostao da leži, mirisao svoje prste. Kada bi se vratila, pravio se da spava. Ona bi zastala kraj kalendara koji je visio iznad komode i prekrižila bi datum.

Laš Sobi Kristensen (Lars Saabye Christensen), *Skok iz mesta*/ prev. sa norveškog Maja Bačlić, Olga Đordilović, Mirjana Kostadinović i dr., Beograd, Stubovi kulture, 2001, str. 87-88.

Laš Sobi Kristensen (Lars Saabye Christensen)

Bitlsi

Kod Seba se zahuktavalo, ali ja nisam želeo da učestvujem u tome. Okupio je grupicu solidnih dripaca koji bi kod njega pušili travu, pili čaj uz grgoljenje nargila i pištanje čiluma, a tamjan je kuljao kao da je prostorija prikačena na dimnjak fabrike parfema. Neko veče bih i svratio, ali bih se ubrzo pozdravio, ni sam ne znam zašto, valjda mi je bilo dosadno sa njima, svaki je bio izgubljen u svojim halucinacijama, nisu obraćali pažnju jedni na druge, samo bi čupkali štroku iz pupaka, zagonetno se smeškali i kolutali očima, trkajući se sami sa sobom u glavama, ego-tripovi na ekskurziji. Ipak, jedne večeri je Sab uklonio Dvorski park iz stana, bio je to velik dan, veći nećemo videti još dugo. Gunar je došao bez letaka. Ula se nije ljutio iako smo ga zezali što je potrčko. A Seb je bio trezan i okupan. Svi smo bili tu, a pred nama nova ploča Bitlsa, *Abbay Road*. Jedan za drugim, podrobno smo proučavali omot, gladili ga vrhovima prstiju. Tišina je bila bremenita iščekivanjem, bilo je sad ili nikad. Načuljili smo uši, Seb je pokrenuo mašineriju i narednih četrdeset i šest minuta i dvadeset sekundi nismo izustili ni reč. Posle smo se ispružili na podu, svaki na svoju stranu, i zurili u nebo kroz zatvorene kapke, a svaki, svaki od nas mislio je koliko smo samo godina, uz koliko samo ploča, tako ležali, kroz glavu nam je proletao čitav jedan vek, kalendari su se mahnito listali u srcu. Bili smo umorni i srećni. Onda smo pripalili lule, oblak *kepstena* ispunio je prostoriju, pa zagraktasmo svi uglas. Seb je u one dve pesme nadmašio sve što je dotad uradio, bila su to dva prava morska bisera, dve filigranske prefinjene melodije. Gunar je tresao na *I Want You*, a *Come Together* odisala je čežnjom. Čak je i Ula sklepao numeru koja je bila na nivou, *Octopus' Garden*, ležao je poleđuške sa osmehom od uva do uva.

„Ipak ću u mornare!”, uzviknuo je. „Idem u mornare!”

A meni se dopala *Oh! Darling*, glas je bio na ivici pucanja, ali nije pukao, poskakivao je na granici izvodljivog, na granici. A u pesmi *Because* svi su se glasovi prepleli, bio je to najmoćniji hor koji smo ikada čuli, Bič bojsi i Srebrni momci[52] mogli su samo da umuknu i preorjentišu se na stepovanje. Pustili smo još jednom i opet nismo progovarali četrdeset šest minuta i dvadeset sekundi. Još jednom smo pustili i drugu stranu i više nije bilo sumnje. Ništa nije bilo bolje od toga, bili su to pravi Bitlsi. Ćušnuli smo u podrum sve jeretičke misli o raspadu, svađama, i prepustili se ekstremnom optimizmu: ovo je samo početak. Bili smo na pragu jedne nove ere tog dvadeset osmog oktobra šezdeset devete, te mračne, hladne večeri na prelasku iz jeseni u zimu.

[53] Solvguttene – muški hor NHK-a, osnovan 1949. (Prim. prev.)

Laš Sobi Kristensen (Lars Saabye Christensen), *Bitlsi/* prevod s norveškog Jelena Loma, Beograd, Čarobna knjiga, 2014, str. 363-364.

Sesilie Leveijd (Cecilie Løveid, 1951)

Austrija

PROLOG

Agnesin monolog:

Independent tours in Western Norway 1931.

(*Žena ulazi u predeo norveškog filozofskog fjorda Ludviga Vitgenštajna. Odevena je po sadašnjoj modi, ali kao svog pratioca i svoj alter ego nosi sa sobom viktorijansku haljinu: Agnes- haljinu, kao i primerak drame* Brand *Henrika Ibzena, i pisaću mašinu marke Underwood. Muzika napukle citre.*)

AGNES: Odevena sam u putnu odeću skrojenu po izuzetno elegantnom bečkom kroju iz tridesetih. Sedim u naslonjači na palubi jednog od brodova Brze linije koji uplovljava u fjord Sognefjorden, Norveška. Ušuškala sam se s mnogo ćebića, tako da mogu da izdržim. S vremena na vreme ustanem da bih pogledala prema fjordu. Moja turistička brošura se zove Independent TOURS in Western NORWAY.

Ovde je navodno vrlo duboko.

Najdublje na svetu.

Gospođe u Beču – gde sam našla jednu njihovu karakteristiku koja je tako dobra, to moram da zapamtim – i njihov praktische Konditoreikunst.

Ja sam rodom iz Švajcarske.

Sad putujem da se sretnem sa svojim prijateljem koji je preko zime trebalo da ode u Zemlju ponoćnog sunca.

Tada je mračno, Ludvig.

Rekao je da mrzi dnevno svetlo.

Bićeš usamljen, Ludvig.

Rekao je da je prodao dušu razgovarajući sa inteligentnim ljudima.

Ti si lud, Ludvig.

Bože, sačuvaj me od toga da postanem normalan – rekao je.

Ali, Ludvig...

Hajde da planiramo našu zajedničku budućnost – rekao je Ludvig, i otputovao.

Antologija savremene norveške drame, Sesilie Levejd, *Austrija*/ prevod sa norveškog Mirna Stevanović, Stubovi kulture, Beograd, 2004, str. 51.

A. I. S. Ligre (Arne I. S. Lygre, 1968)

Iznenada večni

(*Godina 2200. Konstanca ulazi sa stepeništa. Napolju počinje vatromet. Ona ga posmatra*.)

PETI ČIN

SCENA 1.

KONSTANCA: Čestitala je samoj sebi novu godinu. Novo stoleće. Dve hiljade dvestota. (*Vatromet polako prestaje*). Najgore je bilo za praznike. Stajati ovako sam. I slaviti. Bez... Bez ikoga. (*Konstanca pojede nekoliko kriški limuna*). A jedan od onih ličnih oglasa? Ona nije bila baš tip za to. A osim toga, vrlo lako su mogli da je žigošu zbog toga. Jedino rešenje bi bilo... da traži nekog iz inostranstva? Kako bi izbegla da je prepoznaju. Kako bi izbegla trač rubrike. (*Konstanca pronalazi hidratantnu kremu u toaletnoj torbici. Maže se*). Nekoliko godina je živela dole. Na dvadesetom spratu. Najveći deo prošlog stoleća. Ovde gore je bilo mnogo uspomena. Nije mogla to da podnese, tako, odmah. Nakon... nakon što je majka... Nakon što je svojom rukom... Nakon smrti.

A. I. S. Ligre (Arne I. S. Lygre), *Iznenada večni*/ prevod sa norveškog Olga Đorđilović, redakcija prevoda Ljubiša Rajić, Beograd, Stubovi kulture, 2003, str 131.

Merete Linstrem (Merethe Lindstrøm, 1963)

Dani u povesti tišine

Često sam razmišljala o tome kasnije, kada sam počela da predajem. Provalnik je bio istih godina kao i moji učenici. Radila sam u srednjoj školi. Jednoj od onih s bogatom tradicijom i zgradom koja je čvrsto urasla u sopstveno ubeđenje, jednako nepokolebljivo okružena njime kao i kaldrmom i asfaltom. Godine su prolazile i znala sam da će me jednog dana istisnuti. Škola je bila dovoljna samoj sebi. Prolazila sam njenim hodnicima, mislim da sam se kretala pretpostavljajući da je tako, da me zgrada smatra suvišnom.

Predavala sam norveški, a neko vreme i književnost, izborni predmet popularan među učenicima. Sama nisam bila tako sigurna. Obično sam gledala đake u učionici, čula sopstvene korake u hodnicima i pomišljala da vreme prolazi, a moj izgovor zato što sam tu delovao je sve manje racionalno. Ipak sam se čvrsto držala tog identiteta. Bila sam predavač, profesor. Tako sam se oblačila, tako kretala, ta uloga je određivala moj izbor reči, moja ograničenja. Kao da me nije bilo lako zameniti. A kako su godine prolazile, proredio se broj kolega mojih godina, a stalno su pristizali mlađi i bolje obrazovani.

...

Godinama sam stajala u učionici i posmatrala ono što su naizgled bili isti učenici, svi oblikovani prema istom izvrsnom kalupu posle nekoliko godina u toj zgradi, spremni za univerzitet. Pravila sam se kao da učestvujem u tome, tako mi se sada čini. Neki učenici su se izdvajali, i neke godine znao se pojaviti jedan posebno zainteresovan, ko ne smatra da je čitanje Ulava Duna* lična uvreda.

Možda su i sazrevali posle tri godine, možda je moj utisak da svi postaju isti bio preteran. Videla sam ih kao izraz tog mesta, svega čega sama nisam mogla da se oslobodim, a što sam nastavljala da radim iz godine u godinu. Sumnjala sam da sam pogodna za taj posao, sumnjala da ga zaista želim. Međutim, nisam znala šta da preduzmem. Uvek sam sebi govorila da sam srećna što sam tu. Govorila sam da mi je lepo.

I jednog dana sam dobila cveće i učenici su mi kupili luksuzno izdanje Dunovog *Bližnjeg svog*. Direktor je izgovorio nekoliko reči, pa je usledila zakuska s kolačima i kafom. Dani su se naglo promenili kada sam prestala da radim. U početku je bilo dobro što smo ostali samo Simon i ja. Njegova postepena promena nastupila je pre nekoliko godina.

* Ulav Dun (Olav Duun, 1876-1939), klasik norveške književnosti, poznat po zavičajnoj poeziji i romanima u duhu realizma (*Prim. prev.*)

Merete Lindstrem (Merethe Lindstrøm), *Dani u povesti tišine*/ prevod sa norveškog Radoš Kosović, Geopoetika, Beograd, 2015, str. 13-16.

Erlend Lu (Erlend Loe, 1969)

Dopler

Moj sin, na svu sreću, nije stigao da postane briljantan i nadam se da mu još uvek ima spasa. Stalno mislim da ga moje odsustvo može spasti. Mislim da to što mu nedostajem može u njemu da stvori neki nemir, čežnju, neravnotežu, a ta neravnoteža će ga spasti briljantnosti. I mojoj ženi bi prijalo da je malo manje briljantna. Pošto već dugo nisam tu, postala je umorna i sigurno će početi da greši. Sigurno je umorna i ljuta i nerazborita u odnosu sa decom, manje spava i verovatno joj nedostaje uobičajeni višak energije koji je čini briljantnom i solidnom na poslu, to neizbežno sa sobom nosi grižu savesti, a ništa je toliko ne čini nebriljantnom kao griža savesti. Svojim boravkom u šumi spasavam čitavu porodicu. Misle da je to što sam ovde mana, dok je to zapravo spas za sve nas. Moja porodica i ja ćemo morati mnogo da se zahvaljujemo šumi, ako jednog dana odlučim da se vratim.

Ali ne vidim šta bi me nateralo da odustanem. Ovde nisam izložen drugim ljudima i drugi ljudi nisu izloženi meni. Drugi su pošteđeni mog sarkazma i mržnje, a ja sam pošteđen njihove briljantnosti i gluposti. To mi se čini kao dobar aranžman.

Pored toga uvežbavam usamljenost. Vežbam da živim s njom. Kao što je moj otac radio. Možda i ne znajući. Bio je potpuno sam. Bio je s mojom majkom veći deo života, ali je ipak bio sam. A poslednjih četrdeset godina života je imao i mene i ostalu decu, ali nije bio manje sam zbog toga. O čemu je razmišljao kad bi se ujutru probudio, kada bi polazio na spavanje, išao na skijanje, ili fotografisao toalete, ne znam. Nisam nikada ni znao. To više ne postoji. A može se reći da nikada nije ni postojalo pošto je postojalo samo u njemu. Možda je bilo nečega, a možda i nije.

Erlend Lu (Erlend Loe), *Dopler*/ prev. sa norveškog Sofija Bilandžija, Nataša Ristivojević, Mirna Stevanović, Beograd, Geopoetika, 2010, strana 39.

Erlend Lu (Erlend Loe, 1969)

Fvonk

5) Moram biti čist, razmišlja Fvonk, kao što je manje ili više neprekidno razmišljao poslednjih godina, moram se udaljiti od nekulture, nikada više nekultura, razmišlja, nikada više, i mada naravno nije od Fvonka potekla inicijativa za nekulturu u Rekreativnom društvu, ipak ga je ponela matica, kao i sve ostale. Spolja to ne može izgledati dobro, jasno mu je, u neposvećenim i tek prosečno samilosnim očima to ne može izgledati dobro. Fvonk je nekoliko godina imao visok položaj u organizaciji gde se pojavila nekultura, mora da je znao za prevaru, svi tako misle, za mahinaciju s brojem članova, mora da jeste, hajde sad, pa, i jeste i nije znao, mora da je čuo poneki komentar za sve te godine, na pauzi prvenstveno, dok je užinao domaći hleb sa džemom od borovnica ili različitim ribljim namazima, mora da je primetio da njegove kolege odvraćaju pogled, ali toga ima na svakom radnom mestu. Ljudi imaju svoje muke, bolesti, ostavinske rasprave, razvode, sto čuda, kako je on mogao znati šta je šta? Bio je uvučen kao ubeđeni entuzijasta, baš to je bio, među drugim entuzijastima, verovao je u tu stvar, novac ga nikada nije interesovao, hteo je da širi svest o sportu, da navede ljude da se kreću, da se razmrdaju za boga miloga, to je nešto najlepše na svetu, planinarenje, takmičenje u brzom hodu, bilo šta, samo da se kreću, nije ni sanjao da će ispasti takav nered, zaista nije, pa malih prevara sada ima i u najidealnijim organizacijama, ali odjednom je predsednik počeo da diže glas, počele su pretnje, insinuacije, trebalo ih je nadgledati kao decu, na kraju se organizacija raspala. Još boli. I treba namestiti prokletu rešetku i prefarbati staru rupu pre nego što stignu trudnice.[2]

Nekultura (norv. „ukultur"), u registru novogovora pojam koji označava bilo kakvu negativnu praksu koja se ustalila. Mahom se odnosi na poslovnu sferu, ekonomske

malverzacije i mobing (maltretiranje na javnom mestu), ali ima i šire konotacije (nasilje uopšte, kriminal, predrasude). – *prim. prevod.* R. Kosovića.

[2] Autor se poigrava sa licemernim, „skoro svetim" statusom koji u Norveškoj, kako on to vidi, imaju trudnice poslednjih godina. – *prim. prevod.* R. Kosovića.

Erlend Lu (Erlend Loe), *Fvonk*/ prev. sa norveškog Radoš Kosović, Beograd, Geopoetika, 2012, str. 11-12.

Erlend Lu (Erlend Loe, 1969)

Popis

Sama Nina je bila zadovoljna time što je napisala, ali uopšte nije osećla da će njen povratak biti takva trijumfalna povorka kojoj su se Kato i izdavačka kuća nadali. Mnogo toga se promenilo. Više vodećih kritičara, i onih s kojima je spavala i onih s kojima nije, otišli su i zamenile su ih mlade glave koje su sve bez izuzetka gledale napred i s kojima nije bilo toliko lako spavati. Nije to Nina radila da bi dobijala dobre kritike, već je to bilo jedno fantastično vreme kada su granice između pisaca i kritičara bile divno zamagljene, da, ljudi s obe strane, sa svih strana, bili su takoreći jedna velika porodica. Bilo je prijatno i praktično. Ali taj voz je prošao još pre mnogo godina, i ovog septembarskog jutra, u drugoj deceniji novog milenijuma, na dan objavljivanja *Bosfora*, Nina je nemirna i na oprezu. Napeta je već nekoliko nedelja. Kratkog fitilja. Takva je u suštini bila većim delom poslednje decenije. Već davno je sebe prozrela. Nekada je imala mnogo mogućnosti. Mogla je da se obrazuje za bilo šta, čak i lekara. Sada o tome razmišlja. Život bi bio drugačiji. Dr Faber. Kakav bi samo prirodan autoritet i strahopoštovanje takva titula izazivala. I koliko bi drugačiju penziju mogla očekivati u šezdeset sedmoj. Ili sudija. Ili nešto drugo tako fino. Ili skromnije, učiteljica. To bi je makar uvrstilo u obične ljude, imala bi obična primanja s plaćenim odmorima i poreskim olakšicama u decembru. Nina smatra da je diletant. Nije to oduvek bila. Ali je postala. Mislila je da će s godinama i s iskustvom doći temeljitost i spokoj, ali je namesto toga došlo još stresa i sve veća trema. Osećaj da ima šta da dokaže samo je porastao.

*

Nina smatra da u suštini ništa ne ume. Imala je nekoliko srećnih trenutaka kada je bilo lako sastaviti reči, i tada ih je sastavila i objavila, ali kako joj je to pošlo za rukom, nije znala, za to nije bilo racionalnog objašnjenja. Nešto je postigla, o tome svedoče njene objavljene knjige, ali kako je to uspela, nije izvesno. Nina to nikada nije mogla kontrolisati, došlo bi kada bi došlo, a pošto niti stvara novac niti neko posebno opšte oduševljenje, lako se može zanemariti, naročito od same Nine, naročito kada joj je teško, što se inače često dešava.

Erlend Lu (Erlend Loe), *Popis*/ prev. sa norveškog Radoš Kosović, Beograd, Geopoetika, 2013, str. 9-10.

Erlend Lu (Erlend Loe, 1969)

Prohujalo sa ženom

167) Vlasnik najzad shvata da smo Norvežani. On jako voli Norvežane, kaže. Pomalo je glupo što to nije shvatio ranije. I ispostavlja se da dobro govori engleski. Hteo je od početka da nam se obrati na engleskom, kaže. Ali nije hteo da rizikuje. Suviše je taktičan (Nemci generalno odvratno govore engleski, smatra, i nije hteo da nas povredi time što će izmamiti naše loše znanje jezika). Razlog omaške je to što Marijane govori jednako bednim francuskim kao i većina Nemaca, objašnjava nam vlasnik.

Ali sada smo sve raščistili, pijemo čaj i prijatelji smo.

Pozvani smo na ručak i moramo da pričamo o Norveškoj i o moru, i nema ničeg u vezi s našom zemljom što vlasnik preskače (je li, uostalom, istina da su naše žene toliko emancipovane? A kako stvari stoje s populacijom losova?). I kaže nam da nedaleko od gostionice živi jedan švedski pukovnik sa astmom i, ako želimo, možemo pozajmiti njegov automobil. Obećava da će pozvati pukovnika prvom prilikom, ma, uostalom, može to uraditi i odmah. Čujemo kako okreće broj i priča.

Prijateljski se smeje.

Marijane me upitno gleda. Da li bih posetio tog pukovnika? I nije mi nešto do toga, kažem. Ali Marijane smatra da bi bilo nekulturno odbiti ponudu kada se vlasnik već toliko angažovao. Zar pristojnost nema granice? pitam.

Erlend Lu (Erlend Loe), *Prohujalo sa ženom*/ prev. sa norveškog Radoš Kosović, Beograd, Geopoetika, 2011, str. 92.

Sidsel Merk (Sidsel Mørck, 1937)

U - stihovi

U tom belom svetu

U toj lepoj zemlji

U tom čudnom gradu

U toj dugoj ulici

U toj staroj kući

U toj plavoj sobi

U tom lepom ormanu

U toj braon fioci

U toj sjajnoj škrinji

U toj crvenoj kutiji

Je jedna tajna.

Niko sem mene ne zna

Šta je

U toj crvenoj kutiji

U toj sjajnoj škrinji

U toj braon fioci

U tom lepom ormanu

U toj plavoj sobi

U toj staroj kući

U toj dugoj ulici

U tom čudnom gradu

U toj lepoj zemlji

U tom belom svetu.

Sidsel Merk (Sidsel Mørck), *U-stihovi*/ prevela i prepevala Nevena Ašković, *Dugi, dugi niz: antologija norveške lirike za decu i mlade*/ priredio Matis Matisen, Novi Sad, Zmajeve dečije igre, 2003, strana 60.

Stein Meren (Stein Mehren, 1935)

Duž obale

Ljudi su trčali na sve strane

Osećao sam miris tople tišine, primetio

Da se drveće pognulo pod naletima vetra pre nego što

Su se svi kapci munja

Raskrilili i pljusak počeo

Podjednako iznenada oblaci su sinuli prema vidiku

Sunčev venac se rastopio kao na dečijem crtežu

Sunca, obala se penila svetlom

Ljudi su trčali na sve strane.

Stein Meren (Stein Mehren), *Duž obale*, *Savremena norveška lirika*/ izbor i prevod sa norveškog Ljubiša Rajić i Desanka Maksimović, Novi Sad, Stražilovo, 1987, str. 42.

Ju Nesbe (Jo Nesbø, 1960)

Lovci na glave

Otključavši ulazna vrata i zbacivši cipele s nogu, požurio sam da isključim alarm, pošto sam imao dvadeset sekundi pre nego što zazvoni u štabu *Tripolisa*. Dijana i ja smo dugo razgovarali o šifri pre nego što smo se složili. Njen je predlog bio „DEJMIJEN", navodno po njenom omiljenom umetniku Dejmijenu Herstu, ali sam ja, znajući da je to ime zapravo namenila našem abortiranom detetu, insistirao na nasumičnom odabiru slova i brojeva koje niko ne bi mogao da pogodi. A ona je popustila. Kao i uvek kada bih zapeo za nešto. Obično i nisam nailazio na naročit otpor – Dijana je bila popustljiva, ne baš slaba, ali popustljiva i meka. Poput gline u kojoj i najmanji otisak ostavlja trag. Začudo, svako to popuštanje nju je jačalo, a mene slabilo. Sve dok se ne bi nadvila nada mnom poput nekog džinovskog anđela s nebeskog svoda sačinjenog od krivice, dugovanja i griže savesti. I ma koliko se ja trudio, ma koliko glava ulovio, ma kolike bonuse otimao glavnoj filijali u Stokholmu, nikad ne bih sakupio za oprost grehova.

Dok sam se peo do dnevne sobe i kuhinje, skinuh kravatu. Iz frižidera sub-zero uzeh flašu piva sen migel – ne onog običnog, već blažeg, koje je Dijana volela jer se pravilo od žitarica. Iz dnevne sobe posmatrao sam dvorište, garažu i susede. Oslo, fjord, Skagerak, Nemačku, svet. Shvatih da sam već iskapio pivo iz flaše.

Uzevši još jedno, popeo sam se na sprat da se obučem za vernisaž.

Dok sam prolazio pored zabranjene sobe, primetih da su vrata odškrinuta.

Ju Nesbe (Jo Nesbø), *Lovci na glave*/ prevod sa norveškog Jelena Loma, Laguna, Beograd, 2012, str. 36-37.

Ju Nesbe (Jo Nesbø, 1960)

Sneško

„Aha. A Birta i Silvija su, dakle, znale da njihova deca boluju od toga?”

„Kad su prvi put došle, samo su sumnjale. Dijagnostika je komplikovana i Birta Beker i Silvija Otersen su išle raznim lekarima koji nisu pronašli ništa kod njihove dece. Čini mi se da su obe pretragom po internetu došle do simptoma Farovog sindroma, koji su se zastrašujuće podudarali s onim što su uočile.”

„Pa su došle tebi? Plastičnom hirurgu?”

„Igrom slučaja ja sam ekspert za taj sindrom.”

„Igrom slučaja?”

„U Norveškoj ima samo oko hiljadu osamsto lekara. A znaš li koliko ima opisanih bolesti u svetu?” Vetlesen pokaza glavom svoje diplome. „Igrom slučaja, Farov sindrom bio je u programu seminara o nervnom sistemu u Švajcarskoj. Ono malo što sam tamo naučio napravilo me je ekspertom u Norveškoj.”

„A šta nam možeš reći o Birti Beker i Silviji Otersen?”

Vetlesen slegnu ramenima. „Dolazile su sa decom jednom godišnje. Ja sam ih pregledao, nisam uočio pojačavanje simptoma i osim toga ne znam ništa o njihovim životima. Niti... – sklonio je kosu s lica – „... smrti.”

„Jesi li mu poverovala?”, upita Hari dok su vozili pokraj pustih imanja.

„Ne baš”, odgovori Katrina.

„Ni ja”, reče Hari. „Mislim da bi trebalo da se usresedimo na ovo i privremeno ostavimo Bergen po strani.”

„Ne”, reče Katrina.

„Ne?”

„Postoji neka veza”.

„Da čujem.”

„Nisam sigurna. Zvuči ludo, ali možda su Rafto i Vetlesen nekako povezani. Možda se upravo tako Rafto krije svih ovih godina.”

„Kako to misliš?”

„Možda se naprosto prerušio. Trajno. Operisao lice.”

„Kod Vetlesena?”

„To bi objasnilo podudarnost da su obe žrtve vodile decu istom lekaru. Možda je upravo na klinici Rafto video Birtu i Silviju i odabrao ih za sledeće žrtve≥”

„Malo si požurila”, reče Hari.

„Požurila?”

„Istraživanje ovog ubistva je kao slaganje slagalice. U početnoj fazi mi skupljamo deliće te slagalice i strpljivo ih okrećemo i prevrćemo. A ti sad pokušavaš na silu da ih uglaviš jedne u druge.”

„Samo pokušavam da kažem naglas šta mi se vrzma. Da proverim zvuči li glupo.”

„I zvuči glupo.”

„Ali Dom policije nije na ovu stranu”, rekla je.

Opazivši da joj je glas neobično zadrhtao, Hari baci pogled na nju, ali lice joj nije ništa odavalo.

„Hteo sam da proverim to što nam je Vetlesen rekao kod jednog poznanika”, odvratio je. „Zajedničkog.”

Ju Nesbe (Jo Nesbø), *Sneško*/ prevod sa norveškog Jelena Loma, Beograd, Laguna, 2013, str. 174-175.

Bjern Nilsen (Bjørn Nilsen, 1934)

Sadašnje vreme

Sunce u 6 časova.

Soliteri trepću zavesama.

Jedan sendvič sa sirom i jedan sa šunkom,

Je li bilo tačno na vreme?

Podzemne železnice točkovi kočnice.

Ući.

Izaći.

Vidi, sunce

I konzervisano voće kao slatkiš.

Sedeti. I gledati.

Kafu? Ili čaj?

A onda krevet, mali moj.

A sada dajemo pregled programa za sutrašnji dan.

A onda.

Gledati.

A onda.

Sutra moram da se setim.

Laku noć.

Laku noć.

Sunce u itd.

Bjern Nilsen (Bjørn Nilsen), *Sadašnje vreme*, *Savremena norveška lirika*/ izbor i prevod sa norveškog Ljubiša Rajić i Desanka Maksimović, Novi Sad, Stražilovo, 1987, str. 38.

Bjernar Olsen (Bjørnar Olsen, 1958)

Od predmeta do teksta: teorijske perspektive arheoloških istraživanja

U osnovi norveškog „nacionalnog mita" stoji predstava o tome da Norvežani predstavljaju jednu homogenu, jednoobraznu i povezanu kulturu, i da je norveška kultura temeljito različita od svih drugih kultura. U Norveškoj su slobodni seljak i viking bili važni elementi u konstruisanju tog identiteta (Schance 1993, Maure 1995 b), viking zato što predstavlja junačku prošlost, a seljak zato što je vikingov neposredni naslednik. Dok je gradsko stanovništvo zamućeno stranim jarmom i mešanjem tokom mnogih stoleća, seljačka kultura predstavlja samorodnu i izvornu tradiciju sa prastarim korenjem. To korenje je arheologija gajila na svoj način time što je, na primer, stavila u žižu pojedinačno imanje (nezavisno i slobodno) kao tipično za norveško gvozdeno doba nasuprot evropskom selu (kolektivno potčinjavanje) (Opedal 1994, Kallhovd 1994). Zato je od druge polovine devetnaestog veka seljačka kultura dobila status nacionalne kulture, to jest postala simbol novog norveškog nacionalnog homogeniteta i kontinuiteta. Stvaranje muzeja kao što su De Sandvigske Samlinger (Sandvigove zbirke) u muzeju Maihaugen i Norsk Folkemuseum (Norveški narodni muzej) u Oslu na ostrvu Bygdoy bili su delovi konstrukcije tog identiteta na temelju norveškog sela (Maure 1995 b). Selo, pre svega ono po južnonorveškim dolinama, činilo je onaj poslednji ostatak norveštva, i bilo je važno spasiti ga pre nego što ga proguta modernost. Zato su zgrade iz oblasti Setesdal, Valdres i Gudbrandsdalen prenete u Norveški narodni muzej u Oslu, gde je vremenom sakupljeno sve posebno norveško nasledno dobro. Jer, tu su dodati i vikinški

brodovi, Norsk Sjøfartsmuseum (Norveški pomorski muzej) i brodovi Fram i Gjøa kojima su norveški istraživači išli na polarne ekspedicije. Ta koncentracija seljačkih imanja, vikinških brodova i polarnih brodova, pa kad je reč o tome i Kon-Tikija, koji nije sasvim slučajno tu smešten, predstavlja zgusnutu i konkretnu verziju norveškog nacionalnog mita.

Bjernar Olsen (Bjørnar Olsen), *Od predmeta do teksta: teorijske perspektive arheoloških istrazivanja*/ prevod Ljubiša Rajić, Beograd, Geopoetika, 2002, str. 248-249.

Per Petešun (Per Petterson, 1952)

Kleta reko vremena

Nedelju dana kasnije došla mi je na vrata i nastavila je da me posećuje, već je više puta svraćala kod mene na povratku iz škole u centru grada i pila čaj u mojoj crvenoj kuhinji gde sam joj pričao o stvarima o kojima sam mislio da ponešto znam, o mojim knjigama, o Avganistanu i raskršću kultura, o Maoou za pisaćim stolom, o Edvardu Munku i partiji, a ona mi je pričala o svojoj porodici i razlozima zbog kojih joj se nije išlo kući posle škole. Jednom je naišla iz grada i radila domaći u mojoj kuhinji. Seo sam da joj pomognem, a posle smo zaseli, pričali i pušili do dugo u noć i mislim da me je od svega najviše općinilo kako je držala cigaretu, kako bi izvila dlan pred grudima u malom pokretu iz zgloba, a žar cigarete okrenula ka podu i te noći se prvi put nije ni vratila kući.

Nekoliko dana kasnije oglasilo se zvonce na ulaznim vratima stančića u kojem sam živeo od kada sam se upisao u školu na uglu ulica Deleneng i Geteborg. Školu čiji više nisam bio đak. U to vreme malo ko mi je dolazio osim devojke u plavom mantilu, svojevoljno sam raskrstio s prijateljima s kojima sam gotovo dve godine delio sve, u kantini, pušionici i u noćima uz pivo, odjednom s njima više ništa zajedničko nisam imao. Nove prijatelje još nisam stekao, ako izuzmemo partijske drugove, a iako mi se većina tih ljudi sviđala, nisam se povezao s njima na ličnom nivou. Stoga mi je malo ko zvonio na vrata, osim gospođe Anešen, iz stana ispod mog koja se stalno žalila kada bih ja prao stepenice jer bih u kofu sipao deterdžent zalo, a ne kristal.

Per Petešun (Per Petterson), *Kleta reko vremena*/ prev. sa norveškog Jelena Loma, Beograd, Geopoetika, 2009, str 80-81.

Per Petešun (Per Petterson, 1952)

Odbijam

Probudio se pokraj žene po imenu Berit u toplom krevetu svog doma kome je fjord bio prvi sused, a ostrva drugi. Naglo se pridigao. Svetleće cifre brojčanika pokazivale su još nekoliko minuta do pet sati na budilniku s njene strane, na noćnom stočiću koji je sada bio njen, ako bi ga želela, zauvek, ako bi to želela. Spavala je, a u njegovoj kući bilo je mračno i tiho, tiho je spavala, nije joj se čuo dah. Nadvio se, prislonio joj obraz gotovo tik uz usne i osetio na licu izvanredno živ, vreo dah.

Spustio je stopala na pod. Sedeći na krevetu, posmatrao je odsjaj malobrojnih fenjera, crven i žut na mirnoj vodi s druge strane fjorda. Osim njih, sve je bilo crno.

Ostrvo nije bilo veliko. Kuća se nalazila na puškomet od mosta, autom je stizao do njega za tek koji minut. Nema smisla da zakasnim, pomislio je. Ako zakasnim, ostaću praznih ruku, ako ode pre nego što stignem, a onda pomisli, jebote, nema smisla da idem mercedesom do mosta. Onda ponovo pogleda budilnik. Treba mi pet minuta do tamo, pomisli, bar je tako mislio, bar ne mnogo više od toga, ne više od deset, mada zapravo i nije znao. Iako je živeo na tom ostrvu već šest godina, nije nijednom pešice prešao tu razdaljinu, od kuće do mosta, i možda mu je trebalo i više. U svakom slučaju ću morati više da šetam, pa sad imam i devojku, i moram biti u formi, a danas neću ići u grad, gotovo je s tim, život mi se menja. Od ovog trenutka nadalje. Ostaviću auto.

Per Petešun (Per Petterson), *Odbijam*/ prev. sa norveškog Jelena Loma, Beograd, Geopoetika, 2012, str 194-195.

Geir Polen (Geir Pollen, 1953)

Naslednik Hačinsovih

Kada se, ili iz kog razloga, oženio dvadeset godina mlađom devojkom iz Bragernesa, Elen Old, takođe ne znamo, ali par je svoje prvo dete, Elizabet, moju čukunbabu, dobio 12. novembra 1832. godine. Šta je onda veće iskušenje nego zamisliti kako mom pretku nije pošlo za rukom da mu mlada žena zatrudni dovoljno brzo posle venčanja? Njemu, okorelom neženji, ne baš razmaženom ženskim čarima, iako je sigurno mnogo puta jurio kroz džunglu pabova za moreplovce i bordele u rodnom gradu dok bi mu štap za pecanje poskakivao na ramenu, a iza sebe imao bezbroj ponuda. Ili je, pak, naprotiv, bila zasluga Elen Old što se dugo lutanje Roberta Daltona kroz pustinju neplodnosti konačno završilo? Da nije možda ona, ta praktična kapetanova kći, odvukla tog u godinama, ali, ah, tako sramežljivog mušičara i mladoženju, uza stepenice pravo u bračni krevet, izvukla ga iz fine odeće za venčanje i pomogla mu da se snađe u tom treperavom plamenu luče na prozorskoj dasci? Bez obzira na to kome je za šta pripadala zasluga, trebalo bi da se venčanje održalo 1830. ili 1831. godine, a nakon toga su, prema običaju onoga vremena, stigla deca kao niska bisera, s razmakom od godinu ili dve između svakog. Osim najmlađeg, Tomasa, koji je imao slaba pluća, svi su odrasli i zašli u godine pre nego što su siti i zadovoljni okončali svoje dane.

Geir Polen (Geir Pollen), *Naslednik Hačinsovih*/ preveo sa norveškog Igor Solunac, Beograd, Narodna knjiga-Alfa, 2005, str. 50-51.

Hans Sande (1946)

Prvi stid

Bio je sedamnaesti maj. Svi su se radovali. Svi su marširali
i vikali ura. I ja sam se radovao. Ali mi se kakilo.
Nosio sam mornarsko odelo. Bio sam lep. Hodao sam
kao pravi mornar. A onda sam se ukakio u gaće.

Hodao sam i dalje. Hodao sam u mornarskom odelu i vikao
ura. Bio sam baš lep.

Hans Sande, *Antologije norveške lirike za decu i mlade Dugi, dugi niz Matisa Matisena/* prevela i prepevala Nevena Ašković, Novi Sad, Zmajeve dečije igre, 2003.

Hans Sande (1946)

Prva devojka

Moja prva devojka se zvala Ose. Imala je plavu

kosu i usta koja su mi se sviđala. Bila je tiha.

Nikada nismo progovorili. Ose i ja. Nikada

nismo slali cedulje jedno drugom. Samo smo se

gledali i malčice smeškali.

Hans Sande, *Antologije norveške lirike za decu i mlade Dugi, dugi niz Matisa Matisena/* prevela i prepevala Nevena Ašković, Novi Sad, Zmajeve dečije igre, 2003.

Ćersti Anesdater Skomsvol (Kjersti Annesdatter Skomsvold, 1979)

Što brže idem, sve sam manja

Gost u subotnjem Dnevniku je starica kojoj je dodeljena Zlatna kraljeva medalja za zasluge. Pola veka, svakog jutra bez izuzetka, ova žena ustaje u šest, bez obzira na vreme obuva cipele do članka, oblači džemper, i odlazi u šupu u bašti da snimi merenja u protekla dvadeset četiri sata, zatim se vraća u svoju kuću i o tome izveštava Metereološki institut. Izgleda da je ovo naročito značajan zadatak. Na šupi stoji veliki katanac, verovatno da bi je zaštitila od vandala, jer bi neko, dok se pijan vraća iz paba, mogao da urinira u njenu šolju za merenje uz povike „ja ću ti dati kiselu kišu, baba." Sada je na dvoru, prima medalju, a ja je gledam koliko je postigla. Ona je čak godinu dana mlađa od mene, no čovek ne postaje gost subotnjeg Dnevnika tako što zove Informacije i traži sopstveni broj telefona. Najednom mi sinu da su možda mogli da vide da sam tražila svoj broj. Pa ja sam najveći vic na ovom svetu, postaću vic na žurci koju Informacije organizuju. Ejnar Lund se smeši gospođi s medaljom a ja ne znam šta da radim, jedino što mi preostaje je da ispričam još jedan vic, pa da pričam o onoj pidžami. Ali niko se ne smeje.

Ćersti Anesdater Skomsvol (Kjersti Annesdatter Skomsvold)*, Što brže idem, sve sam manja/* prevod s norveškog Ratka Krsmanović Isailović, Beograd, Dereta, 2014, str.91.

Torvald Stoltenberg (Thorvald Stoltenberg, 1931)

O ljudima

Usledili su odlasci i izlasci iz institucija i rehabilitacije. Gore-dole, nada i neuspeh, nova nada i novi pad. Naučili smo je koliko je važno sakupiti snagu u periodima uspona, kako bismo se očeličili za sledeće razočaranje. Sve vreme sam strepeo da će novine i časopisi prelepiti priču preko naslovne strane. Ide na čast norveškim medijima što nisu pisali o tome, iako su mnoge redakcije znale šta se dešava. Ta uzdržanost ukazuje na ljudskost kakvu je važno da mediji gaje.

Povremeno bih doživeo epizode koje daju trunku uvida u poluapsurdni svet narkomanije. Trebalo je da sa Nini posetim kulturni festival na severu zemlje, avion je kretao rano prepodne. Međutim, u to vreme je bila gore nego što sam mislio. U svakom slučaju, nije se pojavila na aerodromu kad smo se dogovorili. Ispostavilo se da je prethodne večeri bila na zabavi i u toku noći nastao je opšti haos.

Prolazili su sati. Naišla je u zadnjem trenutku, pravo sa žurke, na visokim stileto štiklama, u preterano euforičnom raspoloženju. Nije valjda krenula na brodić u tim štiklama? Prizor je bio sumanut, gotovo komičan, ali i beskrajno tužan.

Srce mi se steglo. Ali, šta sam mogao da uradim? Zagrlio sam je i uveo u avion.

Sreća što smo naišli na veliku podršku nadležnih institucija. Njihov učinak je zaista fantastičan, svih onih koji rade sa narkomanima, od zavoda za bolesti zavisnosti, preko crkve i zdravstva do policije.

Susret sa drugim narkomanima i njihovim porodicama ostavio je jak utisak. Toliko priča, toliko sudbina, a nisam uspevao da pronađem zajednički imenilac na razvojnom putu narkomana. Gotovo su svi davali sve od sebe da umire i uteše najbliže, koji su se, naravno, hvatali za svaki tračak nade. Granicu između obmane i samoobmane ponekad je teško povući. Jedna od najtežih stvari za roditelja narkomana je što si primoran da uvidiš da nisi dovoljan. Rado ću priznati: moj prvi impuls kada sam saznao za Ninin problem bio je da je dovedem kući, ušuškam u krevet i negujem kao što sam radio kada je bila dete. A onda vidiš da ona nije tu, da ne možeš dosegnuti, da je van tvog domašaja, da joj možeš pomoći, ali da ne možeš rešiti njene probleme.

Navikao sam da sređujem stvari, dobar deo mog identiteta se zasnivao na tome da su problemi tu da bi se rešavali. A sada sam se po prvi put u životu našao u krizi sa kojom nisam mogao da izađem na kraj, a pogodila mi je jako blisku osobu. To iskustvo me je promenilo, postao sam skromniji i otvoreniji ka činjenici da postoje i mračnije strane života od onih koje sam dotad prihvatao.

Torvald Stoltenberg (Thorvald Stoltenberg), *O ljudima/* prevod Jelena Loma, Beograd, Čigoja štampa, 2009, str. 364-365.

Laš Fr. H. Svensen (Lars Fredrik Händler Svendsen, 1970)

Filozofija straha

Proći kroz bezbednosnu kontrolu na aerodromu postalo je pravo iskušenje. Čoveka može ispuniti izvesnom nostalgijom razmišljanje o onom vremenu pre svega nekoliko godina kada se moglo proći uglavnom pravo kroz kontrolu samo što bi se prethodno ispraznili džepovi i izvadili iz njih novčići i ključevi. Budući da često putujem ovamo i onamo, čak i u jednom danu, najčešće sem jedne ili dve knjige i nešto papira u jednoj torbi drugog prtljaga i nemam. Ali uvek nosim jedan predmet koji se, sasvim jasno, smatra riskantnim: upaljač. Zato moram da ga izvadim iz džepa, stavim ga u providnu plastičnu kesicu i pošaljem odvojeno kroz rendgen pre nego što mogu da ga izvadim iz plastične kese i stavim u džep. Na dužim putovanjima gde je potrebno nositi sa sobom stvari kao što su pasta za zube, dezodorans i šampon, mora se sve što se u najširem smislu te reči može označiti kao „tekućina", spakovati u providnu plastičnu kesu koja ne sme sadržati više od jednog litra, a nijedno pojedinačno pakovanje ne sme imati više od jednog decilitra. Ako imaš polupraznu flašu šampona koja je veća od jednog decilitra, moraš je ostaviti pre bezbednosne provere. I, naravno, nemoj ni pomisliti da poneseš bocu vina ili vode.

Laš. Fr. H. Svensen (Lars Fr. H. Svendsen), *Filozofija straha*/ prev. sa norveškog Ljubiša Rajić, Beograd, Geopoetika, 2008, str. 15-16.

Laš Fr. H. Svensen (Lars Fredrik Händler Svendsen, 1970)

Filozofija mode

Recikliranje je takođe postajalo sve brže i danas smo u situaciji kada se praktično svi stilovi preklapaju u vremenu. Temporalno rastojanje između „novog" i recikulisane mode postajalo je sve manje, dok nije sasvim nestalo. Martin Margiela je eksplicitno raskinuo s pravilima mode, kada je ponovo iskoristio svoje ranije kreacije u novim kolekcijama i na taj način se suprotstavio zahtevu da se bude „nov". To je, međutim, samo pokazalo da je Margiela uvideo nemogućnost potpuno „novog" svake sezone. On je radio na toj ideji na različite načine, kao kada je 1997. napravo „novu" odeću od starih kolekcija – jedan komad odeće od svake od 18 kolekcija koje je proizveo – i zatim ih samo učinio „starim" tako što ih je potopio u sredstvo za rast biljaka i poprskao bakterijama i gljivicama kvasca i buđi, pre nego što su izloženi u muzeju Museum Bojimans Beuningen u Roterdamu.

Ako je Valter Benjamin u pravu kada kaže da je moda „večni povratak novog", teško da možemo zamisliti bilo šta više nevremensko od mode. Uprkos svemu, deluje kao da kategorija „novo" pripada prošlosti. Pre izgleda da je pravilo večni povratak istog, a ne večni povratak novog. Kao da moda više ne sadrži nikakva iznenađenja za nas. Nove kolekcije se prikazuju štampi skoro godinu dana unapred i kreću se poznatim tragovima. Više uopšte ne deluje smisleno govoriti o „modnim ciklusima", pošto ciklus pretpostavlja da je nešto „u modi" pre nego što ode „iz mode". Od ranih 1990-ih proces recikulisanja je dostigao toliku brzinu da tek ponešto stigne da izađe iz mode pre nego što je opet u modi. Rezultat je da savremenu modu karakteriše generalna istovremenost

svih stilova. Sve bržim recikulisanjem, dostigli smo tačku u kojoj je moda – tako što u potpunosti realizuje svoj potencijal – poništila sopstvenu logiku.

Laš. Fr. H. Svensen (Lars Fr. H. Svendsen), *Filozofija mode*/ prev. sa norveškog Ivan Rajić, Beograd, Geopoetika, 2005, str. 33.

Laš Fr. H. Svensen (Lars Fredrik Händler Svendsen, 1970)

Šta je filozofija?

Od svih umetnosti, filozofija najproblematičniji odnos ima prema književnosti. To je sigurno zato što je ta umetnost najbliža filozofiji i po formi i po sadržini. Filozofija je oduvek imala književnih elemenata. Ovde je dovoljno pomenuti Platonove dijaloge, Parmenidove pesme, Lukrecijovo delo *O prirodi stvari*, Boecijovu *Utehu filozofije*, Kjerkegorov *Dnevnik zavodnika*, Ničeovo *Tako je govorio Zaratustra* i Hajdegorovo *Iz iskustva mišljenja*, da navedemo neke očigledne primere koji se protežu većim delom istorije filozofije. Možemo ovo malo i proširiti, tako što ćemo, na primer, posmatrati Hegelovu *Fenomenologiju duha* kao roman o stvaranju filozofije. Vitgenštajn je tvrdio da je njegov *Traktat* kako filozofsko tako i književno delo. A postoje i romani s jasnim filozofskim elementima, čas i sa celim poglavljima punim filozofske argumentacije, kao što su dela Dostojevskog, *Čarobni breg* Tomasa Mana i *Čovek bez svojstava* Roberta Muzila. Deluje malo verovatno da ove romane treba potpuno isključiti iz oblasti filozofije samo zato što su romani. Ukratko rečeno, postoji problem u povlačenju kategorične granice između filozofije i književnosti, a po mom mišljenju nije toliko ni važno da se povuče apsolutna granica. Istina, uglavnom prilično intuitivno možemo razlikovati „književne" i „filozofske" radove filozofa koji pišu i jedno i drugo, na primer Sartrova *Mučnina* je očigledno književno delo, dok je jasno da je *Biće i ništavilo* filozofsko. Ali nije toliko jednostavno odrediti od čega se tačno sastoji ova filozofija.

Laš. Fr. H. Svensen (Lars Fr. H. Svendsen), *Šta je filozofija*? /sa norveškog prevela Sofija Vuković, Loznica, Karpos, 2012, str. 60-61.

Laš Fr. H. Svensen (Lars Fredrik Händler Svendsen, 1970)

Filozofija slobode

Svet bez jednakosti nije moguć**.** Ako čisto hipotetički zamislimo svet s potpunom materijalnom jednakošću, svet u kojem svi imaju identične materijalne resurse, ne-materijalni resursi će stvarati nejednakost. Neprekidno pravimo različite distinkcije s dobitnicima i gubitnicima. Možemo to ilustrovati citatom iz romana Mišela Uelbeka *Elementarne čestice*, u kojem se jedan od protagonista nalazi u hipi komuni svoje majke, gde materijalna dobra ne igraju važnu ulogu: „vulve mladih žena bile su na dohvat, ponekad su se nalazile na manje od jednog metra; Bruno je međutim savršeno shvatao da mu one ostaju zatvorene: ti drugi dečaci su bili veći, suncem opaljeni, snažniji. (...). Pri prvom boravku kod majke, Bruno je shvatao da ga hipici nikada neće prihvatiti; nije bio, nikada neće biti lepa životinja."[263]

Pronaći ćemo razlike među ljudima i u kontekstima u kojima je ekonomija nevažna. Ne tvrdim da ne treba pokušati da se redukuju posledice ekonomske nejednakosti, već da moramo biti svesni da se problem neće rešiti redukovanjem ili eliminacijom te nejednakosti. Izravnjavanje u jednom smislu dovodi do razlika u drugom.

[263] Citat prema Mišel Uelbek, *Elementarne čestice*. Prev. Svetlana Stojanović. Plato. Beograd 2006.

Laš. Fr. Svensen (Lars Fr. H. Svendsen), *Filozofija slobode,* sa norveškog preveo Radoš Kosović, Beograd, Geopoetika izdavaštvo, 2013, str. 155.

Osne Sejerštad (Åsne Seierstad, 1970)

Portreti iz Srbije

Moja pesma je numera broj dva na disku. Nazvao ju je *Laganeze*, pošto „lagano" na srpskom znači mirno, polako, objašnjava mi Rambo. „*Laganese* je inače spora romantična balada. Ali ova nije romantična. Radi se o slaboj komunikaciji između ljudi i između Istoka i Zapada." Meni lično je pesma najkičastija koju sam ikad čula. Pesmu o ribarima prati kričanje galebova i zvuk talasa, a umiksovana je s bajkom o naftnoj platformi i ribarima koji se svađaju. Pridodat je Rambov glas koji sa mnom pokušava da uspostavi kontakt. „Jesi li strankinja? Mađarica? Engleskinja? Hoćeš da razgovaraš sa mnom?" A ja samo nastavljam da pevam i pričam bajke. Rambo je veoma zadovoljan miksom i još više se oduševi kad mu kažem kako meni, Norvežanki, ta pesma zvuči veoma patetično. „Kul!", kaže. „I treba da bude." Daje mi jedan disk. „Evo, možeš ga pustiti na norveškom radiju", predloži mi. „Ovdje će biti megahit! Možda ćemo se proslaviti i u Norveškoj!"

Osne Sejerštad (Åsne Seierstad), *Portreti iz Srbije/* preveo sa norveškog Igor Solinac, Beograd, Laguna, 2006, str. 289.

Dag Sulstag (Dag Solstad, 1941)

Noć profesora Andersena

Nije razumeo zašto nije mogao da prijavi Henrika Nurstrema za ubistvo koje je video da je ovaj počinio. Da, razumeo je da ga nije prijavio kada se to dogodilo, ali da ne može da ga prijavi sada, kada je osetio na telu, i na mozgu, do kakvih nemogućih posledica ga je to dovelo, to je prevazilazilo ono što je mogao da shvati. Njegov greh propusta nije se mogao odbraniti. Svaka civilizacija se zasniva na tome da se jedan takav postupak ne može odbraniti. To važi bezuslovno. Pod svim okolnostima. Kada to nije uradio, postao je izopšten, zajedno sa ubicom. Izopšten od samog sebe, zajedno sa ubicom. I to potpuno zasluženo. A iza svega stoji Bog. Kao poslednje obrazloženje za prekid ovog preduslova koji se podrazumeva, bio je tabu koji niko živ ne može da obrazloži, dodirne ili izbriše iz sećanja. Profesor Andersen nije bio religiozan čovek, daleko je od njega bilo razmišljanje u ovom smeru, ali sada nije mogao ništa drugo do da uzvikne, kada je mislio i mislio u šta se to umešao, a iz čega nije mogao da se izvuče, iako bi to tako rado želeo: „ Niko ne može da ima sopstvenog Boga. Čak ni bezbožnici!”

Dag Sulstag (Dag Solstad), *Noć profesora Andersena*/ sa norveškog prevele Sofija Bilandžija, Nataša Ristivojević, Mirna Stevanović. Redakcija prevoda Ljubiša Rajić, Beograd, Plato, 2002, str. 144- 145.

(narodna bajka)

Svakom svoja deca najlepša

Jednom se neki lovac zaputio u lov, pa kad je zašao u šumu, naperio se na šljuku.

– Nemoj, prijatelju, moju decu streljati! – kaza mu šljuka.

– A koja su tu tvoja deca? – upita lovac.

– Najlepša od svih, koja se šumom kreću! – odgovori šljuka.

– Dobro je, neću ih onda streljati – preuze lovac.

No kad se lovac vraćao iz lova, nosio on čitav skup šljuka, koje beše ustrelio.

– Au! Au! – zajauka šljuka – zašto si verom okrenuo i decu mi postreljao?

– Pa zar su to tvoja deca? – začudi se lovac. – Ta streljao sam samo najružniju koja u šumi bejahu!

– Ajaoj! – zavapi šljuka. – Zar ne znaš da su svakom svoja deca najlepša.

Svakom svoja deca najlepša, Norveške bajke/ P. Asbjernen i J. Mu (Peter Christen Asbjörnsen & Jörgen Moe), Sarajevo, Narodna prosvjeta, 1958.

Karl Frode Tiler (Carl Frode Tiller, 1970)

Zaokruživanje

Inače, kad bi se ljudi ponapijali kod Odrun, umeli su da se ponašaju na način potpuno nezamisliv na zabavama za odrasle za kakve smo ti i ja znali ranije. Na primer, jedna žena mršava kao čačkalica, duge sede kose i buljavih očiju, koja je u prošlosti bila glumica u Trendelaškom [7] pozorištu, skinula se gola golcata, izašla na terasu i sela, i tamo je sedela i pušila i izazivački posmatrala ljude koji su prolazili pločnikom ispod nje. Bilo bi nezamislivo da neka mamina ili Bertina prijateljica uradi tako nešto, bez obzira na to koliko su pijane i daleko od kuće, a ako bi se to ipak desilo, to bi bila lična katastrofa i izbor večnog osećanja srama ako bi se pročulo. Međutim, jutro posle, kada smo ustali i seli za sto da doručkujemo, ta ista sedokosa žena je izašla iz spavaće sobe, i nasuprot onome što bi se moglo pomisliti, niti je zaboravila tu epizodu, niti se pravila da ju je zaboravila, niti je izgledalo kao da se imalo stidi, smejala se do suza dok je pričala o izrazima lica različitih muškaraca koji su prolazili, a ostali koji su sedeli za stolom su se jednako lepo i glasno smejali.

Međutim, bez obzira na to koliko su Odrun, njeni prijatelji i Silje bili oslobođeni predrasuda, nikada se nismo usudili da im otkrijemo šta se dešava između nas dvojice. Niko od njih ne bi, naravno, imao ništa protiv toga, mi smo to dobro znali. Ali, paradoksalno, mi smo upravo zbog toga to i krili. Jer da je Silje to saznala, ona bi to prenela dalje kao da je to najnormalnija stvar na svetu. Ona jednostavno nije mogla da shvati da je bruka da dva muškarca spavaju zajedno, i čak i kad bismo je preklinjali da ništa ne kaže, i čak kad bi se svim što joj je sveto zaklela da to neće učiniti, ipak bi to učinila, a zatim ne bi razumela zašto se ljutimo. „Ma, pobogu, 'ajde opustite se", rekla bi. „Pa to nije ništa strašno".

Ona je imala samopouzdanje koje ju je činilo nepovredivom, i ponašala se kao da ga i svi oko nje imaju.

[7] Trendelag (Trondelag, no.) – oblast u centralnom delu Norveške sa centrom u Trondhajmu (Prim. prev.)

Karl Frode Tiler (Carl Frode Tiller), *Zaokruživanje*/ prevela s norveškog Sofija Vuković, Beograd, Zavet, 2012, str. 51-52.

Lin Ulman (Linn Ullmann, 1966)

Pre nego što zaspiš

Ako bih probala da opišem svoju porodicu, a to upravo i nameravam, čovek bi mogao reći kako je Ani pila kako bi zaboravila. Ja sam pila da bih bila srećna. Otac je pio da bi izdržao. Baka je pila da bi noću bolje spavala. Tetka Selma je pila da bi postala još zlobnija nego što je inače bila. Rikard, moj deda, tvrdio je da ne pije, iako se pričalo kako se u Americi obogatio prodajom rakije – ali to je bilo tako davno.

Julije je bila jedina u porodici koja je imala – kako ono ljudi kažu? – prirodan i uzdržan odnos prema alkoholu. Nažalost! To joj nikako nije išlo u korist. Ona nije uspevala ni da zaboravi, ni da bude srećna, ni da spava, ni da bude zla. A nije se ni obogatila.

Lin Ulman (Linn Ullmann), *Pre nego što zaspiš*/ prevela Tamara Popović, Beograd, Laguna, 2008, str. 16.

Tur Ulven (Tor Ulven 1953-1995)

Zagrobni darovi: fragmentarijum

Na polici za knjige niz tamnosmeđih uvezanih tomova uredno poređanih po određenom rasporedu, možda pročitani, možda nepročitani, kao kada mu je uspelo da se ratosilja sumnjivih rođaka u zamenu za skromnu sumu, knjige za koje (tada, u to vreme) još nije shvatao zbog čega bi trebalo da ih poseduje, koje još ne shvata ili ih je samo delimično shvatio, drugačije. *Ana Karenjina*, *Godina učenja Vilhema Majstera*, *Lord D žim*, *Jevrejin Sis*, *Vašar taštine*, *Američka tragedija*, *Očevi i sinovi*, *Tereza Raken*, *Don Kihot*, *Zločin i kazna*, dobre knjige; prošlo je otprilike deset ili petnaest godina otkako je započeo prvu knjigu do trenutka kada je pročitao i poslednju s te police, tako da je mogao da počne prvu ispočetka; jer gotovo ništa od onoga što čovek pročita ne zadržava se u njemu, kao što gotovo ništa od onoga što čovek iskusi ne preostaje, osim jedva vidljivih tragova, tako da se i život i književnost, pomislio je on (sada, *kasnije*) međusobno približavaju, zaboravljena lektira se približava zaboravljenom životu i polagano klizi u njega. Ostao mu je zaključak da je gotovo uvek bilo bolje čitati nego živeti; najbolje da je bio lik iz neke knjige, ne kobajagi, u poistovećivanju s pročitanim, već zbilja neka izmišljena osoba, fiktivna, koja bi drugima mogla prepustiti gorak kuluk življenja, a lik neka postoji bezopasno u drugima, onima koji zaludno čitaju, u fantaziji jadnih živih čitalaca, i da se onda ugasi isto onako bezbolno kao što se sklopi knjiga, ili da samo nestane iz radnje, tiho kao bubica, još na samom početku knjige, posle jednog ili dva poglavlja.

Tur Ulven (Tor Ulven), *Zagrobni darovi: fragmentarijum*/ prevod s norveškog Predrag Crnković, Beograd, Albatros plus, 2015, str. 53.

Sigrid Unset (Sigrid Undset, 1882-1949)

Proleće

Vidiš; ja sam te voleo toliko godina i nisam te mogao osvojiti. Na kraju je izgledalo da će se to ipak ostvariti... mi smo se uzeli. Ali sam nešto primetio gotovo odmah. Nisam imao sposobnosti da te držim čvrsto uza se i da te pridobijem potpuno. Ona veza koju sam želeo da postoji među nama – osećanje da nerazlučivo pripadamo jedno drugom, da me ti toliko voliš da želiš da budeš samo uz mene bilo gde na svetu – imali dete ili ne – nedostajalo je. Ja znam da najveća sreća koju možeš zamisliti za tebe nije – i nije nikad ni bila – da budeš uvek sa mnom. Onda razumeš zašto nisam hteo da imam neku drugu vezu kojom bih te vezao uza se. Nisam hteo da imam dete s tobom s kojim bih računao, spekulisao pre no što bi se rodilo – koje bi me, kad god bih ga pogledao, podsetilo na to da ono nije tu zato što se nas dvoje volimo, već zato što je trebalo da mi pomogne da te održim uza se.

Sigrid Unset (Sigrid Undset), *Proleće*/ prevod sa norveškog Mihajlo Stojanović, Novi Sad, VEGA medija, 2004.

Sigrid Unset (Sigrid Undset, 1882-1949)

Simonsen

− Htela sam samo da Vam objasnim. Ako mislite da je Simonsen dobra partija, onda Vam moram priznati da ćete, pošavši za njega, imati zadovoljstvo da izdržavate i njega i dete. Sudite sami: ne može se reći da bi moj dragi svekar bio prilježan radnik. Jer niko nam ne jamči da njega, kao i obično, opet neće otpustiti iz službe. Jest... Ili zar mislite da će njemu, čoveku u tim godinama i s porodicom na vratu, biti moguće da dobija sve nova i nova mesta? ... Zato sam došla k Vama, da Vam na prijateljski način isporučim ponudu mojega supruga. Vi ste sada, draga moja, vrlo lepo izlazili na kraj uopšte bez muža. Moj muž nudi Vam izvesnu svotu – mislili smo tako, jedno pedesetak kruna, na ime naknade one štete koju ćete imati od iznenadnog odlaska svoga kirajdžije, čime Vi na sebe ne uzimate nikakvih obaveza. Pojmljiva stvar, ako moj svekar docnije uzima mogućnost da se ženi, mi se u to mešati nećemo, − to se nas, kako ste sasvim tačno primetili – baš ništa ne tiče. Što se pak Vaše devojčice tiče, muž i ja smo odlučili da joj pružimo utočište u našoj kući...

− Ni za šta na svetu! – prasnula je Olga. – Da dam Svanhildu? Možete biti potpuno uvereni da toga biti ne može.

Sigrid Unset (Sigrid Undset), *Simonsen*/ prevod sa norveškog Aleksandra Jovanović, Beograd, Narodna knjižnica, 1930, str. 47.

Hjerbjerg Vasmu (Herbjørg Wassmo, 1942)

Sin sreće

Na ribljoj pijaci sve je bilo jednostavnije. Čak su mu i mirisi delovali poznato. Ali bilo je toliko grupa ljudi koji su posvuda išli da je najpre pomislio na mrave koji užurbano idu od mravinjaka i vraćaju se, a ne znaju šta zaista rade. Na trgu su klompe klepetale o kaldrmu i ljudi su sve vreme nešto radili, baš kao kod kuće. U svakom slučaju, oni koji su bili na tlu. Oni što su sedeli u kočijama s krovom izgledali su kao da je leto, a oni idu kod župnika na božičnu večeru.

Shvatio je zašto se treba obući kao čovek pre iskrcavanja u Bergenu. Anders je čitavim dugim putem vukao sa sobom sat i lanac da bi po vrelom suncu mogao da nosi otkopčan sako.

Planine u Bergenu bile su komične. Izgledale su kao da ne bi mogle da stoje uspravno ako ih ljudi ne bi pridržavali. Bilo je malo jezivo kada su vam tako blizu. Ali ljudi su verovatno navikli da im planine dopiru do iznad krovova. Mogle su se smatrati gomilicama kamenja. Pomenuo je to Andersu dok su šetali i razgledali.

„Mislim da to ne treba da spominješ nikome ko je rođen u Bergenu", rekao je Anders nasmejavši se.

Hjerbjerg Vasmu (Herbjørg Wassmo), *Sin sreće*/ prev. sa norveškog Sofija Bilandžija, Beograd, Okean, 2008, str. 97.

Jan Vise (Jan Wiese, 1928-2014)

Naga pred voljenim

Zajedno su otišle do trga. Dok je majka bila obuzeta kupovinom, devojka se odvojila od nje. Tražila je mladića i našla ga u grupi njegovih prijatelja.

Bez oklevanja mu je prišla i primorala ga da je pogleda u oči. Videla je njegovo iznenađenje i naslutila njegov bes. Načas je oklevala i skrenula pogled, a onda je ponovo podigla glavu i ljutito piljila u njega.

Zatim se dogodilo ono što se kasnije prepričavalo, stalno iznova.

Stidljivim, a ipak odlučnim pokretima raskopčala je haljinu i pustila je da padne na zemlju. Lagano se svukla zbog čoveka koji je užasnut zurio u nju.

U njenom nastupu bilo je nečeg dirljivog; pokreti su joj bili odlučni, ali neuvežbani, lagani, ali ne previše.

Ljudi su bili užasnuti. To osećanje širilo se preko trga kao požar i gužva oko ovo dvoje postajala je sve veća.

Stigla je i majka i uhvatila je za glavu i zakukala u očaju. Otrčala je plačući i proklinjući sebe, svoj rod i svoju ćerku.

Među ljudima u gomili uzbuđenje i uzvici postajali su sve snažniji.

Ali za devojku i mladića život se na tren zaustavio, upravo onoliko koliko je trebalo da se desi čudo. U tom trenutku oni su bili sami na prepunom trgu. Sve je nestalo.

Videli su samo jedno drugo.

Bes i užas su se povukli. On je gledao nagu ženu koja stoji pred njim. Osetio je njenu čežnju i shvatio da je to i njegova čežnja. Prihvatio je tu iskrenu ljubav i ispunio je beskrajnom nežnošću.

Pao je na kolena pred njom, a onda se podigao, umotao je u svoj ogrtač, sakupio njenu odeću i poveo je kroz gomilu grleći je.

Jan Vise (Jan Wiese), *Naga pred voljenim*/ prev. sa norveškog Nataša Ristivojević Rajkovoć, Beograd, Okean, 2005, str. 131-132.

Nina Valse (Nina Valsø, 1962-2002)

Nezvani gost

LIZA: Zašto si otišla u samostan?

SESTRA SUNIVA: To nije lako objasniti. Neka intenzivna žudnja za Bogom. Kao nekakva ljubav, možda. Ono što si ti nekad osećala za Nestlea? Ali, bilo je to više od kratkotrajne zaljubljenosti. Bila je to žudnja za služenjem drugima, nekakav nemir koji nije prestajao dok nisam načinila taj veliki korak.

LIZA: A šta su matorci rekli?

SESTRA SUNOVA: Misliš, moji roditelji? Nije im se dopalo. Činilo im se da me gube.

LIZA: Mislim da bi moji matorci bili hepi kad bih ja otišla u samostan, tu ne mogu da se naprave tolika sranja.

SESTRA SUNIVA: Ha! Nemaš pojma koliko grešiš. Ako želiš da počiniš neki greh, samostan ti nije nikakva prepreka... bio je to prilično buntovnički gest, da ti pravo kažem. Ostali moji vršnjaci su pušili marihuanu i išli u protestne marševe za mir u svetu, ja sam otišla u samostan. Oni su sebe nazvali radikalnim, ali samo su sledili gomilu. Ja sam ta koja je bila radikalna... Uz to, još uvek volim Rolingstonse...

LIZA: Stvarno? Slušaš Stonse?

SESTRA SUNIVA: Kako da ne. Posebno kada sam besna. Onda odvrnem Rolingstonse do daske.

LIZA: Šta kaže otac Filip na to?

SESTRA SUNIVA: Ne čuje on to. Koristim vokmen.

LIZA: Baš si kul! Gotivi li on Stonse?

SESTRA SUNIVA: Ne. Njenu se sviđa Vagner.

LIZA: Nikad nisam čula za tu grupu.

Antologija savremene norveške drame (izbor i redakcija prevoda Ljubiša Rajić, autori: Bjerg Vik, Sesilie Levejd, Jun Fose i Nina Valse), Beograd, Stubovi kulture, 2004, str. 208-209.

Henrik Vergeland (Henrik Wergeland, 1808-1845)

Dečja propoved

Bakalar, iverak

Pričanja početak

A krava i tele

Na pola ga dele.

Vek zavija, znaj

Propovedi kraj.

Svi ljudi u stanu!

Pripremite hranu.

Ako imaš malo hleba

To gladnome, bednom treba!

Ako imaš mrvu samo

Ptici ćemo da je damo.

Dugi, dugi niz: antologija norveške lirike za decu i mlade/ priredio Matis Matisen /prevela Nataša Ristivojević Rajković, Novi Sad, Zmajeve dečije igre, 2003.

Bjerg Vik (Bjørg Vik, 1935)

Put u Veneciju (setna komedija)

(*Izlazi. Edit i Oskar sami za stolom, čapkaju malo hranu, otpijaju u malim gutljajima vino preostalo u čašama. Edit prestaje da jede, odsutna, zamišljena, skida šešir*).

OSKAR: Šta je bilo? Nešto nije u redu?

EDIT: Mislila sam da... si se setio.

OSKAR: Setio? Setio čega?

EDIT: Koji je danas dan? Dvadeset i peti avgust. (*Oskar oneraspoloži se*). Danas... danas bi napunio četrdeset godina.

OSKAR: Četrdeset? Da li je moguće?

EDIT: Imali bismo zgodnog, odraslog sina već od četrdeset godina.

OSKAR: Ma šta kažeš...

EDIT: Verovatno bi imao i ženu i decu. Tako da bismo imali i unučiće. Koji bi dolazili i ljubili te u obraz vlažnim usnama i pitali te da li imaš nešto slatko u kredencu.

OSKAR: Ali nije bilo tako. Verovatno je postojao neki razlog za to.

EDIT: Ponekad sam pomislila da je možda... da bi možda postao kriminalac? Ili narkoman? Ko zna? Možda je najbolje što nas je napustio?

OSKAR: Možda.

EDIT: Ne verujem. Mislim da bi postao umetnik.

OSKAR: Kao njegova majka.

EDIT: Ja?

OSKAR: Ti, Edit, ti si rođeni umetnik življenja.

EDIT: Sedam dana je bio sa nama. Aleksandar.

OSKAR: Smrt malog Aleksandra je *njegova* smrt. Tuga je *naša*. Život je život, bio on dug ili kratak.

EDIT: Bila sam s njim sedam dana i sedam noći. I posle nismo dobili ni jedno.

OSKAR: Dobili smo mnogo toga drugog.

(*Edit klima glavom bez reči*).

Antologija savremene norveške drame (izbor i redakcija prevoda Ljubiša Rajić, autori: Bjerg Vik, Sesilie Levejd, Jun Fose i Nina Valse), Beograd, Stubovi kulture, 2004, str. 46-47.

Jan Erik Vold (1939)

Nemogući sonet

Moja ljubljena je

moj antipod.

Kad ja ustajem

ona se uvlači u krevet.

A kad sam ja umoran

ona se osmehuje danu, mi smo

kao dva klinca na klackalici

ona i ja, gore i dole –

ili ono pismo iz sna

upućeno onome ko se probudi

pored onog koji spava

u istom krevetu, u istoj sobi,

diše tako mirno

udahne i izdahne, udahne i izdahne –

Jan Erik Vold, *Nemogući sonet, Savremena norveška lirika*/ izbor i prevod sa norveškog Ljubiša Rajić i Desanka Maksimović, Novi Sad, Stražilovo, 1987, str. 76.

Korišćena literatura

Antologija norveške poezije/ izbor, prijepev Munib Delaić, Sarajevo, Alef, 2000.

Antologija savremene norveške drame/ prev. sa norveškog Olga Đorđilović, Mirna Stevanović, Nevena Ašković, izbor i redakcija prevoda Ljubiša Rajić, Beograd, Stubovi kulture, 2004.

Dugi, dugi niz: antologija norveške lirike za decu i mlade/ priredio Matis Matisen, prev. Nevena Ašković, Sofija Bilandžija, Ivana Bojović, Olga Đordilović i dr., Novi Sad, Zmajeve dečije igre, 2003.

Drugi pored mene, Antologija priča i eseja pisaca jugoistočne Evrope/ priredio Ričard Švarc, Beograd, Samizdat B92, 2007.

Istočno od Sunca zapadno od Mjeseca: *antologija norveške narodne bajke/* izabrao i s norveškog preveo Munib Delaić, Beograd, Narodna knjiga, Prosveta, 1962.

Norveška knjiga, specijalno izdanje lista *Danas* o Norveškoj književnosti povodom međunarodnog Sajma knjiga i nedelje norveške kulture u Beogradu/ priredili: Ljubiša Rajić, Nevena Ašković, Sofija Bilandžija, Torstein Seim i dr., Beograd, Danas, 23. oktobar 2002.

Norveške bajke/ P. Asbjernen i J. Mu (Peter Christen Asbjörnsen & Jörgen Moe), Sarajevo, Narodna prosvjeta, 1958.

Savremena norveška lirika/ izbor i prevod sa norveškog Ljubiša Rajić i Desanka Maksimović, Novi Sad, Stražilovo, 1987.

Veliki pusti krajolik, antologija norveške kratke priče/ prir. i prev. Bekim Sejranović, Zagreb, Naklada MD, 2001.

Ćel Askilsen (Kjell Askildsen), *Izabrane pripovetke*/ prev. sa norveškog Ivana Bojović, Branka Jovanović, Milena Marjanović i drugi. Redakcija prevoda Lj. Rajić, Beograd, SAGA T.S.T., 2000.

Ćel Askilsen, *Ništa za ništa*/ preveli s norveškog Ivana Bojović... et.al; redakcija prevoda Ljubiša Rajić, Beograd, Geopoetika, 2005.

Arngejr Berg (Arngeir Berg), Rune Otosen (Rune Ottosen), *Sa srcem na vratima: prilog istoriji nužnika*/ prevod Ljubiša Rajić, Beograd, Evoluta, 2014.

Vladimir Biti, *Pojmovnik suvremene književne teorije*, Zagreb, Matica hrvatska, 1997.

Bjernstjerne Bjernson (Bjørnstjerne Bjørnson), *Ribarka*/ prev. Josif Subotić i Vera Stojić, Novi Sad, VEGA media, 2004.

Bjernstjerne Bjernson (Bjørnstjerne Bjørnson), *Sineve Sulbaken i druge pripovetke*/ prevela Mara V. Nešković, Beograd, Rad, 1964.

Bjernstjerne Bjernson (Bjørnstjerne Bjørnson), *Veselo momče*/ prevod Vera Stojić, Beograd, Jugoistok, 1942.

Jun-Ruar Bjerkvol, *Nadahnuto biće*/ prevod sa norv. Mirna Stevanovic, Beograd, Plato, 2005.

Kirsti Blom, *Mrlje*/ prev. sa norveškog Biljana Lauvstad, Beograd, Prosveta, 2004.

Johan Bojer, *Krivac*/preveo sa norveškog Mihailo Stojanović, Beograd, Omladina, 1955.

Sofija Bilanžija, *Posredovanje između kultura: srpsko-norveškeparalele,* Beograd, Specijalni dodatak *Danasu* – Norveška knjiga, 23. 10. 2002.

Sofija Bilanžija, *Prevođenje kao posredovanje između kultura*, Beograd, Specijalni dodatak *Danasu* – Norveška knjiga, 23. 10. 2002.

Stevan Bodroža, *Misaona udica na koju sam se upecao* (Fose na srpskom), Beograd Specijalni dodatak *Danasu* – Norveška knjiga, 23.10. 2002.

Richard Cavendish, Trevor O. Ling, *Mitologija*, Ljubljana, Založba Mladinska knjiga, 1990.

Miloš Crnjanski, *Kod Hiperborejaca*, Beograd, Prosveta, 1966.

Gro Dale (Gro Dahle), *Dani kraljice*, *Veliki pusti krajolik*, antologija norveške kratke priče / prir. i prev. Bekim Sejranović, Zagreb, Naklada MD, 2001.

Olaf Dun (Olav Duun), *Uspomena/* prevod Ivan Esih, Sarajevo, Svjetlost, 1960.

Tjubjern Egner (Thorbjørn Egner), *Karijus i Bahtus*/ prevod sa norveškog Ljubiša Rajić, Beograd, SAGA, T.S.T,1995.

Tomas Hilan Eriksen (Thomas Hylland Eriksen), *Tiranija trenutka*/ sa norveškog preveo Ljubiša Rajić, Beograd, Biblioteka XX vek, 2003.

Dag Ejstejn Endše (Dag Øistein Endsjø), *Seks i religija*/ prevod s norveškog Sofija Vuković, Beograd, Karpos, 2014.

Tomas Hiland Eriksen, *Šta je socijalna antropologija?*/ prevela Sofija Vuković, Beograd, Karpos, 2014.

Gro Dale (Gro Dahle) i Svejn Nihus, *Ljutiti čovek*/ prevod sa norveškog Jovana Đorđević, Beograd, Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike, Uprava za rodnu ravnopravnost, Beograd: Premis. Projekat Borba protiv seksualnog i rodno zasnovanog nasilja, 2012.

Hane Eštavik (Hanne Ørstavik), *Ljubav*/ prevela Nevena Ašković. Redakcija prevoda Ljubiša Rajić. Beograd, Stubovi kulture, 2002.

Rolf Enger, *Alfred Brosik u mješalici za cement*, *Veliki pusti krajolik*; antologija norveške kratke priče/ prir. i prev. Bekim Sejranović, Zagreb, Naklada MD, 2001.

Aleksandar Genis, *Hrana, krv i tlo*, Beograd, Geopoetika, 2009.

Ivo de Figueiredo, *Henrik Ibzen: čovek*/ prevod sa norveškog Marija P. Ćorić, Novi Sad, Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, 2008.

Ivo de Figueiredo, *Henrik Ibzen: maska*/ prevod sa norveškog Marija P. Ćorić, Novi Sad, Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, 2011.

Jun Fose (Jon Fosse), *To je Ales*/ sa norveškog prevela Mirna Stevanović, Beograd, Arhipelag, 2009.

Karin Fosum (Karin Fossum), *Nevesta iz Mumbaija*/ prevod sa norveškog Tamara Popović, Beograd, Laguna, 2010.

Karin Fosum (Karin Fossum), *Ne osvrći se*/ prev. sa norveškog Igor Solunac, Beograd, Laguna, 2008.

Nikolaj Frobenijus (Nikolai Frobenius), *Kroz tamne krošnje*/ s norveškog prevela Ratka Krsmanović Isailović, Beograd, Dereta, 2015.

Gabi Glajhman (Gabi Gleihmann), *Eliksir besmrtnosti*/ prevod sa norveškog Marija P. Ćorić, Beograd, Sezam Book, 2014.

Justejn Gorder (Jostein Gaarder), *Devojka sa pomorandžama*/ prev. sa norveškog Olga Đordilović, Beograd, Geopoetika, 2003.

Justejn Gorder (Jostein Gaarder), *Kći direktora cirkusa*/ prev. sa norveškog Ljubiša Rajić, Beograd, Geopoetika, 2002.

Justejn Gorder (Jostein Gaarder), *Misterija pasijansa*/ prev. sa norveškog Ljubiša Rajić, Beograd, Geopoetika, 1998.

Justejn Gorder (Jostein Gaarder), *Maja*/ prev. sa norveškog Ljubiša Rajić, Beograd, Geopoetika, 2002.

Justejn Gorder (Jostein Gaarder), *Sofijin svet*, prev. sa norveškog Ljubiša Rajić, Beograd, Geopoetika, 2008.

Justejn Gorder (Jostein Gaarder), *Vita brevis*, prev. sa norveškog Ljubiša Rajić, Beograd, Geopoetika, 2003.

Frod Griten (Frode Grytten), *Sobe uz more, sobe u gradu*/ prevod sa norveškog Bekim Sejranović, Zagreb, V. B. Z, 2015.

Trigve Gulbransen (Trygve Gulbranssen), *Vjetar s planine: roman iz života u Norveškoj 1810*-1830/ prevod sa norveškog Josip Tabak, Zagreb, MH, 1959.

Trigve Gulbransen (Trygve Gulbranssen), *Norveška trilogija 1816-1830*/ prevod sa norveškog Josip Tabak Zagreb, Matica hrvatska, 1973-1974.

Vladimir Gvozden, *Jovan Dučić putopisac (ogled iz imagologije*), Novi Sad, Svetovi, 2003.

Knut Hamsun, *Glad*/ sa engl. preveli M. Mihajlović, F. Rigonat, Beograd, LOM, 2010.

Knut Hamsun, *Zavodnik i druge priče*/ priredio i predgovor napisao Mirko Kovač, Beograd, Srpski književni glasnik, 2012.

Knut Hamsun, *Pan*/ preveo Flavio Rigonat, Beograd, LOM, 2011.

Knut Hamsun, *Po zaraslim stazama* /prev. sa norveškog Mirko Rumac, Beograd, LOM, 2011.

Knut Hamsun, *Pod jesenjom zvezdom*/ prevod Mara V. Nešković, Beograd, LOM, 2010.

Knut Hamsun, *Pan*/ prev. sa engleskog Flavio Rigonat, Beograd, LOM, 2011.

Knut Hamsun, *Viktorija* /preveo Flavio Rigonat, Beograd, LOM, 2014.

Erik Fosnes Hansen, *Na putu za Skandinaviju*/ prevod sa francuskog Mirjana Vukmirović, Beograd, Književnost, god, XLVIII, knj. XCIX, sv. 9-10 septembar-oktobar 1993.

Erik Fosnes Hansen, *Priče o zaštićenosti*/ prevod sa engleskog Svetlana Seferović, Beograd, Narodna knjiga-Alfa, 2004.

Erik Fosnes Hansen, *Psalm na kraju puta*/ prevod sa engleskog Svetlana Seferović, Beograd, Narodna knjiga-Alfa, 2002.

Ule Martin Hejstad (Ole Martin Høystad), *Kulturna istorija srca: od antike do danas*, Sremski Karlovci-Novi Sad, Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, 2011.

Gaute Hejvol (Gaute Heivoll), *Pre nego što izgorim/ prevod sa norveškog Jelena Loma,* Beograd, Čarobna knjiga, 2012.

Mikal Hem, *Želite li da postanete diktator*/ prevod s norveškog Sofija Vuković, Beograd, Zavet, 2014.

Katrine Holst (Cathrine Holst), *Šta je feminizam*?/ prevod s norveškog Sofija Vuković, Beograd, Karpos, 2013.

Henrik Ibzen, (Henrik Ibsen), *Izabrane drame,* drugi tom/ prev. sa norveškog Sofija Bilandžija, Beograd, Geopoetika izdavaštvo 2014.

Henrik Ibzen, (Henrik Ibsen), *Nora (Kuća lutaka)/* prev. sa norveškog Josip Tabak, Zagreb, Školska knjiga, 1985.

Henrik Ibzen, (Henrik Ibsen), *Narodni neprijatelj*/ prev. sa nemačkog Stevan Predić, Beograd, Prosveta, 1952.

Henrik Ibzen (Henrik Ibsen), *Per Gint: drama u pet činova*/ prev. Miloš S. Moskovljević i Olga M. Moskovljević, Beograd, Gutenbergova galaksija, 1999.

Henrik Ibzen, (Henrik Ibsen), *Nora ili Kuća lutaka)/* preveo Živojin Vukadinović, Epoha Zagreb, Komerc-Union, Beograd, 1968.

Henrik Ibzen (Henrik Ibsen), *Izabrane drame I*/ preveli s norveškog: Nataša Ristivojević-Rajković, Ljubiša Rajić, Sofija Bilandžija, Ivana Bojović i Nevena Ašković, Beograd, Geopoetika, 2004.

Henrik Ibzen (Henrik Ibsen), *Izabrane drame II*/ preveli s norveškog: Nataša Ristivojević-Rajković, Ljubiša Rajić, Sofija Bilandžija, Ivana Bojović i Nevena Ašković, Beograd, Geopoetika, Geopoetika, 2014.

Georg Johanesen (Georg Johannesen), *Generacija/* izbor i prepev s norveškog Ljubiša Rajić, Kruševac, Bagdala, 1971.

Knut Ćelstali (Knut Kjeldstadli), *Prošlost nije više što je nekad bila*/ prev. sa norveškog Ivan Rajić, Beograd, Geopoetika, 2004.

Jan Ćerstad (Jan Kjaerstad), *Nemoguće da se bude posmatrač: O tome kako je biti Norvežanin na Severu, u Evropi, u svetu/* prevod Predrag Crnković, Novi Sad, Zlatna, časopis za književnost, umetnost, kulturu i mišljenje, godina 2006, broj 55.

Roj Jakobsen (Roy Jacobsen), *Drvoseče*/ prevod Mirna Stevanović, Beograd, Čarobna knjiga, 2010.

Alnes Karsten (Alnæs Karsten), *Nemoj da mi umreš Sofija*/ prevod Predrag Crnković, Beograd, NNK internacional, 2010.

Karl Uve Knausgor (Karl Ove Knausgård), *Moja borba.* Tom 1/ prevod sa norveškog Radoš Kosović, Beograd, Booka, 2015.

Karl Uve Knausgor (Karl Ove Knausgård), *Moja borba.* Tom 2/ prevod sa norveškog Radoš Kosović, Beograd, Booka, 2016.

Fin Karling (Finn Carling), *Slikar*, *Veliki pusti krajolik*, antologija norveške kratke priče / prir. i prev. Bekim Sejranović, Zagreb, Naklada MD, 2001, str. 22.

Laš Sobi Kristensen (Lars Saabye Christensen), *Polubrat*/ sa norv. prevela Mirna Stevanović, Beograd, Okean, 2008.

Laš Sobi Kristensen (Lars Saabye Christensen), *Skok iz mesta*/ prev. sa norveškog Maja Bačlić, Olga Đordilović, Mirjana Kostadinović i dr., Beograd, Stubovi kulture, 2001.

Laš Sobi Kristensen (Lars Saabye Christensen), *Bitlsi*/ prev. sa norveškog Jelena Loma, Beograd, Čarobna knjiga, 2014.

Alexander L. Kielland, *Garman&Worse*/ s norveškog preveo Josip Tabak, Zagreb, Znanje, 1985.

Merete Lindstrem (Merethe Lindstrøm)*, Malo sreće, Veliki pusti krajolik*, antologija norveške kratke priče / prir. i prev. Bekim Sejranović, Zagreb, Naklada MD, 2001.

Johan H. Langor, *Edvard Munch*, Beograd-Zagreb-Ljubljana, Komisija za kulturne veze sa inostranstvom, 1959.

A. I. S. Ligre (Arne I. S. Lygre), *Iznenada večni*/ prevod sa norveškog Olga Đorđilović, redakcija prevoda Ljubiša Rajić, Beograd, Stubovi kulture, 2003.

Merete Linstrem (Merethe Lindstrøm), *Dani u povesti tišine*/ prevod sa norveškog Radoš Kosović, Beograd, Geopoetika, 2015.

Erlend Lu (Erlend Loe), *Dopler*/ prev. sa norveškog Sofija Bilandžija, Nataša Ristivojević, Mirna Stevanović, Beograd, Geopoetika, 2008.

Erlend Lu (Erlend Loe), *Mulej*/ prev. sa norveškog Sofija Bilandžija, Nataša Ristivojević, Mirna Stevanović, Beograd, Geopoetika, 2008.

Erlend Lu (Erlend Loe), *Naivan. Super*/ prev. sa norveškog Sofija Bilandžija, Nataša Ristivojević, Mirna Stevanović, Beograd, Geopoetika, 2002.

Erlend Lu (Erlend Loe), *Volvo kamioni*/ prev. sa norveškog Sofija Bilandžija, Nataša Ristivojević, Mirna Stevanović, Beograd, Geopoetika, 2006.

Erlend Lu (Erlend Loe), *Prohujalo sa ženom*/ prev. sa norveškog Radoš Kosović, Beograd, Geopoetika, 2011.

Erlend Lu (Erlend Loe), *Popis*/ prev. sa norveškog Radoš Kosović, Beograd, Geopoetika, 2013.

Erlend Lu (Erlend Loe), *Fvonk*/ prev. sa norveškog Radoš Kosović, Beograd, Geopoetika, 2012.

Phil Lee, *The Rough Guide to Norway*, [Kindle Edition], 2010.

Linda March, Culture smart, *Norway*, Great Britain, Kuperard, 2006.

Macarena San Martin, *Scandinavian homes*, UK, Kolon, 2008.

Ju Nesbe (Jo Nesbø), *Lovci na glave*/ prevod sa norveškog Jelena Loma, Beograd, Laguna, 2012.

Ju Nesbe (Jo Nesbø), *Sneško*/ prevod sa norveškog Jelena Loma, Beograd, Laguna, 2013.

Vida Ognjenović, *Putovanje u putopis*, Zrenjanin, Gradska narodna biblioteka Žarko Zrenjanin, 2004.

Bjernar Olsen (Bjørnar Olsen), *Od predmeta do teksta: teorijske perspektive arheoloških istrazivanja*/ prevod Ljubiša Rajić, Beograd, Geopoetika, 2002.

Per Petešun (Per Petterson), *Idemo da krademo konje*/ prev. sa norveškog Predrag Crnković, Beograd, Geopoetika, 2008.

Per Petešun (Per Petterson), *Kleta reko vremena*/ prev. sa norveškog Jelena Loma, Beograd, Geopoetika, 2009.

Per Petešun (Per Petterson), *Odbijam*/ prev. sa norveškog Jelena Loma, Beograd, Geopoetika, 2012.

Geir Polen (Geir Pollen), *Naslednik Hačinsovih*/ preveo sa norveškog Igor Solunac, Beograd, Narodna knjiga-Alfa, 2005.

Pravopis srpskoga jezika (transkripcija: skandinavski jezici), Novi Sad, Matica srpska, 2010.

Džerad Prins*, Naratološki rečnik*, Beograd, Službeni glasnik, 2011.

Ljubiša Rajić, *Skandinavska knjiga u prevodu na srpskohrvatski jezik*, Beograd, Službeni glasnik, 2008.

Ljubiša Rajić, *Tekst u vremenu: dinamika i istoriografija nordijske književnosti*, Beograd, Geopoetika, 2008.

Nataša Ristivojević, *Izlazak iz Ibsenove senke*, Beograd Specijalni dodatak *Danasu* – Norveška knjiga, 23. 10. 2002.

Sofija Bilanžija, *Prevođenje kao posredovanje između kultura*, Beograd, Specijalni dodatak *Danasu* – Norveška knjiga, 23.10.2002.

Osne Sejerštad (Åsne Seierstad), *Portreti iz Srbije/* preveo sa norveškog Igor Solinac, Beograd, Laguna, 2006.

Ćersti Anesdater Skomsvol (Kjersti Annesdatter Skomsvold)*, Što brže idem, sve sam manja/* prevod s norveškog Ratka Krsmanović Isailović, Beograd, Dereta, 2014.

Torvald Stoltenberg (Thorvald Stoltenberg), *O ljudima*/ prevod Jelena Loma, Beograd, Čigoja štampa, 2009.

Isidora Sekulić, *Pisma iz Norveške*. Novi Sad-Beograd, Srpska književnost u 100 knjiga, knjiga 73, 1971.

Isidora Sekulić, *Brev fra Norge: Norge sett med serbiske øyne i 1914.,* Oslo, Kolofon, 2009.

Lajla Stien (Laila Stien), *Nevjesta u bijelom*, *Veliki pusti krajolik*; antologija norveške kratke priče/ prir. i prev. Bekim Sejranović, Zagreb, Naklada MD, 2001.

Dag Sulstag (Dag Solstad), *Noć profesora Andersena*/ sa norveškog preveli Sofija Bilandžija, Nataša Ristivojević, Mirna Stevanović. Redakcija prevoda Ljubiša Rajić, Beograd, Plato, 2002.

Dag Sulstag (Dag Solstad), *Trg 25. septembra*/ sa norveškog preveo Dragan Marković, SAGA, T.S.T., 2004.

Bekim Sejranović, *Nigdje, niotkuda*, Sarajevo, Buybook, 2010.

Bekim Sejranović, *Ljepši kraj*, Beograd, Samizdat B92, 2010.

Laš. Fr. Svensen (Lars Fr. H. Svendsen), *Filozofija slobode/* sa norveškog preveo Radoš Kosović, Beograd, Geopoetika izdavaštvo, 2013, str. 155.

Laš. Fr. Svensen (Lars Fr. H. Svendsen), *Filozofija dosade*/ prev. sa norveškog Ivan Rajić, Beograd, Geopoetika, 2004.

Laš. Fr. Svensen (Lars Fr. H. Svendsen), *Filozofija mode*/ prev. sa norveškog Ivan Rajić, Beograd, Geopoetika, 2005.

Laš. Fr. Svensen (Lars Fr. H. Svendsen), *Filozofija straha*/ prev. sa norveškog Ljubiša Rajić, Beograd, Geopoetika, 2008.

Laš. Fr. Svensen (Lars Fr. H. Svendsen), *Filozofija zla*/ prev. sa norveškog Nataša Ristivojević Rajković, Beograd, Geopoetika, 2006.

Laš. Fr. Svensen (Lars Fr. H. Svendsen), *Šta je filozofija*?/ sa norveškog prevela Sofija Vuković, Loznica, Karpos, 2012.

Laš. Fr. Svensen (Lars Fr. H. Svendsen), *Filozofija dosade*/ prev. sa norveškog Ivan Rajić, Beograd, Geopoetika, 2004.

Karl Frode Tiler (Carl Frode Tiller), *Zaokruživanje*/ prevela s norveškog Sofija Vuković, Zavet, Beograd, 2012.

Lin Ulman (Linn Ullmann), *Pre nego što zaspiš*/ prevela Tamara Popović, Beograd, Laguna, 2008.

Sigrid Unset (Sigrid Undset), *Proleće*/ prevod sa norveškog Mihajlo Stojanović, Novi Sad, VEGA medija, 2004.

Sigrid Unset (Sigrid Undset), *Simonsen*/ prevod sa norveškog Aleksandra Jovanović, Beograd, Narodna knjižnica, 1930.

Sigrid Unset (Sigrid Undset), *Materinstva*/ prevod sa norveškog Aleksandra Jovanović, Beograd, Narodna knjižnica, 1932.

Dubravka Ugrešić, *Napad na minibar*, Beograd, Fabrika knjiga, 2010.

Hjerbjerg Vasmu (Herbjørg Wassmo), *Sin sreće*/ prev. sa norveškog Sofija Bilandžija, Beograd, Okean, 2008.

Hjerbjerg Vasmu (Herbjørg Wassmo), *Zovem se Dina*/ prev. sa norveškog Sofija Bilandžija, Beograd, Okean, 2005.

Jan Vise (Jan Wiese), *Naga pred voljenim*/ prev. sa norveškog Nataša Ristivojević Rajković, Beograd, Okean, 2005.

Dragan Velikić, *O piscima i gradovima*, Novi Sad, Akademska knjiga, 2010.

Tarjei Vesaas, *Proljetna noć*/ prevela Marija Čižmek, Zagreb, Zora 1970.

Vuk Vukotić, *Putujem u Norvešku*, Beograd, Marso, 2010.

Objavljivanje ove knjige autorki je omogućila Agencija za promociju norveške književnosti u inostranstvu (NORLA) posredstvom Kreativno-edukativnog centra ArtBox iz Novog Sada.

„The publication of this translation has been made possible through funding from NORLA, Norwegian Literature Abroad.”

Ljiljana Maletin Vojvodić

NORVEŠKA OD BJERNSONA DO KNAUSGORA

Izdavač
ORION SPIRIT, Sremska Kamenica – Novi Sad,
2016

Štampa
Sajnos, Novi Sad

ISBN 978-86-89649-06-2

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

821.113.5-82(082.2)
821.113.5.09

NORVEŠKA od Bjernsona do Knausgora/ izbor fragmenata i uvodni tekstovi Ljiljana Maletin Vojvodić. - Sremska Kamenica: Orion spirit, 2016 (Novi Sad: Sajnos). - 208 str. : fotogr. ; 21 cm. - (Edicija Studije)

Tiraž 300. - Bibliografija.

ISBN 978-86-89649-06-2

a) Норвешка књижевност
COBISS.SR-ID 305418503